Blaž Jurišić

GLAGOLJSKI SPOMENICI OTOKA VRGADE

(Primljeno na sjednici V odjela od 1. XI 1958)

UVOD

Život glagoljice u primorskoj Hrvatskoj ugasio se pred 80 godina: najkasniji glagoljski godar (knjiga godova, iz koje se puku objavljuju godišnjice umrlih) seže do god. 1873. u Kalima na otoku Ugljanu.[1]

Uz svjetovnu književnost, koja se piše i tiska latinicom, ide uporedo kroz 400 godina ova naša pučka i poslovna glagoljska pismenost. Njeni nosioci, popovi glagoljaši, na selu su se rađali, na selu su provodili život i umirali. Nisu školovani i nemaju težnje da se dižu u krugove suvremenih prosvjetnih strujanja. Zapisuju, skromno i teško i priprosto, uglavnom samo one stvari, koje moraju bilježiti po staleškoj dužnosti ili koje životna potreba traži da se znaju, a ne mogu se držati u pameti. U zbroju tih sitnih događaja bez veće povijesne važnosti ogleda se život širih narodnih slojeva minulih vremena.

Pred 50 godina dao je Vatroslav Jagić ovakvu ocjenu tih neznatnih i naoko nevažnih glagoljskih spomenika: »Sve to zapravo i ne spada u literaturu, i ako ima značenja za lokalnu historiju, a iz matica krštenih, vjenčanih i t. d. moći će se danas sutra crpati bogata gradja za onomastikon prezimenâ.«[2] Horizont obuhvaćen Jagićevom općom napomenom dobit će na širini i punoći, ako svrnemo pogled na koristi, što će ih pojedine znanosti dobiti proučavanjem te građe. Onomastika sadržana u glagoljskim vrelima dati će potpuniju sliku o narodnim migracijama i s pomoću nje će se lakše odrediti starosjedilački karakter preseljivanim obiteljima. Varijante jezičnih forma u našoj glagoljskoj pismenosti imaju veliku vrijednost za historijsku i komparativnu dijalektologiju, po njima će nam postati jasnijim šareni mozaik naših primorskih go-

[1] Cvitanović Vl. (usmeno).

[2] Jagić V., Hrvatska glagolska književnost (Vodnik, Povijest hrvatske književnosti, Zgb. 1913), str. 55.

vora, koji su najarhaičniji. U tim glagoljskim zapisima naći će se obilje podataka, koji će biti korisni znanosti sa lingvističkoga, onomastičkoga, demografskoga, nacionalnoekonomskoga, folklornoga i kulturnohistorijskog gledišta.

Pod tim vidom i skromni glagoljski spomenici otoka Vrgade vrijedni su naše pažnje.

TRANSKRIPCIJA

Jezik tekstova priopćenih u ovoj radnji (izuzevši fragmente na pergameni iz Brevijara i iz Traktata o sedam smrtnih grijeha) mlad je i posve razumljiv, zato nije bilo potrebno prenositi ga u današnje oblike. Nisam ispravljao ni očite pogriješke u pisanju, – u njima se ogleda stupanj pismenosti i imaju čar neposrednosti.

Prenoseći tekst iz glagoljice na latinicu nastojao sam da u jednu ruku bude što vjernije ogledalo izvornika, a u drugu ruku da bude što prihvatljiviji današnjem čitatelju. Za postignuće prvoga cilja udešen je slog tako da se na njemu ogleda svako slovo izvornika, a za postignuće drugoga cilja izvršene su najnužnije promjene u načinu pisanja, i to:

1. Interpunkciju i velika slova (u izvorniku ih nema) udesio sam prema današnjim navikama.

2. Enklitike i proklitike, koje se u izvorniku pišu zajedno s riječju na koju se odnose, rastavljao sam crticom, na pr. krsti-san (= krstio sam), i-Zadra ili i(z)-Zadra.

3. Okomit potez znači, da je na tom mjestu u izvorniku novi redak.

4. Vijugavi znak kraćenja u izvorniku izostavljen je ovdje iz tehničkih razloga; mjesto njega upotrebio sam točku (kako danas radimo) ili dopunio u zagradi slova koja odgovaraju smislu.

5. Slova u zagradi dodao sam ja (t. j. nema ih u izvorniku).

6. Kadšto sam se zagradom poslužio za objašnjenje kako treba dotično mjesto čitati ili (u latiničkim tekstovima) kako je doslovce zapisano u izvorniku.

7. Gdje nije bilo moguće prenijeti slovo po slovo, jer je u izvorniku upotrebljeno slovo koje ne odgovara našemu današnjem slovu, označio sam to uspravnim ili masnijim ili sitnim slovom:

a) *glagoljica* (prenesena na latinicu u kursivnom slogu):

g d j e j e o v d j e :		u i z v o r n i k u j e :	
đ	(uspravno)	ć	(»šta«)
j	(sitno i povišeno)	0	(nema ništa)
j	(uspravno)	ě	
j	(deblje i kursivno)	ю	(»ju«)
j	(deblje i uspravno)	i	
ja	(uspravno)	ě	
ju	(uspravno)	ю	(»ju«)
ļ	(uspravno)	l	
ń	(uspravno)	n	

b) *latinica* (prenesena na današnju grafiju u kursivnom slogu):

gdje je ovdje:		u izvorniku je:
c	(uspravno)	cz
č		ç
ć		ch
ć	(uspravno)	chi
ł		gl
l	(uspravno)	l
ń		gn
ń	(uspravno)	n
ś		s
š	(uspravno)	sc
ść		sch
šć	(uspravno)	schi
ž		x

Gdje je tekst složen uspravnim slovima, bit će obratno (t. j. što je u kursivnom slogu istaknuto uspravnim slovom, u uspravnom će slogu biti istaknuto kursivnim).

Ovako sam postupao samo u prvom dijelu radnje (Tekstovi), gdje je prenošenje moralo biti strogo vjerno, kao da imamo izvornik u ruci. U drugom dijelu radnje (Izvodi) citati iz tekstova služe samo za potkrjepu činjenica, zato sam ih prenosio slobodnije.

TEKSTOVI

U svome popisu glagoljskih spomenika otoka Vrgade nabraja dr. Luka Jelić samo dva: Maticu krštenih i posudice za sveto ulje s urezanim glagoljskim slovima.[3] Podatke je dr. Jelić dobio od don Ive Blasića, koji je bio župnik u Vrgadi god. 1897.–1900.

U to vrijeme već ni popovi glagoljaši nisu više znali čitati kursivnu glagoljicu, pa stoga nije čudo, što su Blasićevi podaci tako oskudni.

God. 1949. pothvatio sam se da istražim i popišem ostatke glagoljskoga pisma na otoku. Da je u prošlosti bilo više glagoljice nego sam je ja našao, dokazuju ostaci Matice umrlih i inventarski podaci iz zapisnika o primopredaji župe sastavljenih prigodom izmjene župnika. Od tih zapisnika, koji se nalaze u župnom uredu na Vrgadi, meni su ljeti 1960. došli pod ruku zapisnici iz god. 1855., 1860., 1861., 1863., 1870., 1874., 1884., 1897. i 1907.

U zapisniku o primopredaji župe od 21. IX. 1855. zabilježena je u inventaru župnog ureda pod 2) i glagoljska Matica vjenčanih, koje više nema (1. Un libro vecchio de' nati e battezzati, manoscritto parte in caratteri glagoliti, e parte latini, in stato mediocre; – 2. Idem glagolito de' Matrimonj; – 9. Tre libri vecchi in cattivo stato, appartenenti alla Fabbricieria di Vergada). Matica vjenčanih navodi se još i u primo-

[3] Jelić L., Fontes historici liturgiae glagolito-romanae, XIX. stolj., str. 112.

predajnim zapisnicima god. 1860., 1861., 1863. i 1870., dok joj više nema spomena u zapisnicima god. 1874., 1884., 1897. i 1907. Postojala je i glagoljska Matica krizmanih, također izgubljena; nju spominje zapisnik o primopredaji od 17. IX (?) 1863. u inventaru župnog ureda pod br. 24: »Un libro glagolitico dei cresimati di data remota.« Bilo je u župnom uredu i drugih glagoljskih spisa, a sadržavali su godove (spomendane umrlih) i bilješke o onima koji su o Uskrsu pristupili ispovijedi i pričesti, o čemu svjedoči primopredajni zapisnik od 13. XI. 1860. pod br. 12), gdje čitamo: »3 fascicoli, parte glagolitici parte latini, dinotanti gli aniversari d' un epoca remota, e parte alcune annotazioni degli individui accostatisi alla confes(sione) e com(munione) Pasquale in tempi remoti primi.« Ta se tri svežnja spominju i u primopredajnim zapisnicima god. 1861., 1863. i 1870., a dalje im nema traga. Iz toga se vidi, da je priličan broj glagoljskih spisa nestao u 2. polovini XIX. vijeka.

Danas se na Vrgadi nalaze još ovi ostaci glagoljice:

1. Fragmenti na pergameni

Stara glagoljska Matica krštenih (1651.–1832.) bila je uvezana u tvrde korice od kartona izvana oblijepljenog ispisanom pergamenom. Kad sam odlijepio pergamenu, dobio sam dva dvolista, ispisana s jedne i s druge strane. Listovi su uporabom knjige vrlo istrošeni, tako da se jedva može naći koji neoštećeni redak. Izvanjska strana pergamene potamnjela je i nečitljiva, osim gdjekoje riječi, a unutrašnja je strana bila namazana ljepilom, pa je i s te strane teško dobiti tekst ma i jedne čitave rečenice. Pismo je lijepa uglata glagoljica, uspravna, srednje veličine. Jedan se dvolist razlikuje od drugoga i po duktusu i po veličini slova. Prof. Vj. Štefanić, ne upuštajući se u potanja istraživanja, došao je do zaključka, da je jedan dvolist pripadao Brevijaru, a drugi Traktatu o sedam smrtnih grijeha, i da su fragmenti vjerojatno iz XVI. v.

Na koricama jedne štampane obredne knjige u formatu molitvenika našao sam četiri sitna pergamentna ustriška, ispisana lijepim uglatim glagoljskim pismom. Prilijepljeni su bili na kožu od korica iznutra i služili su za pojačanje spojeva. Vanjsku stranu ustrižaka možemo čitati, ali kako je u svakom retku ostala tek po jedna čitava ili prerezana riječ, teško je što određenije reći o njima. Donosim i to, ne bi li kome poslužilo za eventualno uspoređivanje i popunjavanje tekstova u drugim bolje sačuvanim kodeksima.

a) *Fragment Brevijara.* Veličina listova je 23.5 × 18 cm. Tekst je pisan u dva stupca. Duljina redaka u stupcu iznosi 5.6–5.9 cm. Bijeli rub listova također nije jednak, desno i lijevo 3.5–4 cm, gore 1–2, dolje 2.2–2.5 cm. Neka su početna slova crveno obojena.

Pročitati se može samo po koji slog i gdjekoja riječ:

I. stupac:

i s | amogo m(i)l(o)srdiě vole*ju* r | uke ihь obcelovaše i us | ta . . . . i prose . . . . . | . . . . . li svoě . . . . . | . . . . bě v-istinu . . . . | . . . . nekada rizi svo | . . . . avь a-nekada . . . . | . . . ugь-a-raz der . . . . | . . . . egьda . . . . | . . . ne iměše . . . . | . . . tno vzda . . . . |

II. i III. stupac nečitljivi;

IV. stupac:

oče mati gnevu (-i?) měte(?) | tь eterii ěmi otain . . . | šadь uskrise(?) v nei . . . | aese(?) nikolikodni . . . | še ga neprestae oma(?) | se slzno*ju* roso*ju* za . . . | baviti(?) o^{t} ruki progone . . . | ihь(?) d . . . ego . . i slatki | vdahniti(?) emu oběto . . . | lga moleštim(?) udruža . . . | isplni prm. velik . . . | nuko*ju* blgoděti*ju* . . . ' . . . radosti na . . . | . . . . seva l . . . . | . . . sebi(?) kada . . . |

V. stupac:

. . . ami o^{t} prvihь čudes . . . | . . . anie novo . . . . | . . ie vdviže se oče . mladě | . . . . . | . . . . . | . . snago vinograda na . . . . | . . hě prileplajuće-si(?) ihže | plodь v v(e)ki prěbivae . . . t | lěetь. Imže sam g(ospod)ь gl . . . . . vi este světlost | miru . . . . ožet-se gradь na | vrhu postavlenь ukriti | . . . . světilnika |

VI. stupac:

. . . . . | . . . . . | . . . a-nicěmь ězici or | ězani . a-ini kameniemь posu | ti druzi-že studeniju(?) | stuženi . . . ći-že glado | mь umučeni. Ini-že . . . čeni |

VII. stupac:

. . . . . | . . . . . | zapréćeniemь ipečalno t | vorećimь dati usilova | še Rš buděte česla Ejl | po mateju . . . V-(o)no-vr(ě)me. vid | ěvь i(su)-sь narodi vzide. iśći. | o^{t} mnozěh . . . | . . . mnogь |

VIII. stupac:

skihь b(o)žihь pravdnikь i pa | tričr'hь edinstvo s(ve)tihь | pr(o)-r(o)kь dostoěnie . . . nuju | prinesite m(i)l(o)stь . . . | la hva .(?) iv-na.(?) i vrata rač | . . . tvoei . rač(?) hranitela | p(e)tra mle(?) sь-s(ve)timi ap(ošto)li otrě(?) | šite o^{t} uzь grěšnihь . lik(?) | s(ve)tihь m(u)č(eni)kь(?) ispv erči(?) d . . | tvo d(ě)vь vzdr'žanie vdovь | n(a)sь o^{t} bezakoniě omiite. sv | ětlostь mnihь . mlvь(?) . . . | sborь s(ve)tihь i s(ve)ticь m(o)lite | za ni k g(ospod)u da podastь n(a)mь | života věčnago mzdu(?)

Nije mi bilo lako naći mjesto u Brevijaru, koje odgovara ovome tekstu. Zato sam se obratio stručnjaku prof. teol. fakulteta dru. Oberškomu, koji je bio ljubezan da mi pošalje svoje mišljenje: »Svršetak V. stupca: Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum. (Mat. 5, 14–15).

Ostalo bit će lekcije i responsoria breviara II. i III. nokturna iz života nekog sveca, koji se odlikovao djelima kršćanske ljubavi i dobrotvornosti.«

Tko se bude potanje zanimao za ovaj tekst, naći će u mišljenju dra. Oberškoga smjernicu za dalje traganje.

b) *Fragment Traktata o sedam smrtnih grijeha.* Kako je prvi list s donje strane manjkav, izvorna se veličina može izmjeriti samo na drugom listu; iznosi 20.2 × 16.6 cm. Tekst je pisan u dva stupca veličine 15.8 × 5.5 cm. Bjeline rubova: desno 3, gore 1.6, dolje 2.8 cm. Neka su početna slova sasvim crvena, a kod nekih su samo bjeline između crnih poteza obojene crveno.

Pročitati prostim okom mogao sam samo nešto:

I.–III. stupac nečitljivi;

IV. stupac:

Četvrta (r)at ku | . . . . . viti i srdn | . . . svoim sused | omь i svoimь iskrnnim ki-su | . . . . . ega . i o^{t} see rasohe | . . . . . | . . . . . | . . . . . ishodi pritčan . . | . . . . srdstvo kim(?) | . . . . . velike smetne | i karbe-a-za-timь zela | ma . . . . za t . . . . moega(?) ubo . . . va za ti(?) | ratь smrtna meju pr . . . . . | . . . . . | . . . . . |

V. stupac:

. . . . . požgana | . . . . požgani i opa . . . | . . . mnoge gospoe odve(?) sr | . . tno vaćene i-mnoga d | it' osirоćena izagnani on | im(?) zlom ne-budu zaslu | žili toliko ine zledi ž | ne . . . . . sьčtat | ne bi mogal o^{t} česa su sa | . . ma držani spraviti(?) | se sfadare(?) do-ednoga d | . . noga i do-vde(?) nih moći | . . . a-to-su veliki č(love)ci o^{t} sv | . . a ve veliki pago . . . | se ec(?) ihь sp(a)senič za . . . . . ih | . . . . . | . . . . . | . . . ostalih' | . . . . . ne iskupo | . . . . . d'čvl . | . . . Četvrta | . . . paklenoga |

VI. stupac:

e(st) grih pra . . . | . . . . . | koreni ot kuda(?) ishode . . | e rasohe teš . . grihov | Prva rasoha e zlo-počatie | Druga e(st) zlo . . . stoćnie | A treta e(st) zlo dokonan . . | Prva rasoha . . . . . | zastoe č(love)ku . . . . . | počate. Prva kita e . . . | . arstvo ka čini č(love)ka . . . | . . rena i studena i zl . . . a | kь v . . . . . | kь l*jub*vi b(og)a.

Druga . . . | e č(?) . .ž(?)v i lěnostь i z . . . | a . . . . . | děšnv(?) pokoi
. . . | s . . . . . | k . . . res . . . | aknь ili prok . . . | va ti ne ćь moći čini
. . . | . . . . . | . . . . . | . . . . .

VII. i VIII. stupac nečitljivi.

Ovaj tekst Traktata o sedam smrtnih grijeha ulomak je iz Treće glave, koja raspravlja o srditosti, i Četvrte glave o lijenosti. Da bi se moglo ispraviti i dopuniti moje čitanje i da bi se mogao usporediti jezik, donosim odgovarajući tekst iz Kolunićeva zbornika s paralelama iz Ivančićeva zbornika:

Četvrta ratь, ku čini človikь ědoviti[7] i srditi,[23] estь protivu svoimь susedomь i svoimь iskrnimь, ki su okolo nega. I ot' se[25] rasode ishodi 7 kitь. Kada srdь ishodi meju dvima človikoma, nai prič ishodi pričanie, za timь nasrd'stvo,[26] ko imь ostae v nihь srci,[27] za[28] timь otvrdnu va veliki[29] nenavisti, za timь pripravla velike smeć'ne[30] i karbe. a za timь zala mašćenič, za tim' se slide mnoga ubiistva,[31] za timь ratь semrt'na meju prič'teli, iz'gonen'č[32] i tegoćenič[33] i šćete i zavodi[34] ništćihь i bogatihь, ot česa ne mogu zadovole učiniti i skuziti,[35] are kada estь ratь meju dvima velikima človikoma, mnozi ljudi[36] um'ru i mnoge duše dobude d'ěvalь, ke gredu va osuenie,[37] i budu zatvoreni molstiri i sela požgana i molstiri požgani i opatie, i mnoge žene[38] i divoike[39] sramot'no vašćinene i mnoga ditь osirońena, a nici[40] izig'nani[41] oni, ki[1] nimь ne budu zlomь zaslužili, i toliko ine zledi z'[2] nee prihode. da človikь[3] ihь[4] sačtati ne more,[5] ot' česa su sa v'sima držani ispraviti[6] dari do ednoga drobnoga[7] i do vsee[8] nihь moći. A za to su velici človici ot' svita va velici[9] pogubi i sum'ni nihь spasen'č za to, zač' ih[10] se ne mogu spraviti ili skupiti ne[11] ote do tole,[12] do kole se[13] ne čuju na smrti, da zavežuju[14] nihь ostalihь, ki nihь[15] jure za to ne iskupe. Dobro ih'[16] e d'ěvalь oslipilь[17], po kole[18] m'ne, da oni hote[19] biti veće pečalni o nihь dušahь, nego bi[20] sami bili.[21] Četvrta glava[22] zaloga paklenoga zvireta[23] estь grihь prazd'ni, to est' lenostь[24] i obamrstvo[25] ot[26] dobra činen'č. Sa grihь estь edan zalь korenь, ot' koga[27] ishode tri[28] zle rasohe ot'[26] těškihь grihovь. Prva rasoha estь zlo počat'e, druga estь zlo spostočn'e, treta estь zlo dokonan'e. Prva rasoha čini 6 kitь, ke zastoe človiku vsako dobro počat'e. Prva kita estь obumars'tvo, ka čini človika razmar'na[29] i stud'na[30] i zlohot'na ka vsakomu dobru počat'ju[31] i k ljubvi boga. Druga[32] estь mekkostь i lěnostь[24] i zledь srca i tela. Se estь lože i postila, v' koi se d'ěvalь pokoi i klade v srce sobstvu g(lagoli):[33] ti si va veliki[34] raskoši resalь i esi mnogo delikanь i[35] prokšenь i tanka narava,[36] ti ne ćь moći činiti ili vspostoěti velike pokore ni žežini ni ine okoršćine, tadai[37] hoćešь priti na smr'tь, a[38] simь naukom' se d'ěvalь veseli.

7 jidovitь. – 23 srdni. – 25 see. – 26 u *a* opako: nasrdstvomь. – 27 srcihь. – 28 a za. – 29 v velici. – 30 smetene. – 31 uboistva. – 32 i mnoga izgonenič. – 33 tegoće. – 34 zatori. – 35 skupiti ni spraviti. – 36 človici. – 37 v osujenie. – 38 gospoe. – 39 deve. – 40 nema: a nici. – 41 izagnani. –

1 ki e zlomь budu zaslužili. – 2 izže. – 3 iz *b*. – 4 e. – 5 ne bi mogalь. – 6 spraviti. – 7 u *a*: drobnogo. – 8 vse. – 9 v veliki. – 10 nihь. – 11 ni. – 12 do tolu dokolu. – 13 iz *b*. – 14 zavežu. – 15 ihь. – 16 e. – 17 oslipilь dêvalь. – 18 pokoli. – 19 hotě. – 20 nema: bi. – 21 nema: bili. – 22 nema *a*. – 23 u *b* glasi napis: Četvrta glava zvirete paklenoga, a u *a* iza: zvirete ima: čti pravo. U *b* ima početak ovako: Četvrta glava zvirete paklenoga estь grihь. – 24 linostь. – 25 obumarstvo. – 26 nema: ot'. – 27 kuda. – 28 nema: tri. – 29 razmarena. – 30 nema: i studna. – 31 počatьju. – 32 druga kita e. – 33 u *a* je samo slovo g ozgo i ozdo pocrveńeno, u *b* toga nema. – 34 v velici. – 35 ili. – 36 n'rava. – 37 tadae. – 38 i. –[4]

Usporedimo li tekst iz Kolunićeva zbornika (Kol) i Ivančićeva zbornika (Iv) s našim tekstom iz Vrgade (Vrg), naći ćemo, da se Vrg podudara znatno više sa Iv nego sa Kol. To se da ustanoviti na ovim paralelama (masnije štampano Kol odnosno Iv upozorava na slaganje sa Vrg): 1. **Kol** čdoviti, *Iv* jidovitь, Vrg . . viti; – 2. *Kol* srditi, **Iv** srdni, Vrg srdn.; – 3. *Kol* iskrnimь, Vrg iskrnnim; – 4. *Kol* se, **Iv** see, Vrg see; – 5. *Kol* pričanie, Vrg pritčan . . ; – 6. **Kol** nasrd'stvo, *Iv* nasrdstvomь, Vrg . . srdstvo; – 7. *Kol* smeć'ne, **Iv** smetene, Vrg smetne; – 8. *Kol* ubiistva, **Iv** uboistva, Vrg ubo . . . va; – 9. *Kol* semrt'na, Vrg smrtna; – 10. *Kol* žene, **Iv** gospoe, Vrg gospoe; – 11. *Kol* i divoike, **Iv** deve, Vrg d . ve; – 12. *Kol* a nici, **Iv** –, Vrg – ; – 13. *Kol* izig'nani, **Iv** izagnani, Vrg izagnani; – 14. *Kol* ki nimь ne budu zlomь zaslužili, *Iv* ki e zlomь budu zaslužili, Vrg . i nim zlom ne budu zaslužili; – 15. *Kol* z'nee, *Iv* izže, Vrg . žne; – 16. *Kol* sačtati ne more, **Iv** . . . . . ne bi mogalь, Vrg sьčtat ne bi mogal; – 17. *Kol* ispraviti, **Iv** spraviti, Vrg spraviti; – 18. **Kol** drobnoga, *Iv* drobnogo, Vrg d . . . noga; – 19. *Kol* velici človici, Vrg veli č(lovi)ci; – 20. *Kol* va velici pogubi, **Iv** v veliki, Vrg ve veliki pago . . ; – 21. *Kol* ot' koga, **Iv** kuda, Vrg kuda(?); – 22. *Kol* rasohe otь těškihь grihovь, **Iv** (nema: otь), Vrg (nema: otь); – 23. *Kol* treta estь, Vrg A treta e(st); – 24. *Kol* razmar'na, **Iv** razmarena, Vrg . . . . . reca(!); – 25. *Kol* i stud'na, *Iv* –, Vrg i studena; – 26. *Kol* Druga est mekkostь, **Iv** druga kita e, Vrg Druga . . . . e; – 27. **Kol** lěnostь, *Iv* linostь, Vrg lěnostь; – 28. *Kol* delikanь i prokšenь, **Iv** (delikanь) ili (prokšenь), Vrg . . aknь(!) ili prok . . .

Od navedenih 28 slučajeva, kod 5 ih nema podatka iz Iv; kod preostala 23 slučaja vidi se podudaranje Vrg sa Iv u 16 slučajeva, a podudaranje sa Kol u 4 slučaja. Prema tome je vrgadinski tekst srodniji s tekstom Ivančićeva negoli Kolunićeva zbornika. Po neslaganjima sa dva uspoređena teksta treba zaključiti, da vrgadinskom tekstu nije poslužio kao predložak ni Kolunićev ni Ivančićev tekst odnosno njihovi predlošci.

c) *Četiri ustriška.* Pergamentni su ustrišci ovih veličina: I. 3.5× 2.6; II. 3.3 × 2.5; III. 3 × 2.5; IV. 2.8 × 2.4. Na ustrišku I. ostala je bjelina gornjega ruba, visoka 1.3, a to je, kako se vidi iz opisa predašnjih

[4] Kolunićev zbornik. Hrv. glag. rukopis od godine 1486. Djela JAZU, knj. XII. Zagreb 1892., str. 227–228.

dvaju fragmenata, uobičajena veličina. Na ustrišku II. bjeline između poteza početnog slova P ispunjene su crvenilom.

Slova i riječi pojedinih ustrižaka:

I. . žde neže na | . ь pravnikъ . . | bilo-bi ljи | tože n(a)sь n |
II. od . . . nič n . | vit znam | . e estь čes . . | . . . . . n(a)šь . po | v(e)dnago i nepr | star'ca p |
III. . ogo vrmen n | tь n(a)ša zak . . . . žno n . | . . emь se obid- | nepolzanь |
IV. n(a)mь grěhi | . . . v nasь . . . | . . . razo . | . . . naricae | . . . pomišl. . |

2. Slova na posudicama za sveto ulje

Dva mala srebrna sudića u crkvenoj krstionici imaju na sebi oznake, da bi se mogli razlikovati. Na jednoj posudici urezana su dva slova kursivnom glagoljicom na poklopcu, i ista takva dva slova na trupu posudice: *U . S*, kratice za »ulje sveto«. Drugoj posudici urezana su na trupu, također kursivnom glagoljicom, dva slova: *U . K*, kratice za »ulje katekumensko«. U latinskom službenom crkvenom jeziku prvo se ulje zove »oleum chrismatis«, a drugo »oleum catechumenorum«.

3. Napis na kamenu

U kneževskoj palači s unutrašnje strane zapadnog zida razizemnih prostorija na jednom su kamenu uspravnim slovima tipa kursivne glagoljice upisana slova: *Č. ŠĆ. Ž. DON P. P. P. NA URGADI.* Prva slova znače godinu (1707), a tri P su kratice za »Petar Pletikosić parok«. Pletikosić je bio u dobrim odnosima s kneževskom obitelji Damiani, on im je krstio dvoje djece, a jednomu je njihovu djetetu i kumovao. Donja prostorija palače, u kojoj je napis, stoji u razini lijepo popločena dvorišta i spajaju je s dvorištem velike otvorene arkade. Valjda je u njoj bila prešnica vina. Napis nije klesan, nego tučen nekim tvrdim predmetom, očito za zabavu.

4. Bilješke u obrednim knjigama

U oskudici papira, prazne strane u tiskanim obrednim knjigama upotrebljavale su se za pravljenje bilježaka i za vježbe u pisanju slova. Navesti ću samo one od njih, koje bi mogle imati neku vrijednost.

a) U Misaliću. U sakristiji župne crkve nalazi se stari glagoljski misal manjega formata, kojemu fali naslovna strana i nekoliko prvih listova. Uvezan je u tvrde korice od drva, oblijepljenog izvana kožom.

S unutrašnje strane korica bile su neke bilješke, ali kako je papir propao, raspoznaje se na dvjema sitnim krpicama, što su preostale, nekoliko jedva čitljivih ili uopće nečitljivih slova kursivne glagoljice.

Negdje u sredini ovoga misala uložen je (ne uvezan) Misalić, kojemu je naslov: »Misse za umervšie samo iz missala rimskoga izvadjene svoim zakonom kakose vъ istii služi, za službu, i način svih zrikav«. Iza toga naslova nalazi se na latinskom oznaka izdanja: »Romae, Anno MDCCVII. Typis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide. Superiorum Permissu«. Ispred naslovnog lista ima prazan list, koji na 1. strani nosi ovu latinicom napisanu bilješku:

U Uergadi godišća gospodinova 1829. na 4. jenara.

Ovi libar oliti misalić kupihomo u Šime Jurina, s jasprom od ove crikve svetoga troistva, od ńega moleći da ga uzmemo, da mu je velika potriba; drugo nije gospodar ni on ni niko drugi nego ova sveta crikva.

Dn. Martin Mihić (Michich) *župnik*

U popisu popova glagoljaša naći ćemo, da je Mihiću ovo bila zadnja godina redovitog službovanja u Vrgadi. Šime Jurin, od kojega je župnik crkvenim novcem (»jasprom«) kupio Misalić, bio je jamačno seljak u Vrgadi, koji je knjigu baštinio od popa iz svoje kuće. U 18. i 19. stoljeću bilo je nekoliko popova Krpetića iz Vrgade, a Krpetiće u selu nazivaju Jurinima.

b) U Misalima. Ostaci različnih glagoljskih misala skupljeni su i uloženi (ne uvezani) u korice, koje pripadaju jednome fragmentu misala. Čuvaju se u sakristiji župne crkve. Na tim fragmentima ima glagoljskih i latiničkih črčkarija i bilježaka, među kojima je i ova, napisana latinicom: *Nalazi se u Uergadi Don Jvan Sablić* (Sablich) *iz Bergul* (Bergul), *na 23. aprila 1843. ovo pisà ja Šime Banov* (Bannov) *iz Uergade, šumbaša* (Jumbassa).

U Uergadi na 16. aprila 1843.

Don Ivu Sabljića iz Brgulja susrećemo u vrgadinskim Maticama god. 1843.–1844.

c) U Ritualima. U dvjema starim Ritualima u sakristiji župne crkve nalazi se također svakojakih bilježaka.

aa) U hrvatskom Ritualu štampanom 1640. u priredbi B. Kašića nalaze se ispod latinskoga predgovora glagoljske bilješke od dvije ruke. Prva je:

1651., miseca marča. Pisah ja dom–Ivan Blasulović kad pih vino g(ospod)inom dom–Jurom i s–moim bratom Šimon i Matijem Matulovim, i platismo–ga po 7 gazet varč.

I tada biše velik glad u Dalmaciji i deboto po–svemu svitu, i tada ne bi u–moru ribe nego malo, da–ne–mogahu ljudi uhititi ča–bi poili.

Na to drugi rukopis nadovezuje: *Verujen da–je ono godišće bi glad, ma ovo godišće isto veći, 1728., po–sven svitu što–se–je čulo, na–isti način. Pisa don Jerolim Vergada, parok, 1729.*

Druga strana hrvatskoga naslovnog lista bila je izvorno prazna, pa je kasnije ispunjena vježbama u pisanju glagoljice i latinice. Tu je i ova glagoljska bilješka od dva retka: *to pisah* ja *Mikula Kepetin (!) kada–se učah,* i ponovno bljeđom tintom: *to pisah* ja *Mikula Karpetin iz Labkata kada–se učah pisati.* Ova bljeđa napisana je prije, jer preko gornjega retka ove bilješke prelazi drugi redak prednje bilješke.

Važnost je ove bilješke u tome, što se u njoj spominje starije ime Lapkat za Vrgadu – ako sam dobro pročitao, jer su slova blijeda i dosta nejasna. Potvrda o nazivu Lapkat imamo dosta u starije vrijeme, ali ovo bi bila jedina potvrda od čovjeka rođenog u samome mjestu. U glagoljskoj Matici krštenih na Vrgadi upotrebljava naziv Lapkat u prvim upisima i don Jure Smoljanović, ali on nije rodom iz Vrgade, nego iz Tkona.

U istom Ritualu iza predgovora i sadržaja nalazi se na praznini ispod tiskanoga teksta ova glagoljska bilješka:

1709. na 27 luʲa, kada ja *ʲEre Vrgada bih priʲa red štaca, i bih malo zdrav, fala budi vazda Bogu, b(la)goslovļen Isus i–Majka ńegova uvike.* Pisac bilješke don Jere Vrgada bio je poslije župnik u Vrgadi. Strah mladoga Jere od bolesti nije bio osnovan, jer je umro u starosti od 74 godine i 5 mjeseci.

Druga strana ovoga lista bila je izvorno prazna, pa je kasnije ispunjena glagoljskim bilješkama. Prva je:

1727. na 10 maja. Ovo–je libar crkve prisvete Troice na Vergadi. Pišen ja *don Jerolim Vergada budući parok i sluga iste svete crkve.*

Ispod toga:

1699. godišć Gospodinovih, tada se učini mir, a to kraļi kršćanski s Turčirčinom (!). Pišem ja don Pere Pletikosić, budući parohijan na Vrgadi u to doba, a mojih godišć počimjući 30, na spaseńe duše moje.

Ispred 1. (paginiranog) lista nalazi se na vanjskom uzdužnom rubu glagoljska bilješka:

1789. na 20 zuńa, kada ovo pišem ja *Ante Torića iz Vrgade, i tada biʲah od–akolita na 3 istoga miseca, budi fala Bogu.*

bb) Drugi primjerak Rituala od 1640. ima nekoliko latinicom i glagoljicom pisanih bilježaka i vježba u pisanju. Na prednjim koricama iznutra piše latinicom: *Bi privezan ovi Retov(a) gos(podin) Gereko Calović od Kuna godišta Gospodino(va) 1809.*

Potveruje isti Matij Jurišić (Mattie Giurisich).[5]

Na 1., izvorno praznom listu latinicom: *Ovo–je libar S. Trotvvo to* (Sv. Trojstva) *na Ve(r)gadi . . . . (?). Upisah ja Mate Matana* (Matte Mattana), *1833.*

[5] Slovo *e* mj. *j* kod »Mattie« pod utjecajem glagoljice, gdje se često *ě* uzima za *j*; usp. kod prvog upisa latinicom u Matici krštenih: Andriea = Andrija. – »Potveruje« stoji mj. »potverjuje« = potvrđuje.

I zadnji list Rituala bio je izvorno prazan. Na njegovoj 2. strani, pred stražnjim koricama, nalazi se ova glagoljska bilješka:

Ovo–je rentova cerkve Svete Troice na Ùergadi, 1800. Piše pero sve na hero, derče (!) ruka jer–mi–je (?) pisat vele. Pisah ja isti Marko Hrastin, kad–san pasa oka i kular.

Priča o drhtanju ruke bit će samo afektacija, jer je pismo dobro ispisano, sigurno i lijepo, i ne pokazuje nikakvih tragova drhtanja. I Milčetić Starine XXXIII 486 donosi sličnu glagoljsku bilješku: »ide pero sve na hero ruka pisat nenaučna – i zato e muka mučna« iz libra, u kojemu je zapisano: »ovi libar est ispisan ovimi slovi od mene dička time calovića, zvan Grgo, ...; a nemoi se čuditi moi dragi štioče, koi budeš štiti, da e rdjava ruka, ...«. Zanimljivo je, da se i u ovome našem Ritualu spominje »Gereko Calović od Kuna«. Da li je »Gereko« trebalo biti »Grgo« ili »Jerko«?

d) U Brevijaru. – Praznine na listovima glagoljskoga Brevijara od god. 1688. upotrebljene su za vježbanje u pisanju glagoljice i tal. jezika. U latinicom pisanoj bilješki spominje se kao vlasnik knjige Don Ivan Vulin iz Pakoštana i datum 15. decembra 1775.

5. Ribarski troškovnik i računi crkvenoga gospodarstva

Prigodom uvezivanja, glagoljskoj Matici krštenih dodano je na kraju i zajedno s njom uvezano šest papirnih listova nešto manjeg formata. Pisani su kursivnom glagoljicom, a sadržavaju ribarski troškovnik.

Spis je mogao ući u sklop Matice zabunom: kad su se skupljali arci Matice za uvez, uzeti su i ovi listovi, jer se po približno istoj veličini mislilo, da njoj pripadaju.

Svih šest listova nije ispisano, većinom su ostali prazni.

Pismo je čitljivo, samo smetaju kratice za mjere i novac, a i pojedine riječi pokraćuje pisac izostavljanjem slova ili čitavih slogova. Radi preglednosti, nazive za novce i mjere istaknuo sam grafički.

Tekst glasi:

U–ime Boga i Div(i)ce Ma(rije)!

Škur prvi, zuń:

tega u–mr(i)žu li(bar) *9 i 3; – čini* groš *40 i 5* (= 45) l. *8;*
čr(vi)ti mr(i)žu li. *30 i 6* (= 36);
mufe bari *8 po* li. *8; – čini* groš *6 i* 1. *4;*
vina zdrava b(ari) *2, za kotli; – či(ni)* li. *30;*
kruha li. ... *(?); č(ini)* g(roš) *8;*
borov(i)ne šežńi *12, i luča* šežńa *po; – čini usve* li. *80, osamdese(t) i dvi;*
borov(i)na šežńa *po,* li. *15;*
način(i)ti mr(i)žu li. *20;*
suma usve groš *osa(n)deset i 3 i 2.*

Škura drugoga:

drv šežńi *11, luš* (= luč) *po; – čini usve* g(roš) *osamn(a)e(st) i po; v(i)na mufe* b(a)ri *8; – čini* groš *6 i* l. *5; kruha* li. . . . *(?); – či(ni)* gr(oš) *8; vina za kotli* li. *30;*

čini usve groš *40 i 4* (= 44).

Tr(e)ti škur:

borov(i)ne šežńi *10, luča* šežań; *– čini* gr(oš) *9, devetn(a)e(st); mufe* bari *8; – č(ini)* gr. *6* g; *v(i)na zdravoga* bari *2; – čini* li. *30; kruha* libric . . .*(?); – čini* g. *8; č(r)v(i)ti mr(i)žu* li. *30;*

suma groš *usve 40 i 2* (= 42).

Okur:

levutu groš *12; malin brodon* gr. *7 i 2; f(it?) magazin* groš *5; č(r)v(i)ti mr(i)žu* groš *3;*

čini usve groš *20 i 9* (= 29);

soli usve stari *20 i 1* (= 21);

bari prazni(h) osa(n)deset

suma usve gr. *40 i 2* (= 42);

kupi ribe u tovar(i)šev: groš *3 i* l. *4; sol(i)ti ribu* li. *10; opet što–je ma(ń)kalo tega* li. *10* gr. *5; kan(a)ve* li. *8, č.* l. *16;*

suma usve g. *12 i* l. *2.*

Na prvoj strani 6. lista nalazi se još ova glagoljska bilješka: *nota što da'e Barako na–kona(t): dade* li. *6.*

Vrijedno je gornji troškovnik usporediti s računom crkvenoga gospodarstva. Iako račun nije napisan glagoljicom, nego latinicom, priopćujem ga s razloga, što pada u razdoblje glagoljice i što ga je pisao pop glagoljaš Martin Mihić, koji je izvršio prijelaz od glagoljice na latinicu. Račun je napisan na dvije strane jednoga lista, koji je ubačen na kraj knjige »Mrtvine« (u župnom uredu), s kojom knjigom nije uvezan niti je izvorno pripadao knjizi, jer je i papir drukčiji. Bit će da je to ostatak većega računskog svitka, jer nije vjerojatno, da su se računi vodili samo kroz navedenih 5–6 godina.

Na 18 Aprila dade za siči 8.
Na prvi zuńa dade dosad za bari 23 i po, i bi naplaćena tovernarija.
Na 15 Novembra dade za barilo i po i libar 10; opet na 24 Nov(e)mbra dade groša 4 za skupiti masline crkvene. Opet dade na–konat libra 37. Osta još vi(na) Mate Bernina za–barilo vina carkvi 18 L.

Na 23 jenara dade libar 10; dade japno na–konat libar 18.

U Uergadi na 15 novembra 1815.

Ovi dan učinihomo konat, koliko bi ovo godišće vina na–jintradi i skupļeno po–selu; a to gaštalad Jakov Punošev; brez masteńe bi usve vina bari 33 sići 5.

Na 23 jenara 1816, dade na–konat za dva barila; suviše dade na–konat Jakov gaštalad Punošev (omaškom: Punosceve) *za jedno barilo vino.*

1816 na 25 febrara u–Uergadi, kaštalad Jakov (omaš.: Jakovo) *Punešev dade suviše za dva barila vina i po, suma u sve bari 5 i po; dade suviše za–barilo i dva sića, suma u sve za šest bari i pet sići, po gazet sedan.*

1816 na 19 marča u Uergadi, kaštalad Jakov Punešev dade suviše za bari vina 12 po gazet 8, i bi mu naplaćena torvarina (!?, = tovernarija).

Na 20 Aprila, dade na–konat za–barilo vina i bi–mu naplaćena tovrnarija.

Na 27 maja dade Jakov danas u–sve s–prvin do 30 bari; osta dužan za tri barila, i metnuhomo zajedno za mladitvu i za Božji dan (= Tijelovo).

Na 4 zuńa dade groša 10 mańe libru; na 14 zuńa dade za dva barila vina usve s–ovin deset groša; osta za barilo.

Na 13 otubra naplati isti Jakov sve.

Godišća 1816 na 22 Novembra.

Ovi dan učinihomo konat gaštaldu Šimi Hrastinu; usve bi vina bari ovo godišće 22.

Na 18 febrara dade dosada starin sucun za sedan bari vina.

Na 25 marča, dade za–skopati trsje vina bari 7 i sići 3; opet dade za barilo 3 sići 3.

Na 25 jenara 1818 učinihomo konat, naplati, osta dužan još groša 34.

Dade na–konat s–voskom groša 19 i vinon.

Na drugoj strani lista:

Na 25 jenara 1818 u Uergadi.

Ovi dan učinihomo konat gaštaldu Jerku Jurišiću od prošasne (porosasne) *letine vina crkvenoga bari 26.*

Dade na–konat libar 28 isti dan (ovaj je redak prekrižen u originalu).

Na 8 febrara dade na–konat dosad za barila (»za barila« prikriženo u originalu) *taliri 10 i po.*

Na 12 febrara, strošihomo za kopati vina barila 6, suviše frmente četvertala dva; podnosi libar 63 i–po.

Na 17 Aprila učinihomo konat i naplati sve kako da na-Božji dan i za mladitvu, i osta dužn (!) libar 46; ovo ima dati ńegov sin Ive, zašto on proda isto vino.

Naplati sve.

1818.

Ovo godišće bi vina bari usve 34 i sići jedan, kvartuči 5; ovo bi u rukah sudac Ive Špadića i Osipapa (!) Kaštelana.

Na 25 febrara pridahu novim suce(m) Ivi Jadrinu (1819) i Anti Brninu vina bari 9 i-po, drugo ništa.

1819 na 22 otubra.

Ovo godišće bi vina u gaštalda Jakova Punoševa bari 23.

Na 16 Decembra dade na-konat za dva barila; od ovoga strošihomo za iskupiti masline vina sići 4, a za izgaziti talira 2, rešto za vosak.

Opet za-barilo jedno, ovo dahomo za vosak; i dade sviše za rakiju što su popili kada-su brali masline, L. 9.

Na 20 febrara 1820; danas dade s-ovim gori upisano usve za 14 bari, i osta usve groša 48. Ovo bi pridano novin sucen. Od ovoga dahomo za vosak i tamńan (omaš. »tamonane«) *groša 10 i libre 4, a za sić ulija groša 5 libre tri i po, a za k]učanicu L. 12.*

Na 10 marča. Ovi dan se je kopalo, i strošihomo vina danas, i za pova[enice, i za pričešćeńe, i za mladiti, i za Mali Križi usve bari 6.

Na 14 maija, dade za tri barila; od ovoga strošihomo za kandiloti groša 8, a sve vino bi po sedan gazet.

Na 19 maija, strošihomo za dumpliri groša 6 i libre 4.

Na 19 luija, strošihomo za načiniti kota libar 38.

Na 24 luija, kupihomo voska libar 28; strošihomo za obruči libar 25.

Na 21 šetembra, dade za 3 barila, i osta dužan za barilo; rešto-je naplati. Na plai (!) sve.

Na 18 otubra 1820.

Ovo god(iš(je bi vino u-gaštalda Jakova Punoševa, bari 29 sići 5.

Na prvi decembra dade za 4 barila (1 barilo?), *ovo bi prodano po pet gazet.*

Na 10 (?) marča dade za kopati i za pova[enice bari 4 (?) sići 3 (?).

(otrgnuto) *dade za barilo i po vina, ovo da na 1 Aprila.*

(otrgnuto) *zuńa dade na-konat za 4 barila i po, ovo bi po tri krntani.*

6. Kupoprodajni ugovor

Napisan je na papirnom dvolistu kancelarijskog formata. Na 1. str. nalazi se tekst ugovora, a na zadnjoj strani zabilježeno je ime prodavačice, da bi se na previnutom spisu vidjelo izvana njeno ime. Pismo je lijepa i lako čitljiva glagoljska kursiva.

Izvana: *Anica Vukojeva*

Tekst ugovora glasi:

U ime Boga, amen. – 1775. na 17. marča u–Vrga(di).

Ispovida ovo pismo privato, s–ko^{j}im načinom oćemo da–ima sve svorce koliko da–je učinjeno po–ruke puplika nodara od Zadra, kako mi obe strane ispovidamo,

a–to: Ispovidam ja Anica, žena poko$_{j}$noga Vickaka(!) Vukojeva od istoga sela od–Vrgade, da nahodeći–se u–veliko$_{j}$ potribi dadoše–mi sva braća od istoga sela tolori 21, velim: groša dvadeset i–jedan i soldini 5, a–ja ista Anica dah, darovah i–prodah dva kusa zem$_{l}$e za iste jaspre istim se$_{l}$anom. Jedan komad zem$_{l}$e u–mistu zvanu Papratnicu. Kunfini iste zem$_{l}$e: od–meštrala put pupliki, od–bure Krševan Banov, od–juga Grgo Vokojev (*omaškom mj. Vukojev*), od–pulenta zem$_{l}$a Ante Torića. – Drugi komad zem$_{l}$e u–mistu zvanu Jamina. Kunfini iste zem$_{l}$e: od–meštrala put, od burina Bare Peričić, od–juga isti Bare, od pulenta Krševan Banov.

A–ova ista zem$_{l}$a bi štimana od meštra Jere Arapova i–Mate Krpete, oba od–istoga mista, koje zem$_{l}$e bihu štiman(e) obe groša 21. A–sada ja ista Anica s–mo^{j}in sinom Osipon primih iste jaspre od–iste braće a–za–potribu od sve moje obite$_{l}$i. I–vrhu ovoga bihu svidoci isti sudci od–Vrgade, di–primi ista Anica isti pinezi.

Bi svidok sudac Mate Ćulić.

Bi svidok sudac Mate Vrgada.

Pisah ja don Pere Radović, parok, buduć mo$_{l}$en od–obe strane.

7. *Imenik članova Skule sv. Ruzarija*

U sakristiji župne crkve na Vrgadi nalazi se knjiga, u koju su se upisivala imena članova skule (bratovštine) Gospe od Ruzarija. Format joj je 42 × 16.5 cm. Uvezana je u tvrde korice; dosta tanki karton obložen je bijelom kožom, koja je sada dobila sivosmeđu patinu.

Članovi Skule upisivani su kursivnom glagoljicom od početka, t. j. od 1709., pa do 1821., a poslije latinicom, napokon i neuredno samo olovkom. Pored svakoga imena nije označena godina pristupa u članstvo, jer se za prve članove računa godina osnutka, dok je kod kasnijih članova ispred imena dodana godina; kasnije su ispred glagoljicom napisanog imena metane i arapske brojke. U tome nema kronološke dosljednosti, pa se tako na pr. ispred imena *Nikola sin Šime Gergina* nalazi arapskim brojkama napisana godina 1776., a u slijedećem retku ispred imena *Nikola sin Gerge Ćulića* godina 1782. napisana je glagoljskim slovima.

Na početku nalaze se u knjizi dvije glagoljske bilješke. Prva se odnosi na osnutak Skule, a glasi: *1709., kada poče ova sveta Skula svetoga ruzarija, pod prisvi(t)lim gn. arhi–bi(skupom) Vitorijem Priuli, parohijan–popom Petrom Pletikosićem is–Kuna, knezom g(ospodino)n Franom*

Damńanović(e)m, nedostojnimi slugami Majke Božje. Papa Inocencio XI dopusti proščeńe uvike istoj braći i–sestran od–prisvetoga luzarïa.

Druga bilješka pisana je rukom don Jere Vrgade, koji kaže: *1727. na 3. maja, kada bih metnut za par(o)ka ja don J(e)rolim Vergada u–crkvu prisvete Troice na Vergadi.*

Ispod toga je upisano ime jednoga člana, ali je prekriženo. Popisani su najprije muški članovi, a iza njih ženski. Na vrhu strane, iznad popisa muških, netko je kasnije napisao *Homeni*, a iznad popisa ženskih *Donne*.

Alfabetski redoslijed sastavljen je po početnim slovima imena, a ne prezimena. Nije strog, nego se obazire samo na prvo slovo, na pr.: *Ante sin pokojnoga Jure Torića | Andrija sin Šime Punoševa | Ante Mačukatin* i t. d. Kasnije je i taj red pobrkan, jer su upisivali po početnom slovu prezimena.

Primjera radi donosim po jedan odlomak od nekoliko redaka iz popisa muških i iz popisa ženskih članova.

Iz muškog popisa evo početak:

pošt(tova)ni g(ospodi)n don Andrija Torić | po(štovani) g(ospodi)n don Ante sin pokojnoga Martina Karete | Andrija sin pokonoga Jure Jurišina | Ante sin Dunata Pedisića is–Pa(šmana) | Andrija sin Mikule Matane | Ante sin pokojnoga Martina Juričina iz–Pakošćan i t. d.

Iz ženskog popisa donosim početak slova M. Iznad njega je zabilježeno latinicom: *S–B–Nà 25 Lugia 1709–ID–M* (slova S–B na početku i ID–M na kraju očito znače: slava Bogu i Djevici Mariji), a zatim se redaju glagoljicom napisana imena:

Mare žena pokojnoga Martina Matulova | Matija žena pokojnoga Martina Karetina | Mande žena pokojnoga Mate Jadrića | Mare žena Ive Peričina | Matija žena Ante Matulova | Mare žena Ive Punoša | Mande žena Mate Urgadina | Mande hći Ive Banova | Marta hći pokojnoga Lovre Krpetina i t. d.

U vezi s osnivanjem Skule nalazi se u sakristiji župne crkve uokvirena pod staklom papinska povelja o podjeli oproštenja članovima bratovštine. Pisana je latinicom na hrvatskom jeziku. Povelja je jako oštećena i zato nečitljiva. Ovdje priopćujem, radi uvida u jezik i pravopis, bez ikakve promjene njezin početak i svršetak. Najprije dolazi krupnim slovima *Innocenczo Papa XI.*, a zatim počinje: *Na vikougnu stuari spomenu. Buduchi kako ... o Czarkvi Prisvetoga Trojſtva u Skogliu Vergade Zadarske Darxave ... drughe varſte (?) Pravovirnih Skupsçtina pod–imenom(?) .... uspomenuchiem iſtoga Prisvetoga Trojſtva ... aliti za uzdignuti–se nahodi–se koja Brachia i Seſtre mnoga milosargia i milos ... dila izvarſciti obiçajna biahu (?).* I t. d. Na dnu je datirana riječima:

Dano u Rimu polak Svete Marie Velike pod parſtenom Lovara | dan (?) deveti Sarpgna olliti Jula 1688. Papaſtva nascega godischie.

8. *Ostatak Matice umrlih*

U glagoljskoj Matici krštenih naišao sam na jedan arak od 14 listova, koji su ostatak glagoljske Matice umrlih. Arak nije uvezan s knjigom, nego samo umetnut negdje iza sredine knjige. Da je nekoć bio uvezan u nekoj knjizi, vidi se po špagi, koja je još ostala u arku. Postojala je dakle kao posebna knjiga Matica umrlih, pa kad se je kasnije rasula i raznijela, netko je našao ovaj njen ostatak i misleći, da pripada Matici krštenih, umetnuo ga u nju.

Prigodom uvezivanja listovi su u arku bili krivo složeni, pa se peti list nalazi ispred četvrtoga i jedanaesti ispred desetoga. Budući da nema paginacije, pogrješka se može utvrditi samo prigodom čitanja.

Ovi ostaci Matice umrlih obuhvaćaju razdoblje od 23. X. 1761. do 14. X. 1777., t. j. 16 godina. Pisali su isti župnici, koji su pisali i glagoljsku Maticu krštenih toga vremena (njihov redoslijed vidi na str. 118. pod br. 12–14).

Priopćujem samo nekoliko upisa:

1761. na 23. otubra priminu Jerolim Boškov ali Belin u viri svete matere crikve od godišt 66, i bi izpovidan i kumiinkan pod vijatik, i julijan i–duša priporočena i zsprovođen od mene don Ive Torića, paroka, i bi pokopan pri crikvi svetoga Andrije apuštola na Uergadi.

1762. na 8. febrara priminu don Jere Uergada u viri svete matere crikve od godišt 74 miseci 5, i bi izpovidam i kumnikam i julijam i duša priporučena, i–zsporovođen od mene don Ive Torića, paroka, i bi pokopan u crikvi s. Troijce na Uergadi.

1764. na 31. marča priminu Jago Karetina od godišt incirka 70, i bi pokopana pri crikvi s. Juštine na školu pod Pakoštani i primila–je svete s. sakramente u Pakoštani od paroka don Pere Kazaije.

1764. na 22. šetenbra priminu Kate, ći Šime Karetića, od godišt 18, u viri svete matere crikve, i bi pokopana pri crikvi na Smilčiću u Kotaru.

Na 19. marča 1767. priminu u Šibeniku Gašpara, žena pokojnoga Gašpara Belina, u viri s., i bi pokopana u crikvi s. Jakova.

Na 30. otubra 1769. priminu Jeras Kapulića, u viri s. matere crikve, od nagle, i ne jimajući ni jednoga sakrameinta ni odrišeńa, i bi sprovođen od mene don Ive Torića, paroka, i bi pokopan pri crikvi s. Andrije na Nergadi (!), od godišt 34.

1772. na 14. aprila priminu don Jakov Peričić u–viri svete crikve od godišt 63 u Šibeniku, i primi s. sakramenti od don–Mantona Bekalovića, a bi pokopan u Uergadi u crikvi prisvetoga Troijestva, i sprovođen od mene don Ive Torića, paroka.

1772. na 13. agusta priminu Kate, žena Andrije Sokića u viri svete matere crikve od godišt 22, i bi izpovidana i pričešćena i julijana

i duša priporučena i zprovođena od mene don Ive Torića do mora, a o-don Mate Torića do-Tkuna, i pokopana bi u crikvi svetoga Tome u-Tkuinu.

1773. na 19. maja priminu don Šime Torić, u viri s. matere crikve od godišt 67, i bi izpovidan i pričešćen i ulijan i duša priporučena i zproivođen od mene dom Ive Torića, paroka, i bi pokopan u crikvi prisvetoga Trojestva na Vergadi.

1774. (trebalo bi da je 1773.) *na 4. novenbra priminu Ante Matana u-viri svete matere crikve od godišt 66, i bi izpovidam i pričešćen i-uli[j]an i-duša priporučeena i-zprovođen od mene don Mate Torića, služite[l]a, i bi pokopan pri crikvi s. Andrije apoštola na Vergadi.*

Zadnji upis:

1777. na 14. otukra (!) priminu Anica Vukoja u viri s. matere crikve od godišć 76, i bi ispovišena a-ne pričešćena radi b[o]uvańa, i bi uli[j]ana i duša priporučena i-zprovođena od-mene don Mate Torića, paroka, i bi pokopana..... (Tu prestaje fragment).

Ljeti 1959., pošto je rukopis ove radnje bio već priređen za štampu, našla se na Vrgadi i knjiga glagoljske Matice umrlih. Format joj je gotovo na vlas isti kao glagoljske Matice krštenih; uvezana je, kao i ona, u korice od sivoga kartona, samo joj korice nisu oblijepljene pergamenom, kao onoj. Strane nisu paginirane, a ima ih 84, i to 62 strane glagoljicom i pri kraju 22 latinicom.

Knjiga nije kompletna. Obuhvaća razdoblje od 1. XI. 1777. do 15. V. 1833. (na sva tri upisa godine 1833., netko je preko zadnjeg broja 3 napisao broj 4, tako da bi prema tome imala biti godina 1834.). Koliko je teksta ispred toga razdoblja propalo, ne može se znati, ali se sigurno može ustanoviti, da onaj ostatak (14 listova), koji je metnut u Maticu krštenih, a o kojemu je sprijeda bilo govora, pripada pronađenoj Matici umrlih i da se na tekst ostatka nastavlja neposredno tekst u knjizi. Na dnu ostatka prekinuta rečenica »i bi pokopana« završava se na početku knjige riječima »pri crikvi sv. Andrije apoštola na Vergadi« (t. j. »i bi pokopana pri crikvi sv. Andrije apoštola na Vergadi«). Zadnji upis u ostatku nosi datum 14. otubra 1777., a prvi upis u knjizi 1. novembra 1777. To znači, da ostatak, ubačen pogrješno u Maticu krštenih, treba prenijeti u Maticu umrlih i smjestiti ga ispred ostalog teksta ove Matice. Na taj bi način dopunjena Matica umrlih sadržavala ukupno 112 strana, i to 90 strana pisanih glagoljicom i 22 strane latinicom, a obuhvaćala bi razdoblje od 23. X. 1761. do 15. V. 1833.

Prijelaz od glagoljice na latinicu izvršio je don Martin Mihić, isti župnik koji je to proveo i u Matici krštenih. Zadnji upis glagoljicom u Matici umrlih bio je 15. setembra 1811., a prvi latinicom 11. zunja 1812.

Važnije podatke iz nađene Matice uvrstio sam na mjesta, kamo spadaju.

9. Matica krštenih od god. 1651.–1832.

Najveći i najvažniji glagoljski spomenik na otoku jest Matica krštenih. Knjiga je uvezana u čvrste korice, kojima je karton bio oblijepljen sa dva pergamentna dvolista, što su opisani pod 1 a) i b) na str. 88–92 ove radnje. Veličina je knjige 30 × 11 cm.

Svojih izvornih listova ima Matica danas 199, t. j. 14 araka i 3 lista od 15. arka (svaki je arak brojio po 14 listova), nekoliko listova fali (na dva mjesta knjige). Listovi su posve ispisani kursivnom glagoljicom, bijeli rub oko teksta nije se ostavljao. Jedino prvi list bio je izvorno prazan, a kasnije je ispisan na 1. strani bilješkama u glagoljici i u latinici, a na 2. strani je unesen naknadno jedan upis glagoljicom.

Na kraju knjige dodano je naknadno najprije 8 listova. Oni su malko manjeg formata. Privezani su modrom špagom (izvorni su vezani bijelom). I ovi dodani listovi ispisani su glagoljicom.

Kasnije su dodana još 4 lista malko većeg formata, i privezani su bijelim koncem. Prvi od njih ispisan je glagoljicom, a drugi ima na 1. strani jedan upis latinicom, ali ispod njega se nastavljaju opet glagoljski upisi. Na 3. listu su na 1. strani dva upisa glagoljicom i ispod njih dva upisa latinicom, iza njih dalje do kraja samo latinica.

Konačno dolazi dodatak od još 12 listova, privezanih također bijelim koncem. Upisi su na njima svi latinicom.

Na kraju knjige nalazi se ribarski troškovnik, koji je ovdje već opisan sprijeda pod 5 na str. 96–97.

I na početku knjige dodana su naknadno dva lista privezana modrom špagom. Na prvome od njih naknadno su uneseni latinicom upisi iz prijašnjih godina, s ovom napomenom:

Ja Dn Martin Mihić ne nahodeći kersti u ovomu libru upisani ovim ovdi a nahodeći u nikim bulitini i tako . . . . . (?) isto ovdi ńihova istinito ovo činim kopiju koliko da-su bili upisani isto vrime ńihova kršćeńa.

Ispod te bilješke niže se pet upisa latinicom, i to četiri koji se odnose na godinu 1798. i jedan na god. 1808. Ovih je pet upisa propustio svojedobno unijeti u Maticu ondašnji župnik don Jakov Matanović, pa ih je ovdje naknadno upisao don Martin Mihić služeći se bilješkama na nekim »buletinima« (listićima).

S druge strane istoga lista nalaze se tri upisa, što ih je bio propustio unijeti don Martin Mihić (prvi upis odnosi se na god. 1813., drugi na 1816., treći na 1817.).

Drugi na početku knjige dodani list ostao je isprva prazan, ali je kasnije ispunjen črčkarijama i ovom bilješkom na 1. strani: *Io Dn Simeone Sarich ammist. sono venutto nel amministrazione di quefta Parrocchia li 14 marzo anno del' Signore (1831).* S druge strane su same črčkarije.

Tek iza ova dva na početak knjige naknadno dodana lista počinje se izvorna knjiga Matice. Prvi je list bio prazan a sada se na njegovoj 1.

strani nalaze ove bilješke: *1727. na 3 magia,* napisano latinicom pa prekriženo i napisano glagoljicom: *1727. na 3. maja, kada bih učińen za-paroka crkve prisvete Troice na Vergadi ja pop Jerolim Vergada nedo-stojni sluga* (ove su zadnje dvije riječi prekrižene). I druga glagoljska bilješka: *1739.* (arap. brojke!) *na 22.* (glag. brojke, t. j. slova *i b) febrara † u-Jive Torina voska na-debelu librice 2* (arap. br.) *i po i po unče.*

Gotovo cijelu donju polovinu strane zaprema ova bilješka napisana latinicom: *Vergada | na Pervi novembra 1820 | Ispiſ kada-ſe* (cadaſe) *sada imadu i u | napridak pojti* (poiti) *činiti note | od rođeni(h)* (rogeni), *venčani(h)* (venzani), *i mertvi(h) | na pervi Febrara* (Febbrara) *| na pervi maja | na pervi Aguſta | i na pervi ali* (alli) *na 2 Novembra | i to od ſvake godine | pod penu da-će poſlati stražani.* Posred druge strane ovoga lista nalazi se glagoljski upis krštenja jednog djeteta, rođenog i krštenog u Pašmanu od vrgadinskih roditelja.

Dva sprijeda naknadno dodana lista i jedan izvorno prazan list daju ukupno 6 strana, tako da pravi početak Matice ide od 7. strane.

Na početku Matice prvi upis (glagoljicom) nosi datum 5. novembra 1651., a na kraju knjige zadnji je upis (latinicom) 18. listopada 1832. Drukčije stoji u zapisniku o primopredaji župnog ureda iz god. 1860., gdje se u inventaru pod br. 1) navodi: »Un libro dei nati vecchio, scritto parte in caratteri glagolitici e parte in latino, incipiente dall' anno 1791 al 31 marzo 1834.« Ovo se ponavlja i u primopredajnom zapisniku god. 1861. Ali u primopredajnim zapisnicima god. 1863. i 1870. izražena je sumnja o točnosti navedenog datuma, jer je dodano: »circa«. U potonja dva zapisnika dodana je i konstatacija, da je Matica uvezana: (libro) »coperto di pergamena«. Razlika između sačuvane knjige i između primopredajnih zapisnika glede početka Matice može se objasniti po svoj prilici time, što u 2. polovini XIX. vijeka, kad su bili sastavljani primopredajni zapisnici, nisu više župnici znali čitati kursivnu glagoljicu, zato su početak Matice metnuli u godinu 1791. (mjesto 1651.). Zašto baš u 1791.? Možda su ih zaveli upisi na listu koji je bio dodan i uvezan ispred početka Matice, na kojem je listu Martin Mihić unio naknadno latinicom krštenja iz god. 1798., što ih je svojedobno bio propustio ubilježiti Jakov Matanović. Zbog čega zadnji upis u Matici primopredajni zapisnici datiraju sa 31. ožujka 1834. (mjesto 18. listopada 1832.)? Bit će zbog toga, što se na kraju knjige valjda istrgnuo i izgubio jedan ili dva lista, pa zato imamo danas zadnji upis 18. X. 1832., a u ono je doba valjda bio zadnji upis 31. III. 1834.

Evo nešto iz teksta:

a) S t a r o i m e o t o k a – L a p k a t

1651. na 5. miseca novebra, kada karstih ja *don* Jure Smoljanović, *pa-rohijan u Lapkatu, sina Antonu Karetinu. Iime Martin. a materi iime Mare. Po-pravomu matrmoniju. Kumi: Mateša Torić i Zabeta Vukoj(e)va.*

1652. na 28. miseca aprila, kada karstih ja *don* Jure *Smo|anović, parohija(n) u–Lapkatu, hćer Anti Kursarovu. Ime Filipa, a–materi Dora. I ne–bu(du)ći u matrmoni*ju *s Anton* (ili: santon = svetom?).

1652. na 24. miseca novebra, ka(da) ja *don–*Jure *Smo|anović, parohi*jan *od Lapka(ta), karstih hćer Katu Mate Belina i–ńegove prave žene Lucije. Kumi: Šime Torić i–Kate Torića.*

*1653. na 8. miseca apr(i)la, kada krstih hćer Šimi Drviš(i)nu Agni*ju *i–ńegove žene Luce. Kum Miha Peričin i–Kate Torića.* Ja *don–*Jure *Smo|(a)nović, parohi*ja(n) *iz Vrgade.*

1653. na 24. miseca zuńa, kada karstih sina Šimi Saladinu Ivana, žene ńegove Luce. Kumi: Mikula Kolokočić i mati ńegova Mika (?). To pisah ja *don–*Jure *Smo|(a)nović, parohi*jan *u–Vrgadi.*

b) Medulići u Vrgadi

*1658., miseca oktubra na 6., kada ja don–Marko Čabrulić, parohi*jan *od–Vergade karstih kćer Mati Demedulovu i ńegove prave žene Katarine. Ime ditetu* Justina. *I bihu na–to kumi Mate Kapurić i Vice* Jadrića.

1660., na 6. dan miseca setembra, kada ja *don–Grgo Colmanov iz–Ji-ža, parohi*jain *od–Vergade, krstih sina Ivi Jadrića i i–prave i–žene ńegove Vice po pravom matarmoni*ju. *Kumi biše Mate Damodulin i–*Jago *Grgina, obadva iz Vergade. Ime ditetu Miho.*

1673., na 19. luja, ja don Jakov *Torić, parohi*jan *u Vrgadi, krstio–sam diteće budući rojeno na 11. istoga miseca od Andre*ja *i Mati*ve *Kapulić, ko*j *narečeno* ʲest *ime Margarita. Kumovi–su bili Ivan, sin Lovre Radovanića, i* ʲ*Elina, hći Mati*ja *Demedulova, oba iz istoga mista.*

1674., na 14. jenara, ja don Jakov *Torić, parohijan u Vrgadi, krsti–sam divičicu budući rojena na 2. istoga od Martin(a) i Mare De-medulić, ko*j *nadiveno* ʲ*e(st) ime Stoše. Kumi–su bili Ivan Torić i Marergarita (!) Čabrulića.*

1674., na 12. marča, ja don Jakov *Torić, parohi*jan *u Vrgadi, krsti–san divičicu budući rojena na 23. febrara od Ive i Luce Guzelić, ko*j *narečeno* ʲ*e(st) ime Anica. Kumi–su bili Šime Kapulić i Mare, žeńa Martina Demedula, oba iz–istoga mista.*

1674., na 31. decenbra, ja don Jakov *Torić, parohi*jan *u–crikve s(ve)-toga Andrïe apo(što)la u–Vrgadi, krsti–sam divičicu od* Jadre *i Stoše* Jurišinih, *po–pravomu matermoni*ju, *budući rojena na 26. istoga, koj narečeno* ʲ*est ime Lucucija(!). Kumi–su bili Mate Deme-dula i* Jago, *žena Pere Grgina, oba iz–istoga mista.*

1675., na 10. novenbra, ja don Jakov *Torić, parohi*jan *crikve s(ve)-toga Andrïe ap(ošto)la u–Vrgadi krsti–sam diteće budući rojeno na 6. istoga miseca od Mate i Luce Anjelovih, komu narečeno* ʲ*est ime Martin. Kumi–su bili Mate Radovanić i Luce, hći Mate Deme-dula, oba iz istoga mista.*

*1677., na 18. ag(u)sta, ja don–*Jakov *Torić, parohijan u Vergadi, krsti–san ditečce budući rojeno na 11. istoga od Martina i Mare Demedulov, po–pravomu matermoniju, komu narečeno jest ime Matij. Kumovi–su bili Ive Torić i Margarita Linardina, oba iz istoga mista.*

c) Nova crkva i novi patron župe

*1687., na 15. setenbra, ja don–*Jakov *Torić, parohijan ste. crikve parohijale s(ve)t(oga) Andrije ap(ošto)la na–Vrgadi, krsti–sam ditečce u crikvi novoj na Sudujmu vrh Sela, od Mate i Mande Vrgadinih po–pravom(u) matermoniju, istoga mista i rodbine, komu narečeno jest ime jErolim. Kumi–su bili Ive Vukojev i–ńegova žena Ivanica, oba iz istoga mista.*

*1687., na 30. s(e)tenbra, ja don–*Jakov *Torić, parohijan s(vete) crikve parohijalske s. Andrije ap(ošto)la na–Vrgadi, krstio–sam divičicu u crikvi novoj na–Sudujmu vrhu Sela od Grge i jEle Kaštelanovih, po–pravomu matermoniju, istoga mista i rodbine, koj narečeno jest ime jErolima. Kumi–su bili Martin Karetin i Matija, žen(a) istoga Martina, oba iz istoga mista Vrgade.*

*1688., na 18. luja, ja don–*Jakov *Torić, parohijan s. crive (!) ss. Troistva na–Vrgadi, krsti–san ditečce budući rojeno na 12. istoga m(i)seca od Ivana i o Ivanice Banovih, po pravomu matermoniju, istoga mista i rodbine, komu narečeno jest ime* Jakov. *Kumi–su bili Mate Vrgadin i Mande žen(a) istoga Mate, oba iz istoga mista.*

*1688., na 5. s(e)tenbra, ja don–*Jakov *Torić, parohijan s. crikve s. Andrije ap(ošto)la na–Vrgadi, krsti–san divičicu budući rojena na 22. agusta od Grge i Mande Grginih, po–pravomu matermoniju, istoga mista i rodbine, koj narečeno jest ime jElina. Kumovi su bili Stipan, sin Šime Torića, i Žabe, žena Ive Torića, oba iz istoga mista, iz–iste parohije Vrgade.*

d) Razno

1690., ja don Jakov *Torić, parohijan s. crikve s. Andrije ap(ošto)la na–Vrgadi krsti–sam ditečce, u–kući za potribu, od Mikule i Kate Pedisić, na dvadese(t) i–devet setenbra, i priminu. Kumi–su bili Martin Karetin i Matija, žena istoga Martina. Ime–mu–je Rab Božji.*

*1692., na 22. d(e)c(e)nbr(a), ja don–*Jakov *Torić, parohijan na–Vrgadi s. crikve s. Andrije, učinih ostale ceremonije od krsta Tomi, sinu Grge Svidulića is–Tisnoga a–stanuje na–Vrgadi, a on budući rojen na–Tisnon(?) i prija krst od vode od don–Šimuna Ovratovića, kurata od Tisnoga, deocežije biskupa šibenskoga. Bili su kumi Martin Karetin i Anica, hći istoga Martina, oba iz–iste parohije s. Andrije na Vrgadi. A otac Tomin (?) Grgur zgora i jElina, po pravomu matermoniju, i družbenikov i rodbine u istomu mistu Vrgadi.*

1694., na 31. oktubra, ja don Jakov Torić, parohijan na Vrgadi, krstisan sina Pavi, zetu Ive Jadrića, Pavina sina i ńegove prave žene Mati^je, po pravomu matrimoniju družbenik(ov) i rodbine i mista, komu narečeno ^jest im(e) Andrej. Kumi–su bili Šime Boškov, koga su zvali Petoh|ib, i Kate, žena Mikule Pedisića, ki–^je doša u–lažtvo k hćeri poko(j)noga dobroga Ive Torić, oba iz–istoga mista Vrgade.

1695., na 31. maja, ja don–Jakov Torić, parohijan na Vrgadi, krstisan divičicu budući rojena na 27. maja od Cvite očitnice, prez matrimonija, bududući (!) ona is–Šibenika. Bili–su–joj kumi Mikula Pedisić is–Punte Pašmana i Kate, hći pokojnoga Ive Torića a žena istoga Mikule.

1722., na 3. zuńa, ja pop Jerolim Vergaga (!) z–dopušćeńem p(oštovanoga) g(ospodina) p(aroka) krstih jednoga ditića rojena na 31. maja od–Mate Karetića i–Jage, ńegove prave družbenice, od ove parokije, komu nadih ime Anton. Kum p(oštovani) g(ospodin) p(arok), kuma Kate, nestera istoga paroka a hći kapitana Stipe Torića, oba od–ove parokije.

1730., na 2. zuńa, ja don Jerolim Vergada, parok ove s. crkve s. Troice na–Vergadi kerstih jednu divičicu rojenu na 31. maja od Vicka Jeličića zvana Vuk i Anice, družbenikov ove parokije, kojoj–se nadi–se (!) ime Ivanica. Kum Nadal Rigoni Bnečanin i Luce, žena Pere Špade.

1742., na 29. jenara, ja don Ive Torić, paroki^jan crikve svete Troice na Vergadi kerstih ditića rođena na 22. istoga od Pijera Digani, prota iz–Parence od Istrije, i Katine, ńegove prave sadružbenice, komu ditetu nazvah ime Anton i Ivan. Kumi–su bili gosn. Pere Damńani i gospoja Antonija majka istoga sina, oba ove parokije.

1745., na 31. luja, ja don Ive Torić, parok crikve s. Troice na Vergadi, kerstih divicicu (!) rođenu na 27. istoga od–Ive Matane i–Kate, prave sadružbenice ńegove, koijoe (!) divičici nazvah ime Bartula. Kumi–su bili proto Pijero Digani iz Kavo Istrije i gospo^ja Atonia(!) Damńani, od ove paroki^je.

1757., na 9. marča, ja don Ive Torić, parok crikve svete Troice na Verrgadi (!), kerstih divičicu rođenu na 7. istoga od Nikole Blitvića od Korčule a–stanuje u kući Marka Arapova, i Kate, prave ńegove družbenice, kojoj divivičici (!) nazvah ime Cvita. Kumi–su bili Kerševan Torića i gospoja Marija, žena Šime Pijaževuli i(z)–Sali.

1762., na 4. decenbra, ja don Ive Torić, parok crikve svete Troijce na Vergadi kerstih ditića rođena na 2. istoga od Pere Mačukatića i Anice ńegove prave družbenice, komu ditiću nazva(h) ime Bože. Kumi–su bili Vid, sin Jure Merkaševića i(z)–Zlose, kuma Kerstina Vergadina, od ovoga mista.

1766., na 12. febrara, ja don Ive Torić, parok crikve svete Troijice na–Uergadi, kerstih divičicu rođenu na 10. istoga od Ive Kerpetića oliti Hrastina i Kate, prave ńegove družbenice, koijo(j) divičici nazvah ime Matija. Kumi–su bili proto Pijero Digan, a kuma Kate, žena Nikole Rapinova. I rečena Kate–je hćer ove parokije.

* *1766., na 29. šetenbra, ja don Ive Torić, parok crikve svete Troijice na Uergadi, kerstih didića (!) rođena na 25. istoga od Marka Arapova i Božice, ńegove prave družbenice, komu ditiću nazvah ime Jerolim. Kumi–su bili Mate žakain Torića, kuma kapitanica Kate Torića, oba sina ove parokije.*

1767., na 21. decenbra, ja don Ive Torić, parok, primih viru u–pismu o–kapelana paroka od Zlarina, da–je kerstijo ditića u–potribi u brodu, komu nazva ime Stipan, rođen od oca Brtula Broskovića od Fara i Mande, ńegove prave družbenice, kako–mi rekoše, a promi (!, = primi) *ostale ceremonije od mene, zgor rečena paroka. Bi kum konte Petar Damaini (!) i Luce, žena Šime Karetića, oba sina ove parokije.*

1768., na 19. šetenbra, ja don Ive Torić, parok crikve svete Troijice na Uergadi, kerstih ditića rođena na 17. istoga od Ivke Pavležine is–Tisnoga, komu ditiću nazvah ime Andrija. Kumi–su bili gosn. Pere Damńani od ovoga mista i Jerka, žena Ive Makri i(z)–Zadra.

1776., na 1. marča, ja don Mate Torića, parok crikve s. Troice na–Ueradi(!) kerstih divičicu rodjenu na 27. febrara od Anice Torić, bez matermoni|a, ne–zna–se divičici oca, ko|o(j) divičici nazvah ime Stane. Kumi–su bili Ive Dervišin, kuma Luce Karetića, oba sina ove paroki|e.

1782., na 15. otubra, ja don Jakov Matan, parok cerkve svete Troice na Uergadi, kerstih ditića rođena na 10. istoga od Ante Vicina i Luce, ńegove prave sadružbenice, komu ditiću nadih ime Ive. Kumi–su bili Osip Becula o(d)–grada Milana, a–kuma Luca Karetina.

1788., na 6. luija, ja don Jure Torić, po–dopušćeniu gospo(di)na parokijana don Ijakova Matanovića, kerstih ditića rojena na 2. istoga od Marka Puševa i–Ivanice, niegove prave zaručnice, komu ditićiu stavih ime Ijakov i–Šimun. Kumi bihu služba gospo(di)na Zaneta, a–to Frane i–Dumica.

1788. na 3. agusta, ja don Jakov Matanov|ić, parok cerkve svet|te Troice na–Uergadi, kerstih ditića rođena na 1. istoga od Tome Špadića i Urse, njegove prave sadružbenice, komu ditiću nazvah ime Du|am. Kumi–su bili Menigo Galiaci iz Šibenika i–Ago Karetina od Uergade.

1790., na 26. setenbra, ja don Jakov Matanovi|ić, parok cerkve svete Troice na Uergadi, kerstih jednoga ditića rođena na 22. istoga od Osipa Gergina i Tomice, ńegove prave sadruž(b)enice, ko|emu dit|ću nadih ime Mate. Kumi su bili Ive Ćulić i Dumica, službenica gospodinova.

1792., na 29. marča, ja don Jakov Matanovi|ić, parok cerkve svete Troice na-Uergadi, dadoh ceremonije Ivi, sinu Ante Bernina, za potribu u kući, i ne-bi donešeno, a voda-mu bi data od Luce Karetine, babe.

1792., na 1. agusta, ja don Jakov Matanović, parok cerkve svete Troice na-Uergadi, kerstih jednu divičicu rođenu na 28. luija od Nikole Hrastića i Jele, njegove prave družbenice, kojoj divičici nazvah ime Jerka. Kumi-su bili Ivan, sluga gos(podi)na, i Luce kći Mate Uergadina od voga mista.

1801., na 12. aprila, ja don Jakov Mat|tanović, parok cerkve svete Troice na Uergadi, kersti|ih jedno ditešce rođeno na 8. istoga od Kate Dervišine, bez matermoni|a, ne znajući-se ditetu odca, komu ditešcu nadih ime Pere. Kumi-su bili Marko Hrastin i kuma Franica Jadrina, oba sina ove parokije.

1809., na 1. aprila, ja don Jakov Matanović, parok cerkve svete Troice na Uergadi, kerstih jednu divičicu rođenu na na 27. marča od Ive Tavelina i Stoije, njegove prave družbenice, kojoj divičici nadih ime Ivanica. Kumi-su bili Ive Jadrin i kuma Mande, žena istoga Ive, oba od ove parokije.

e) Prvi upis latinicom

1810. na 9. setenbra. Ja Don Bare Špadić z-dopušćen (!) Don Jakova Matanovića, Paroka cerkve s. Troice, kerstih ditića rodena (rochiena)[6] *na 5. istoga m(i)seca* (mseza) *od Ji- Špadića i ńegove prave družbenice Marie, koiemu ditiću nazvah ime Jerko. Kumi-su bili Andrija*[7] *Gergin i-kuma Luce Jerisina* (mjesto: Jurišina), *ž(e)na Mihina, oba sina ove Parokie.*

f) Zadnji glagoljski upis

1811., na 14. marča, ja don Martin Mihić, parok crikve s. Troice u Urgadi, krstih ditića rojena na 10. istoga od Ante Arapova i ńegove prave žene Luce, po s. matrimoniju, komu ditiću nazva(h) ime Osip. Kumi-su bili Ive Torić i Mande Torića, oba od ove parohje. I krstih u-crikvi s. Troice.

g) Prijelaz na latinicu

1812., na prvi zuńa. Ja Dn. Martin Mihić, parok crikve s. Troice na Uergadi, krstih ditića rojena na 29. maja od Ante Puševa i ńegove prave žene Jele po s. matrimoniju, komu ditiću nazvah ime Mate. Kumi-su bili Jive Špadić i Tomica Ćulina, oba od ove parohje. A krstih u crikvi svete Troice u Uergadi.

Svi upisi do kraja knjige napisani su odsad samo latinicom. Zapremaju 1½ stranu ovoga lista i još 13 listova. Na kraju knjige zadnji upis latinicom nosi datum 18. listopada 1832.

[6] Pod utjecajem glagoljice, gdje se za *d* upotrebljava *ć* (»šta«).
[7] U izvorniku: Andriea; *e* = *j* pod utjecajem glagoljice; – usp. bilj. 5. (str. 95).

A. Matice

1. *Vođenje župnih Matica*

Voditelji Matica, naši priprosti popovi glagoljaši, nisu bili ljudi od pera, pa je mnogima od njih bila muka unijeti pet do deset upisa godišnje. Iz bilješke don Martina Mihića navedene na str. 104 vidi se, da su krštenja bilježili i na komadićima papira (»u nikim bulitini«) u namjeri, da ih kasnije unesu u knjigu Matice. I pored česte kontrole organa biskupije, jamačno je gdjekoje novorođenče u selu ostalo neuneseno u Maticu. Koji put je voditelj Matice zaboravio unijeti dan rođenja ili krsno ime djeteta ili prezime roditelja ili kumova. U jednom upisu (ovdje na str. 107) navedena je godina, ali ne dan i mjesec rođenja, osim toga, pop je dijete krstio »u kući za potribu« i preminulo je, pa mu ne navodi ni imena, nego na kraju kaže: »Ime mu je rab božji.« U upisu od 31. maja 1695. (ovdje na str. 108) krštena je »divičica« rođena »od Cvite očitnice« iz Šibenika, ali nije navedeno ni ime djeteta ni prezime matere.

Na početku 19. vijeka stale su se i civilne vlasti više zanimati za Matice, i zahtjevi za uredno vođenje postaju sve stroži. O tome svjedoči bilješka, navedena na str. 105, u kojoj je sadržana i prijetnja intervencijom redarstva (»pod penu, da će poslati stražani«). Ova je bilješka iz god. 1820., a pet godina kasnije uvedeni su službeni obrasci Matica na *propisanim tiskanicama*. U određenim *stupcima* unose se samo imena i datumi, tako da otpadaju pričanja i individualne razlike u formulama upisa. Te nove Matice od 1825. dalje vode se latinicom. Uporedo su župnici nastavili i dalje voditi crkvene Matice na prijašnji način, tako da za razdoblje od 1825. do 1832. imamo dvostruke Matice.

2. *Popovi glagoljaši u Vrgadi*

Iz vremena prije godine 1651., kojom se počinje glagoljska Matica krštenih, poznata su nam po imenu samo dva ili tri župnika u Vrgadi. U notarskim spisima u Zadru spominje se god. 1512. svećenik Petar Badlić (Badlich) kao upravitelj župe sv. Andrije u Vrgadi.[8]

U biskupskim vizitacijama god. 1598. navodi se kao župnik u Vrgadi pre Nikola *Bonigonić*, rodom iz Savra, kojemu je tada bilo 30 godina.[9] U Bianchijevu popisu župnika i kapelana na Vrgadi nalazi se na prvom mjestu Giovanni *Bogdanich* paroco nel 1587.[10] Bogdanića je u Vrgadi

[8] Antoljak, Radovi zadar. instituta Jugoslav. akad., I, 155.

[9] Chione synodorum dioeces. Jadrensis, str. 28. (Rkp. u drž. arh. u Zadru; ovdje prema bilj. D. Vlade Cvitanovića).

[10] Bianchi. Zara cristiana II, 139.

zatekao 28. IV. 1603. apost. vizitator. Da je bio glagoljaš, dokazuje vizitatorova konstatacija, da je u župnoj crkvi sv. Andrije našao dva hrvatska misala.[11] Ivan Bogdanić je rodom iz Iža i bio je redovnik pavlinskoga reda.[12]

Teško je uskladiti godine župnikovanja ove dvojice. Ako je točan navod Bianchijev, da je Bogdanić bio župnik u Vrgadi već 1587. i ako je tu ostao bar do 1603., gdje ga je te godine zatekao apost. vizitator, onda nije vjerojatno, da je Bonigonić bio župnik 1598. Moglo bi se zaključiti, da se zapravo radi o jednoj te istoj osobi i da je ime Bogdanić iskrivljeno u Bonigonić, ali takvom zaključku smeta navod, da je Bonigonić rodom iz Savra, a Bogdanić iz Iža.

Bianchijev popis ima mnogo netočnosti i manjkavosti, koje se mogu ustanoviti po upisima u Matici. Tako je izostavio prvu četvoricu župnika (fale mu: Šmoljanović 1651., Čabrulić 1657., Colmanov 1659., Krpetić 1661.). Za Jakova Torića navodi godinu 1674., a on je došao na župu 1672. Poslije ovoga izostavio je Pletikosića (1698.). Za Bilića ima godinu 1714. mjesto 1711. Kod Mihe Torića donosi godinu 1727., a on je župnikovao 1716–1726. Poslije toga preskočio je Jerolima Vrgadu (1726–1734.). Za Kolanovića bilježi godinu 1737., a on je nastupio 1735. Kod Ive Torića navodi godinu 1762., a služio je 1742.–1773. Iza njega izostavlja opet četvoricu (Radovića 1773., Matu Torića 1776., Matanovića 1780., Špadića 1810.). Kod Bianchija dolazi Mihić najprije godine 1815., zatim Josip Torić god. 1821., onda opet Mihić god. 1822., iza toga Ante Torić 1830., i konačno Mihić 1840. Zapravo Mihić je župnikovao redovito godine 1810–1829., i neredovito između godine 1839.–1843.; Josip Torić nije nikada bio župnik, samo je s dopuštenjem župnika obavio tri krštenja za Matanovića (dva 1790. i jedno 1794.) i jedno krštenje za Mihića (1816.), dok je 1830.–1831. službu obavljao Anton Zorić, a ne Torić. Za Ivu Sabljića navodi Bianchi godinu 1844., a zapravo službuje 1843.–1844., dok za Šimu Maletića ima godinu 1848., premda je župnikovao 1844.–1850. Poslije Mate Ostojića izostavlja Bianchi četiri župnika, i to: Šimuna Župnovića (1853.), Krševana Šokotu (1854.–1855.), Ivana Budića (1855.–1860.) i Nikolu Krpetića (1860.–1861.). Kod Šimuna Baranija ima Bianchi godinu 1863., a on je došao na župu već 1861. Poslije Baranija izostavljen je Ivan Baičić (1863.). Ante Grasso nije postao župnik u Vrgadi god. 1864., kako bilježi Bianchi, nego 1863., ni Šime Torić 1872., nego 1870. Njime se svršava Bianchijev popis. Iza popisa župnika nabraja Bianchi još nekoliko svećenika podrijetlom iz Vrgade. Tu navodi, da se spominje u spisu iz god. 1756. (»in scrittura .... del 1756«)[13] i Matteo Drascovich. To nije moguće, jer 17.–20. vijeka nema na Vrgadi obitelji Draškovića.

[11] »Vidit missale Illiricum antiquum et aliud missale Illiricum in membrana.« – Horvat dr. Karlo, Glagolaši u Dalmaciji početkom 17. vijeka t. j. godine 1602.–1603., Starine XXXIII. str. 546.

[12] ib.

[13] Bianchi II 139.

U župnom uredu u Vrgadi nalazi se na početku Anagrafe od god. 1833. redoslijed župnika. I u njemu ima netočnosti, ali ne onako krupnih kao kod Bianchija. Redoslijed je sastavljen na latinskom jeziku i nosi naslov »Series parochorum in insula Lumbricatenſi«. Podijeljen je u tri stupca: 1) Patria (odakle je rodom), 2) Annus (koje je godine došao na župu), 3) Nomen et Cognomen (krsna imena bilježi latinski). Za razdoblje 1651.–1832. nalaze se u popisu Anagrafe ove pogrješke:

Kod prvoga, Jure Smoljanovića (»Smolanović«) u stupcu Patria stoji »Tkon?«. Upitnik treba brisati, jer je Smoljanović uistinu rodom iz Tkona. Kod Marka Čabrulića kao Patria navodi se »Lumbricata«, dok u glagoljskoj Matici izričito piše, da je rodom iz Žmana. Grgi Colmanovu krivo je napisano prezime »Zotmanov«, a u stupcu Patria nije navedeno njegovo rodno mjesto, premda Colmanov u svojim upisima redovito bilježi da je »iz Jiža«. I kod Filipa Duničića stupac Patria ostao je prazan, iako on sam u Matici piše, da je iz Lukorana. Za Jakova Torića u stupcu Annus označena je godina 1673., dok on kao župnik upisuje u Maticu već od 3. IV. 1672. Kod Pletikosića loše je zapisano prezime »Pleticosić«. Nije opravdano prekidanje župnikovanja Mike Bilića (da li prijevod »Michael« odgovara imenu Miko = Mikola = Nikola?), kako je načinjeno u redoslijedu Anagrafe: Miko Bilić 1711., Jerolim Vergada 1715., Miko Bilić 1716. po drugi put (»2do«). Uistinu je Bilić bio župnik od 1711.–1716., samo je u to vrijeme jedan jedini upis (25. II. 1715.) unio Jerolim Vrgada, očito kao zamjenik župnika. Jerolim Vrgada morao je čekati još 12 godina, do postane župnik. Dalje, krivo je napisano prezime »Colanović« mjesto Kolanović. Neispravno je uvršten u red župnika Mate Torić god. 1773., jer je on tada samo zamjenjivao odsutne župnike, a župnikovao je kasnije, od 1776.–1780., i to prvi put, te zato treba brisati oznaku 2do. Kod Radovića trebalo je kao godinu dolaska na župu metnuti 1773., a ne 1774. Poslije Šime Šarića ubilježen je u redu župnika Mate Jurišić (1839.), ali čini se da je on samo zamjenjivao odsutnog župnika Martina Mihića, kojega i dalje susrećemo od 1839. do 1843. kao župnika. Ivi Sabljiću je u Anagrafi prezime »Sablić«, u Matici vjenčanih (u upisima 6. II.–15. V. 1843.) »Sabglich« (Sabljić), a u Matici krštenih III »Sabbich« (Sabić–Sabjić–Sabljić). Krivo je u Anagrafi pod g. 1844. umetnut Mate Ostojić, kojemu u Maticama nema traga sve do god. 1852., zato kod njega pod god. 1852. treba brisati oznaku »2do«. Izostavljen je u Anagrafi (poslije Šimuna Županovića) Krševan Sokota (1854.–1855.). Godina dolaska na župu nije u Anagrafi navedena kod Baranija (1861.) i kod Baičića (1863.). Još je izostavljen u Anagrafi (poslije Bujačića) i Mate Škifić (1907.–1908.). Pri dnu strane, radi pomanjkanja prostora zbijeno su navedeni župnici posljednjih četiriju decenija, svi do današnjega.

Oba popisa (u Bianchija i u Anagrafi) obuhvaćaju, dakako, i one župnike, koji nisu bili glagoljaši. U bogoslužnom jeziku na Vrgadi postoje, naime, tri faze: 1. glagoljica od pamtivijeka pa do pred konac

prve polovine XIX. vijeka; 2. latinska misa u drugoj polovini XIX. vijeka; 3. obnova glagoljice na početku XX. vijeka.

Pogrješno bi bilo župnike u drugoj fazi nazivati naprosto latinašima. Neki su od njih htjeli glagoljati, ali nisu smjeli. Zato ne zaslužuju da budu izbačeni iz redova glagoljaša.

Tko je ostavio glagoljanje i prešao na latinsku misu? Kad se to dogodilo i zašto?

Olujna gibanja u evropskoj politici pod kraj XVIII. vijeka i u prvoj polovini XIX. vijeka presjekla su ustaljeni tok života i na istočnim obalama Jadrana. Poslije francuske revolucije zahvaćaju Evropu nacionalni pokreti. Propašću Venecije (1797.) nije Dalmacija došla do samoodređenja, nego je kroz kratko vrijeme zaposjednuta od Austrije, zatim od Napoleona, pa opet od Austrije (1814.), koja ju je protuzakonito zadržala u svom posjedu sve do svoje propasti (1918.), ne osvrćući se na državopravni red ni na zahtjev naroda u Dalmaciji, da se sjedini s Hrvatskom. U suzbijanju narodnih težnja služila se Austrija metodom odnarođivanja: »Austrija je dakle stvarala ono, što nije Venecija za ciele svoje vladavine nikada radila, dalmatinskim Hrvatima, pomoću škola nametala tuđi jedan jezik, talijanski« – kaže G. Novak. »Već su Francuzi osnivanjem srednjih škola u Dalmaciji, u kojima je nastavni jezik bio talijanski, učinili mnogo za talijaniziranje dalmatinske inteligencije. Austrija je samo nastavila ono, što su Francuzi započeli.«[14] »Austrija je i dalje postavljala mnoge činovnike, koji su bili rodom iz njenih zemalja Venecije i Lombardije, jer su ti poznavali talijanski jezik, koji je bio i dalje službeni jezik u dalmatinskim uredima i sudovima.«[15]

Tako je probuđeni talijanski nacionalizam zavladao u austrijskoj administraciji u Dalmaciji i preko pučkih i srednjih škola pokušao uhvatiti duboko korijenje. Tko je želio da bude svrstan među inteligenciju i da se uzdigne u gornji sloj, taj se je prilagođivao duhu režimske politike i prihvaćao talijansku kulturu i talijansku narodnost. Toj je struji podleglo jednim dijelom i hrvatsko svećenstvo, dok ga nije trgnuo narodni pokret u Dalmaciji. Narodna je stranka god. 1862. počela izdavati u Zadru svoje glasilo »Il Nazionale« s prilogom »Narodni List«, a god. 1870. iznijela je pobjedu u saborskim izborima, poglavito zaslugom svećenstva. Time je pokušaj denacionalizacije skršen do kraja.

S tim se političkim zbivanjima poklapa plima i oseka glagoljice u Dalmaciji. Pod Venecijom živjela je glagoljica nesmetano. Zadarski nadbiskup Vice Zmajević (1713.–1745.) osnovao je u Zadru hrvatsko sjemenište za izobrazbu popova glagoljaša ciele Dalmacije, koje je 11. I. 1746. svečano otvorio njegov nasljednik, nadbiskup Mate Karaman (1745.–1771.). Činilo se da je glagoljici tako osigurana ljepša budućnost. Ali, poslije pada Venecije školstvo je za francuske i austrijske

[14] Novak G., Prošlost Dalmacije, II 323.
[15] ib. 362.

uprave potpuno talijansko. Već je početkom god. 1821. austrijski car Franjo I. teološki studij u Dalmaciji izjednačio s austrijskim i podigao na 4-godišnje školovanje, a 1826. je naredio, da se predavanja imaju držati na latinskom jeziku. To je profesor zadarske teologije Vice Budrović u svojim skriptima prikazao na ovaj način: »I zato od počela godina 1826/7. počeo je ovdi u Zadru ovi novi način od učenja, po komu Popi Dalmatini biće odsle prosvitljeni o Bogoslovju nauka pored Popi od Lahmanje, istom, da ulože pomlju i nastojanje potribito. Ovi novi način od učenja s. Bogoslovja biće početak od prosvitljenja i uljudljenja svega Naroda Dalmatinskoga; pokle nesamo Popi primorci biće daržani učiti Bogoslovje Latinski, nego isti Zagorci na troške našega Otca i Cesara, koga spomena ostaće vazda zapisana u sarca naših i u knjigâ Dalmatinskoga Zgodopisja«.[16]

Latinizaciji hrvatskog sjemeništa u Zadru, koju je provela bečka vlada, pružio je potporu zadarski nadbiskup Ivan Franjo Novak (1822.–1843.) svojom izjavom god. 1827., da studij staroslovenskog jezika nije potreban dalmatinskom kleru.[17]

U takvim su prilikama svećenici po selima zadarske nadbiskupije listom prelazili na latinsku misu tokom druge četvrti XIX. vijeka. Vjerojatno je taj nagli preokret bio praćen neugodnim reperkusijama, pa je nadbiskupski ordinarijat okružnicom od 26. V. 1843., potpisanom od generalnog vikara I. Berčića, pozivao svećenike, koji su samovoljno napustili glagoljicu, neka je ponovno uspostave. Okružnica je poslana župnicima ovih mjesta: Benkovac, Ražanac, Jesenice, Nadin, Dobropoljana, Turanj, Sutomišćica, Olib, Biograd, Filipijakov.[18]

Kako u ovim mjestima, tako je i u Vrgadi došlo u to doba do latinske mise. U pomanjkanju izravnog dokumenta o tome, tko je i koje godine prekinuo glagoljanje, morat ćemo se zasad zadovoljiti izvođenjem zaključka iz podataka u Maticama župnog ureda na Vrgadi. Polazeći sa stanovišta, da je glagoljicu odbacio zaneseni poklonik talijanštine, doći ćemo do vrlo vjerojatne pretpostavke, da je to učinio župnik Šime Šarić (1831.–1839.). Prije njega vodile su se župne Matice na hrvatskom jeziku, dočim on odbacuje hrvatski i uvodi talijanski, a poslije njega opet se vode hrvatski. Drugi župnik, koji je ponovno upisivao talijanski, bio je Šime Maletić (1844.–1850.), i treći, koji je sa hrvatskoga prešao opet na talijanski, bio je Šime Županović (1853.). Poslije njega ostaje talijanski u Maticama do Šime Torića (1870.–1884.), koji je prvih godina nastavio talijanski, ali je 1878. odbacio talijanski i uveo hrvatski. Od tada se Matice vode hrvatski sve do danas.

Iz gore navedenih činjenica izlazi, da kao uvoditelj latinske mise na Vrgadi dolazi u obzir jedan od spomenute trojice talijanizatora (Šarić, Maletić, Županović), vjerojatno prvi.

[16] Jelić L., Fontes liturgiae glag.-rom., XIX. vijek, str. 42.
[17] ib. 145.
[18] ib. 44.

Posvemašnjom pobjedom narodnog pokreta razbuktala hrvatska svijest postavlja zahtjev za obnovu glagoljice. Tomu je zahtjevu išla u prilog i papinska enciklika Grande munus od 30. IX. 1880. U Vrgadi je poslije Šime Torića postavljen za župnika Šime Matulina (1884.). Iz urudžbenog zapisnika župnog ureda u Vrgadi vidi se, da je Matulina 25. VIII. 1884. tražio od Nadbiskupskog ordinarijata u Zadru, da smije čitati glagoljsku misu, ali Ordinarijat »nedopušta mu glagoljati« (odlukom od 4. IX. 1884. br. 1424). Ponovni zahtjev postavio je župnik Ive Blasić (1897.–1900.), također bez uspjeha, jer mu – kako čitamo u urudžbenom zapisniku – Nadbiskupski ordinarijat svojim dopisom od 11. X. 1898. br. 2630 »zabranjuje misiti glagoljački dok se ne razvidi stvar«. U to je doba bio zadarski nadbiskup Grgur Rajčević (1891.–1899.), koji je bio veliki protivnik glagoljice i koji je odlukom od 7. III. 1899. zabranio staroslovensku misu u svim crkvama svoje nadbiskupije.[19] Njegov nasljednik, zadarski nadbiskup Mate Dujam Dvornik (1901.–1910.) bio je sklon glagoljici i u njegovo se vrijeme obnovila glagoljica gotovo u svim crkvama. Iz urudžbenog zapisnika župnog ureda u Vrgadi vidimo, da je župnik Ante Bujačić (1900.–1907.) poslao 1. II. 1903. »izvještaj Ordinarijatu glede prava glagolice u ovoj župi«. Ordinarijat u svom odgovoru od 17. II. 1903. »pita zapisnik o svjedočanstvu nikoliko staraca glede prava glagolice u ovoj župi«. Župnik je osim toga morao dokazati i svoje poznavanje obrednog jezika, pa zato Ordinarijat dopisom od 25. III. 1903. br. 861 »priobćuje mjesnom dušobrižniku da je ispit iz staroslovenskog jezika za njega određen dne 31. tek. u 10 s. pr. p.«. Kad je sve to bilo gotovo, Ordinarijat uz dopis od 1. IV. 1903. br. 955 »dostavlja povelju, kojom se priznaje pravo ove Crkve na glagoljicu, daje dozvolu dušobr. Dn Antunu Bujačiću da glagolja, i preporučuje da se privikne puk odgovarati glagoljski«. Taj se navod iz urudžbenog zapisnika potvrđuje ovim spisom u župnom arhivu:

Br. 955 Zadar, 1 Travnja 1903

Častnomu dušobrižniku
D. Antonu Bujačiću
Vrgada.

Uklapa Vam se povelja kojom se priznaje pravo te dušobrižničke Crkve na porabu glagoljskog jezika u vršenju sv. Tajnâ.

Istodobno vidjev, da ste dokazali poznavanje staroslovenskog jezika na ispitu od Vas položeni (!) u ovoj Nadbiskupskoj Rezidenciji dne 31 ožujka o. g. ovlašćuje Vas se da glagoljate.

Nalaže Vam se ovom zgodom da nastojite malo po malo priviknuti puk na odgovaranje pri sv. Misi staroslovenskim jezikom, bez primjese živućeg hrvatskog jezika.

Od Nadbiskupskog Ordinarijata

† Mate Dujam Nadbiskup (s. r.)

[19] Prodan I., Borba za glagolicu, Zadar 1900, prilog K. str. 10.

3. *Redoslijed župnika i njihovih zamjenika*

Vremenski raspon unutar glagoljske Matice rođenih (1651.–1832.), uzet kao »razdoblje glagoljice«, u ovom ćemo odsjeku izuzetno produžiti do naših dana, i to zbog toga, da redoslijed bude cjelovit i da obuhvati i nove glagoljaše u XX. vijeku.

Boravak pojedinog župnika u selu može se pratiti po Maticama: u upisima krštenja, vjenčanja, pogreba navodi se redovito datum i ime vršitelja obreda. Budući da su Matice krštenih sačuvane od 1651. do danas, po njima se može izraditi najpotpuniji i najpouzdaniji redoslijed. U obzir dolaze četiri knjige Matica krštenih:

a). najstarija, glagoljska, 1651.–1832.

b). knjiga III – Knjiga rođenih župe Vrgade, g. 1831.–1882.

c). knjiga IIIA – Upisnik rodjenih župe Vrgade, god. 1883. do 5. VIII. 1941.

d). Matica rođenih, od 5. IX. 1941. – do kraja 1948.

Zbog čega je knjiga pod b) dobila oznaku III, a knjiga pod c) oznaku IIIA, bit će nam jasno, ako knjigu pod a) uzmemo kao I, a kao II onu što se vodila uporedo za civilne vlasti (Atti di nascita) od 2. II. 1825. do 17. I. 1831. i koja je u ovom poslu za nas suvišan duplikat.

U popisu sam uz ime župnika dodao datum njegova prvog i zadnjeg upisa u Matici, jer se vremenski razmak između prvog i zadnjeg upisa može približno uzeti kao vrijeme župnikovanja. Rednim brojem označeni su župnici, a alfabetskim slovom njihovi zamjenici.

I. Stari glagoljaši

a). prema glagoljskoj Matici (1651.–1832.)

U popisu iz ove Matice dodao sam u zagradi na kraju retka broj koji označuje koliko je upisa unio dotični župnik; kod kasnijih Matica nije to važno.

Upisi glagoljicom:

1. Jure Smoljanović, iz Tkona, 5. XI. 1651.–25. XI. 1656. (22)
2. Marko Čabrulić, iz Žmana, II. 1657.–20. VI. 1658. ($3^1/_2+4^1/_2+1$). – Čabrulić je bio jedva pismen. Svoj prvi upis prekrižio je, pa mu ga je napisao netko drugi iznova. Taj drugi je napisao i u slijedećem upisu prva $4^1/_2$ retka, dok je u zadnja $2^1/_2$ retka rukopis Čabrulićev. Slijedeći upis također je unijela ruka onoga drugoga. Tek dalja tri upisa unesena su Čabrulićevim rukopisom (10. VII.–29. VIII. 1657). Poslije ovih, opet su dva unesena drugom rukom, a i zadnji tobože Čabrulićev upis od 20. VI. 1658. napisao je Grgo Colmanov, župnik koji je naslijedio Čabrulića.
3. Grgo Colmanov, iz Iža, 26. VIII. 1659.–10. X. 1660. (13 + 1 Čabrulićev)
4. Mikula Krpetin, iz Vrgade, 1. V. 1661.–20. X. 1669. (46)
5. Filip Duničić, iz Lukorana, 7. IV. 1670.–20.X. 1671. (8)

6. Jakov Torić, iz Vrgade, 3. IV. 1672.–22. VIII. 1698. (168)
   a) Pere Pribilović, iz Tkona, 1689. (1)
7. Petar Pletikosić, iz Tkona, 29. VIII. 1698.–10. V. 1711. (griješkom je on sam napisao 1710.!) (95)
   a) Anton Karetić, iz Vrgade, 1706.–1709. (5½)
   b) Miho Torić, iz Vrgade, 1708. (½)
8. Miko Bilić, iz Betine (?), 14. VII. 1711.–1. III. 1716. (29 + 1 bilj.)
   a) Anton Karetić, iz Vrgade, 1712. (1)
   b) Jere Vergada, iz Vrgade, 1715. (1)
9. Miho Torić, iz Vrgade, 19. VI. 1716.–31. III. 1726. (61)
   a) Anton Karetić, iz Vrgade, 1717., 1719. (2)
   b) Jure Proćić, iz Pakoštana, 1718. (1)
   c) Jere Vergada, iz Vrgade, 1721.–1726. (11)
10. Jerolim Vergada, iz Vrgade, 20. VI. 1726.–28. XII. 1734. (64½)
    a) Šime Torić, iz Vrgade, 1734.–1735. (5½)
11. Nikola Kolanović, iz Pašmana, 23. VII. 1735.–9. I. 1742. (38 + 1 tuđi)
    a) Ive Torić, iz Vrgade, 1736.–1741. (9)
    b) Šime Torić, iz Vrgade, 1740. (1)
12. Ive Torić, iz Vrgade, 29. VII. 1742.–27. IX. 1773. (212)
    a) Jakov Peričić, iz Vrgade, 1743.–1751. (5)
    b) Jerolim Vergada, iz Vrgade, 1753., 1760. (2)
    c) Petar Krpetić, iz Vrgade, 1762., 1769.–1770. (4)
    d) Šime Torić, iz Vrgade, 1763. (2)
    e) Mate Torić, iz Vrgade, 1771.–1773. (3)
13. Pere Radović, iz Tkona, 7. XII. 1773.–19. VII. 1775. (14)
    a) Matij Matana, iz Vrgade, 1775. (1)
    b) Mate Torić, iz Vrgade, 1775. (2)
    c) Šime Virgada, iz Vrgade, 1775. (1)
14. Mate Torić, iz Vrgade, 1. III. 1776.–20. I. 1780. (30)
    a) Šime Virgada, iz Vrgade, 1776.–1777. (3)
15. Jakov Matanović, iz Vrgade, 23. IV. 1780.–26. VII. 1810. (173)
    a) Šime Virgada, iz Vrgade, 1780–1785. (5)
    b) Mate Torić, iz Vrgade, 1781.–1800. (5)
    c) Jure Torić, iz Vrgade, 1788. (1)
    d) Osip Torić, iz Vrgade, 1790.–1794. (3)
    e) Petar Krpetić, iz Vrgade, 1790.–1792. (2)
    f) Bare Špadić, iz Vrgade, 1804.–1805. (2) + 9. IX. 1810. lat. (1)
    g) Ive Ćulin, iz Vrgade, 1808.–1809. (4)
16. Bare Špadić, iz Vrgade, 12. i 21. X. 1810. (2)
17. Martin Mihić, iz Rave, 13. XI. 1810.–14. III. 1811. (3), glag. + 1. VI. 1812.–9. VIII. 1829. (63), lat., + 1 bilj. + 1 upis sprijeda + 5 tuđih upisa.
    a) Joso Torić, iz Vrgade, 1816. (1), lat.

Upisi latinicom na kraju knjige

18. Pere Torić, iz Vrgade, 25. X.–10. XII. 1829. (4)
19. Anton Zorić, iz Božave, 7. VI. 1830.–27. II. 1831. (9 + 1 prekriženi).
20. Šimun Šarić, iz Pašmana, 7. V. 1831.–18. X. 1832. (19).

II. Razdoblje prekida

b) prema knjizi III (1831.–1882.)

Kod knjige III trebalo je navesti, koji su upisi hrvatski, a koji talijanski; sve ostale knjige, prije i poslije, pisane su samo hrvatski. Jezik upisa naveo sam kursivnim slovima na kraju retka. Gdje je u Matici navedeno, u kakvom je svojstvu celebrant izvršio svoj posao, prenosim ovdje iza imena tu oznaku u navodnim znakovima. Kad celebrant nije izvršeni obred unio u Maticu vlastoručno, nego mjesto njega drugi, navodim datume takvih obreda u zagradama. Kod onih župnika, o čijem sam primanju i predaji ureda imao u rukama primopredajne zapisnike, donosim u zagradi datume zapisnika (»zap.«) o preuzimanju ureda i o predaji ureda; ako je naveden samo jedan datum, onda crtica iza njega znači, da mi drugi zapisnik (o predaji ureda novom župniku) nije dopao ruku, a crtica ispred njega znači, da mi prvi zapisnik (o nastupnom primanju ureda) nije došao u ruke.

(20). Šimun Šarić (Sarich) iz Pašmana, »amministr.«, 7. V. 1831.–10. IX. 1839.; – *tal.*

a) Matij Justić (Giustich), 3. X. 1839.; – *tal.*

(17). Martin Mihić (Michich) iz Rave, »parok«, 29. X. 1839.–3. IX. 1843.; – *hrv.*

a) Mate Jurišić (Giuriſsich) iz Vrgade, »namisto parroka«, 2. XI. 1839.; 13. II. i 1. V. 1840.; »pomochinik«, 20. IX. 1840.–20. X. 1841.; – *hrv.*

21. Ive Sabljić (Sabbich, Sabglich) iz Brgulja, pomoć., (15. XII. 1842. –3. IX. 1843.); – »capelan«, 20. X. 1843.–3. III. 1844.; – »namisto parocha«, 15. III. 1844.–10. I. 1844(!); – *hrv.*
22. Šimun Maletić (Maletich) iz Brgulja, »amministratore parrochiale«, 24. III. 1844.–18. X. 1850; – *tal.*
23. Ive Krpetić (Give Kerpetich) iz Vrgade, 8. I. 1851.–1. XII. 1851.; – *hrv.*
24. Mate Ostoić (Ostojch) iz Tkona, »na misto paroka«, 24. I. 1852.– 18. XII. 1852.; – *hrv.*
25. Šimun Županović (Županovich, Xupanovich) iz Filipijakova, »am. ple.«, 26. III. 1853.–6. XI. 1853. (vj. 15. II. 1854.); – *tal.*
26. Krševan Šokota (Grisogono Soccota), »supplente«, 5. IV. 1854.– 9. VIII. 1855. (zap. – 21. IX. 1855.); – *tal.*
27. Ivan Budić iz Bribira, »cap. esp.«, 5. X. 1855.–1. X. 1860. (zap. 21. IX. 1855.–13. XI. 1860.); – *tal.*

a) Krševan Šokota, »adm. paroch.«, 15. IX. 1860.; – *tal.*

28. Nikola Krpetić (Kerpetich) iz Vrgade, »cap. esp.«, 26. XII. 1860. i 22. I. 1861. (zap. – 12. VIII. 1861.); – *tal.*

29. Šimun Baràný iz Biograda n/m, »capell. exp.«, 12. VI. 1861.–12. IV. 1863. (zap. 12. VIII. 1861.–4. V. 1863.); – *tal.*

30. Ivan Baičić (Baičich) iz Krka, 1. V. 1863.–20. IX. 1863. (zap. 4. V. 1863.–17. XI. 1863.); – *tal.*

31. Ante Grašo (Graſso) iz Paga, 21. IX. 1863.–19. IX. 1870. (zap. 17. XI. 1863.–1. X. 1870.); – *tal.*

32. Šime Torić iz Vrgade, »cap. esp.«, 5. XI. 1870.–28. X. 1878.; – *tal.;* 7. XI. 1878. – do kraja 1882.; – *hrv.*

c) prema knjizi IIIA (1883.–1941.)

(32). Šime Torić, 18. I. 1883.–20. VII. 1884. (zap. 1. X. 1870.–1. VIII. 1884.)

33. Šime Matulina iz Silbe, 8. IX. 1884.–9. XII. 1884. (zap. 1. VIII. 1884. –).

34. Ivan Buzdon iz Lanišća u Istri, 6. I. 1885.–1. III. 1897. (zap. – 7. IV. 1897.)

a) Stjepan Banov iz Vrgade, »pomoćni župnik«, 23. VII. 1885.
b) Vicko Selem, »župnik Pakoštan«, 28. VII.–8. VIII. 1888.
c) Niko Milić, »ex subst.«, 5. i 9. VI. 1891.; »ex deleg.«, 8. VII. 1894.; »za župnika«, 26. VII. i 4. VIII. 1896.; »priv. župnik«, 25. IV.–7. VII. 1897.

35. Ive Blasić iz Sutomišćice, »izlož. kapelan«, 10. VIII. 1897.–1. III. 1900.

III. Novi glagoljaši

36. Antun Bujačić iz Premude, »kap.«, »iz. kap.«, »neodv. duš.«, 6. VIII. 1900.–9. IV. 1907.

a) Ivan Blasić, »zamjenik«, 13. i 14. II. 1902.
b) Filip Crvarić, 10. III. 1903.
c) Niko Milić, (20. VIII.–4. IX. 1905.)
d) Stjepan Banov, »župnik zamjenik«, 7. VII.–22. XI. 1906.; »žup. ekskurent«, 31. III. 1907., 9. IV.–8. VIII. 1907.

37. Mate Škifić iz Zverinca, »žup.«, 5. XII. 1907.–28. X. 1908.

a) Niko Milić, »ex deleg.«, 9. X. 1908.
b) Hinko Brnetić, 1. XII. 1908.; »žup. Biograda a poslužitelj Vrgade«, 28. I. i 5. II. 1909.; »poslužitelj Vrgade«, 6. III.–12. VI. 1909.
c) Petar Silvestrić (i »Silvestrich«), »ex deleg.«, 4. i 14. I. 1909.
d) P. Vecchiardi, 21. II. 1909.

38. Kažimir Sambunjak iz Silbe, »dušobrižnik«, 4. IX. 1909.–12. VIII. 1910.

39. Božo Muica (Muiza) iz Zadra, 31. VIII. 1910.–4. III. 1912.
a) o. Vjenceslav Vukonić, franjevac, »ex delegatione«, (22. X. 1911.)

40. Aleksa Servadei iz Italije (»Javentinus Romusquo«?), »dušobrižupnik«, »župnik exk.«, 30. III. 1912.–18. XII. 1922.
a) o. Jerko Jurišić, »uobla šćen od župnika«, 13. VII. 1916.
b) Niko Milić, »ž. upravitelj«, 11. i 15. I. 1923.

41. Marijan Milin iz Sali, »dušobrižnik«, 3. II. 1923.–22. IX. 1925.
a) Hugo Basioli iz Sali, »del.«, 6. i 18. X. 1925.

42. Andeo Mateljan, 1. X. 1925.–12. X. 1928.
a) Marko Skrivanić, 7. X. i 4. XI. 1925.
b) Hugo Basioli, 1. I.–15. II. 1927.; »de licent.«, (20. IX. i 2. X. 1928.)
c) Ante Torić iz Vrgade, »de lic.«, (13. V. 1928.)

43. Ivo Berak, »provizor«, »ekskurent«, (26. IX., 4. i 12. X. 1928.); 28. X. 1928.–14. VIII. 1929.
a) Ivo Barulić, (28. X. i 9. XI. 1928.); »zamj. žup.«, 22. XI., 9. i 21. XII. 1928.
b) Joso Felicinović, (13. XII. 1928.; 24. II., 18. III., 2. i 7. V. 1929.)
c) Hugo Basioli, (14. III. i 4. IV. 1929.)
d) Šime Matulina, »župnik Biogr.«, (9. VI. 1929.)
e) Grgo Fržop, (3. VII.–14. VIII. 1929.)

44. Grgo Fržop iz Vodica, 2. IX. 1929.–22. I. 1931.
a) U. Basioli, »provizor«, 20. VII.–7. X. 1930.; 12. I.–17. VII. 1931.

45. Remo Nazor iz Bobovišća na Braču, 18. VII. 1931.–5. VIII. 1941.

d) prema Matici rođenih 1941.–1948.

(45). Remo Nazor, 5. IX. 1941. – do kraja 1948.

Od god. 1949. matičnc knjige je preuzeo i vodio Mjesni narodni odbor u Vrgadi.

Je li i u ovom razdoblju obnovljenc glagoljice bilo kakvih prekida i čitanja latinskih misa, nije mi poznato. Uza sve to što od god. 1903. do danas glagoljica na Vrgadi traje legalno i nesmetano, ipak je moguće, da je koji od župnika za nuždu služio misu latinskim jezikom; na pr., A. Servadei vjerojatno nije bio vješt u glagoljanju.

4. Jezik i pravopis

Jezična građa u spomenicima ove vrste ne pruža mnogo mogućnosti za šira izučavanja. U jednu ruku odveć je siromašna i jednolična, a u drugu ruku potječe od ljudi rođenih u različnim mjestima i koliko toliko školovanih. Kratke i službene formulacije u crkvenim Maticama sadrže dosta elemenata naučenih i baštinjenih, te se stoga ne odražavaju u njima potpuno vjerno suvremene jezične osobine onih čakavskih govora, koji su zastupani među upisivačima. Ali i pored toga ostaje znatan broj zanimljivih podataka, koji se mogu upotrebiti u specijalnim radnjama. Ovdje će biti dovoljno prikazati glagoljsku grafiju i objasniti neke riječi.

a) Grafija

a) Glas *đ* javlja se istom god. 1761. (prije toga uvijek *j*: rojen mj. rođen).
Za glas *đ* upotrebljava se slovo »šta«, a ne »đerv«, dakle jednako kao i za glas *ć*. Prema toj pravopisnoj praksi glagoljice, upotrebio je slovo *ć* (po talijanskoj grafiji *ch*) u prvom latiničkom upisu god. 1810. don Bare Špadić: rochiena mj. rođena. U transkripciji sam označio kursivom svako *đ*, koje je napisano slovom *ć* (»šta«).

b) Slovom *ě* (»jat«) nikad se ne bilježe refleksi glasa »jat« (t. j. e–i–ije), nego:
   aa) glas *j*: ěa, gospoěa, parohiěan, luěa, doědoh, svetoě Troici, Ěure, Ěakov.
   bb) glas *ja*: ě, maě, parohiěn, Ěkov, Andriě, Ědre.
   cc) *ija*: parohěn. U ovakvim slučajevima možda je izgovor bio: parohjan, – pa bi ovo išlo pod bb).

c) Glasom *j* postupa se ovako:
   aa) na početku sloga ne označuje se nikako, osobito ispred glasa *e*: Ele, Erolim, Erka, est, ednomu, Vukoev, stanue; – ispred *i*: Troice, s moin sinom; – ispred *o*: šior konte, s lecencion; – ispred *a*: Ago, gospoa, biah, diak, bez matermonia, Andria, Lucia, Maria.
   bb) označuje se slovom *i* (»iže«): divoika, maika, pokoinoga, koioi, istoi braći, ne jimaiući, na Suduimu, Iure.
   cc) označuje se slovom *j* (»jerv«): ja, parokije, gospoja, stanuje, pokojnoga, novoj, rojena, Andrija, Jago, Jakov, Jele, Vukojev, Dalmaciji.
   dd) označuje se slovom *ě* (»jat«); vidi primjere pod b), aa)
   ee) sadržan je u slovu »*ju*«, koje je jedan znak za dva glasa (ovakve slučajeve označujem kursivom): matrmoni*ju*, *Ju*re, Agni*ju*.

Gdje se mjesto današnjega *j* nalazi *ij*, radi se vjerojatno o fonetičkoj pojavi. Takvo *i* može značiti razvijanje diftongacije ili duljenje glasa *j*. Ovamo idu primjeri: gospoija, pokoijnoga, ne znaijući, Troijice, Vukoijeva, Ijuština, Ijivanica.

d) Glas *ļ* piše se slovom *l* (»ljudije«), koje služi za glas *l* i za glas *ļ*: zemla, ludi (= ljudi), krali kršćanski, obiteli, od škola Korčule, radi bluvana (= bljuvanja), molen, Smolanović, iz Bergul.

Po talijanskom pravopisu, označen je katkad i u glagoljici sa *gl*: u nediglu.

e) Glas *ń* bilježi se:

aa) redovito slovom *n* (»naš«), koje služi za glas *n* i za glas *ń*: zun, šežan, z dopušćenem, na spasene duše moje, učinen za paroka, maika negova;

bb) kao *ni*: niegove, po-dopušćeniu;

cc) kao *nj*: njegove, Lazanjina;

dd) kao *jn*: Lazajnina;

ee) kao *gn* (prema tal.): konte Frančisko Damgnani.

f) Za glasovni skup *št–šć* Ive Torić piše isključivo *št;* to ne će odgovarati ondašnjem govoru mjesta Vrgade, nego naučenoj formuli. Poslije Ive, i Mate Torić u svojim upisima umrlih piše ispočetka *št*, ali je uskoro prešao na *šć*. Jedan i drugi glasovni skup na pismu se sigurno razlikuje, jer za *št* upotrebljavaju odvojeno slova *š* (»ša«) i *t* (»tvrdo«), a za *šć* slova *š* (»ša«) i *ć* (»šta«): godišć Gospodinovih, od godišt, iz-Pakošćan, u Pakoštani.

Naše glagoljaše nisu mnogo mučile pravopisne brige. Glavno im je sadržaj, a ne forma. Svejedno im je, da li se piše *Ěkov* ili *Ěakov* ili *Jakov*, da li *gospoěa* ili *gospoa* ili *gospoja*, da li *parohiěn* ili *parohiěan* ili *parohian* ili *parohijan*. Ipak kod svakoga od njih prevladava posebna navika. Navika može biti u jednom pravcu općenita, a u drugom ograničena na pojedine riječi; tako na pr. Jakov Torić dosta često upotrebljava slovo *j* (»jerv«), ali se kod svojega krsnoga imena rijetko kada služi njime, nego redovito »jatom« (ě): »ja don Ěkov Torić parohijan«. Dosljedno bi bilo: »ja don Jakov parohijan« ili »ě don Ěkov parohiěn«. Kod njega se izmjenjuje »krsti–sam« i »krsti–san« i »krstio–san« – razlike nisu važne, jer ni jedna od tih varijanata ne može dovesti do zabune ili neizvjesnosti, svakoj je isto značenje. Ili, u rastavljanju slogova na kraju retka postupa Jakov Matanović tako, da riječ prekida ondje, gdje se svršava redak, a u novom retku ponavlja zadnje slovo iz prethodnog retka, na pr. Mat|tanović ili Matanov|vić ili Matanovi|ić, prema potrebi. U takvom je postupku dosljedan. Jednom se je prebacio u etimologiziranju pišući »odca« mj. otca = oca (»ne znajući se ditetu odca«), ali kriva etimologija nije mogla dovesti do krivoga značenja – to je za naše glagoljaše jedino važno.

b) Rječnik

U popis su uvrštavane manje poznate riječi, da im se objasni značenje, i one općenito poznate riječi, kod kojih je zanimljivo pokazati, u kakvim oblicima dolaze, i utvrditi vrijeme, kada se javljaju.

Iza citata navodi se kratica izvora i godina. Kratice znače: Br = bilješka u Brevijaru; Kupopr = Kupoprodajni ugovor; Mis = bilješka u Misalu; Misalić = bilješka u Misaliću; Mk = Matica krštenih; Mm = Matica umrlih; Pov = Povelja; R = bilješka u Ritualu; Rn = Račun crkvenoga gospodarstva; Sk = popis članova Skule (bratovštine): Tr = Ribarski troškovnik.

agust m., kolovoz: »na 10 miseca agusta« (Mk 1655 i dalje); – hrv. imena mjeseci ne dolaze, osim u Pov srpanj uporedo s julom.

akolit m., svjećonoša (četvrti mali crkveni red): »i tada biah od–akolita« (R 1789), t. j. tada bijah ređen za akolita.

ali, aliti vez., ili: »aliti« (Pov 1688); »priminu Jerolim Boškov ali Belin« (Mm 1761); »na pervi alli na 2 Novembra« (bilj. Mk 1820).

apoštol m., apostol: »pri crikvi s. Andrije apoštola« (Mm 1764 i dalje), »apuštola« (Mm 1761 i dalje), i »apustola« (Mk 1691).

apustol = apoštol

apuštol = apoštol

aranbaša m., poglavica scoskih poljara: »aranbaša Stipe Torić« (Mk 1716.).

arhibiskup m., nadbiskup: »pod prisvi(t)lim gn. arhi-bi(skupom) Vitorijem Priuli« (Sk 1709).

ašišćen -a -o pridj., asistiran od svećenika (t. j. svećenik olakšava zadnje časove molitvom i utjehom); usp.: »pomoxen do časa smirrti« (Mm 1830.).

at m., upravo »po atu« = uvjetno: »i bi odriše(n) po atu porad njegove nagle bolesti« (Mm 1766), »i bi odrišena po–jatu« (Mm 1768); usp. uvit.

baba f., primalja: »a voda mu bi data od Luce Karetine, babe« (Mk 1792).

barilo n., mjera za tekućine (nešto manje od hektolitra): »mufe bari 8«, »v(i)na zdravoga bari 2« (Tr).

barvial = brevijar

bez v. brez

borovina f., drvo za gradnju i popravak brodova: »borov(i)na«, g. sg. »borov(i)ne« (Tr).

Božji Dan m., Tijelovo (blagdan): »za Božji Dan« (Rn 1816).

braća kol., članovi bratovštine, bratimi: »istoi braći i–sestran od–prisvetoga luzaria« (Sk 1709).

brati čupati (masline) sa stabla (koje su popadale same, njih idu »kupiti«): »što–su popili kada su brali masline« (Rn 1819).

brevijar m., knjiga iz koje svećenici obavljaju kod kuće propisane svakidašnje molitve: »barviali« (Br 1775).

brez pdlg., bez: »prez matrimonija« (Mk 1695), »brez matrimonija« (Mk 1825).

brime n., nošenje djeteta u utrobi: »i rodiše–se oboje u–jedno(mu) brimenu« (t. j. blizanci, dvojci) (Mk 1728), »i rodiše se oboje u jenomu brimenu« (ib. 1745).

brod m., opći naziv za svaki plovni objekt (»lađa« je samo malen čamac s ravnim dnom): dat. pl. »malin brodon« (Tr).

brše f. pl., velike boginje; v. navrnuti.

budući part. prez., nema futursko značenje: »krsti–san divičicu budući rojena na 23. febrara« (= koja je bila rođena) (Mk 1674); »pišem ja don Pere Pletikosić budući parohijan na Vrgadi u to doba« (= kad sam bio . . .) (R 1699).

bulitin m., cedulja, listić papira: »u nikim bulitini« (bilj. Mk).

bura f., sjever (ne samo kao vjetar, nego i kao strana svijeta): »Kunfini iste zemlje: od–mcštrala put pupliki, od–bure K. B., od juga G. V., od–pulenta zemlja A. Torića« (Kupopr 1775).

burin m., sjever (malko prema zapadu): »od burina Bare Peričić« (Kupopr 1775); usp. bura.

ceremonija f., obred crkveni: »učinih ostale ceremonie od krsta« (Mk 1692).

cića prijedl., = zbog: »a nepriçeschena czicha bgluvagna«. (Mm 1824.)

cimatorij, cimitor, cimitorij m., groblje: »ukopan u cimatoriju selanskomu« (Mm 1831.); »i bi ukopana u czimitor seglanski« (Mm 1827.); »ukopana u czimitorij seglanski« (Mm 1827.).

ča zamj., što: »da–ne–mogahu ljudi uhititi ča–bi poili« (R 1651); v. zač.

četvrtalj m., mjera za žitarice; v. frmenta.

činiti glag., iznositi: »mufe bari 8 po 1 8, čini groš 6 i 1 4«, »čini usve groš 40 i 4« (Tr); usp. učiniti.

črviti glag., obojiti (obično se mreže boje u soku stučene kore od bora ili lišća od smrdele): »č(r)v(i)ti mr(i)žu«, »čr(vi)ti mr(i)žu (Tr).

čuti se glag., ćutjeti se, osjećati se: »buduchi se ja . . . . loso çuo oni dan« (Mm 1830.).

ćer = kći.

dan m.: »1671 godišća gospodinova na–dni 20 i 6 miseca ohtubra« (Mk), »ditića rođena pri tri dni« (Mk 1745).

deboto plg., gotovo: »i deboto po svemu svitu« (R 1651).

decembar m., prosinac; g. sg.: ponavlja se »decebra«, »decembra« i »decenbra«; usp. agust.

deocežia f., biskupija (kao teritorijalno područje biskupove vlasti): »deocežie biskupa šibenskoga« (Mk 1692).

deto plg., zapravo (tako zvani): »Dore Jadrić deto Torić«, »Ivan Banov deto Vukoev« (Mk 1690).

diak m., svećenički pripravnik: »Ive Ćulić diak« (Mk 1801).

diteče = ditešce

ditejce = ditešce

ditešce n. (mnogo češće »ditečce«, jednom »ditece« i »ditejce«), samo za muško dijete (Mk 1673 i dalje).

ditić, m., muško novorođenče, u ak. sg.: (krstih) ditića (Mk 1727 i dalje).

ditićak m., muško novorođenče: »krstio–sam ditićka« (Mk 1700 i dalje), (jednom i »ditiška«).

divičica f., žensko novorođenče, u ak. sg.: (krstih) »divičicu« (često i »divicicu«) (Mk 1674 i dalje).

divoika f., 1. djevojka (neudato žensko): »priminu Mande Drvišina, divoika« (Mm 1775); 2. sluškinja, dvorkinja: »divoika konte Pijera Damnjani« (Mk 1757).

donesti glag., (o djetetu u utrobi): »i ne bi donešeno« (t. j. rođeno je prije vremena) (Mk 1792).

dopušćenje n., dozvola: »z dopućeńem«, »z dopušćeńem parohiana«, »po dopušćeniu« (Mk 1705 i dalje).

dospitak m., zadnji dan mjeseca: »na dospitak febra(ra)« (Mk 1657).

družbenica f., zakonita žena: »i Kate družbenice prave ńegove žene« (Mk 1718), »i Petrica rečenoga Kerševana družbenica« (Mk 1768), »ńegove prave družbenice« (Mk 1775 i dalje).

družbenici m. pl., bračni drugovi (muž i žena): »po pravomu matrimoniju družbenik(ov)« (Mk 1694), »od Vicka Jeličića zvana Vuk i Anice, družbenikov« (Mk 1730 i dalje).

država f., autonomna gradska općina (zapravo kotar): »u školju Vergade zadarske Daržave« (Pov 1688).

dumplir m., debela voštana svijeća u crkvi: »strošihomo za dumpliri groša 6 i libre 4« (Rn 1820).

febar m., vrućica: »koja se razboli ... od bolesti febra« (Mm 1825.); »budući jù smeja febar« (Mm 1827).

febrar m., veljača: »na 25 febrara« (Mk 1652 i dalje); v. agust.

fit v. magazin

frmenta f., kukuruz: »frmente četvrtalja dva« (Rn 1818).

furma f., oblik, forma (kod sakramenta krštenja); v. zeminati.

gaštalad = kaštalad

gazeta f., novac, od prilike pol novčića (jedna para): »i platismo–ga po 7 gazet varč« (R 1651).

glad m., : »i tada biše velik glad u Dalmaciji« (R 1651); »verujen da–je ono godišće bi glad, ma ovo godišće isto veći« (R 1729).

godišće n., godina: »1671 godišća Gospodinova nadni 7 miseca maja« (Mk); »priminu Jago Karetina od godišt incirka 70« (Mm 1764), »od godišć 76« (Mm 1777).

gospodin m., : »hći gospodina knez Domnjanovića« (Mk 1719); i bez pobliže oznake znači knez: »Ive, sluga gospodinov« (Mk 1793).

gospoja f., kneginja (udana ili neudana): »gospoja Cice hći gospodina Frane Domnjanovića« (Mk 1719).

grad m., bez pobliže oznake znači Zadar: (kum i kuma Kolan) »ta su oba iz grada« (Mk 1671).

groš m., novac (oko 10 novčića ili 20 para): »koje zemlje bihu štiman(e) obe groša 21« (Kupopr 1775); »čini usve groš 20 i 9« (Tr).

hći = kći

iliti vez., ili; v. župničija.

incirka plg., oko: »od godišt incirka 70« (Mm 1764).

iskupiti glag., skupiti, pokupiti, pobrati sa zemlje: »strošihomo, za iskupiti masline, vina sići 4« (Rn 1819).

ispovidati glag., priznavati: »ispovidam ja ... da ... dadoše mi sva braća istoga sela tolori 21« (Kupopr 1775): »ispovida ovo pismo privato« (ib.); »kako mi obe strane ispovidamo« (ib.).

isto plg., ipak; v. glad.

izgaziti glag., gnječiti nogama masline, da se iz njih istisne ulje: »a za izgaziti, talira 2« (Rn 1819).

izkorenjenje n., uništenje; v. poluvirstvo.

izpis m., propis: »izpis kada se sada imadu i u napridak poiti činiti note od rođeni(h)« (bilj. Mk 1820).

japno n., vapno (Rn 1815).

jaspra f., novac (općenito): »ovi libar ... kupihomo .... s jasprom od ove crikve« (Misalić 1829); »i–prodah dva kusa zemlje za iste jaspre ...« (Kupopr 1775).

jat = at

jenar m., siječanj: »na 17 enara« (Mk 1664); usp. agust.

jintrada f., godišnji prihod (od teženja zemlje): »koliko bi ovo godišće vina na–jintradi« (Rn 1815).

jugo n., (vjetar, strana svijeta): »od–juga« (Kupopr 1775); usp. bura.

julijati = ulijati

kanava f., predivo od konoplje: »kan(a)ve li. 8« (Tr).

kandilot m., svijećnjak u crkvi: »strošihomo za kandiloti groša 8« (Rn 1820).

kapelan m., dušobrižnik po rangu niži od paroka (župnika): »o(d) kapelana paroka od Zlarina« (Mk 1767).

kapitan m., seoski glavar; v. nestera.

kapitanica f., žena kapitanova (glavarova): »kuma kapitanica Kate Torića« (Mk 1766), »kuma kapitanica, žena kapitana Pere Torića, Kate« (Mk 1774).

kaštalad m., upravitelj imanja: »gaštalad Jakov Punošev« (Rn 1815), »kaštalad Jakov Punešev« (Rn 1816), »učinihomo konat gaštaldu Šimi Hrastinu« (Rn 1816).

katoličanski pridj., katolički: »po naredbi svete maike crikve katoličanske rimske« (Mk 1824).

katridal pridj., stolni (o crkvi), i za običnu seosku crkvu (= župni): »parohijan crikve katridale na Vrgadi« (Mk 1684).

kći f., akuzativni se oblik upotrebljava i za nom.; dolazi u varijantama ćer, hćer, hći, kćer, sa značenjem: 1) nečije žensko dijete: »karstih hćer Šimi Saladinu« (Mk 1652); »gospoja Juste hći gospodina Frane« (Mk 1720), »karstih kćer Mati Demedulovu« (Mk 1658), »Jele ćer Marka Livića« (Sk 1854); – 2) pripadnica: »Kate je hćer ove parokije« (Mk 1766), »hći ove parokie« (Mk 1737).

knez m., pored naziva »gospodin« i »konte« upotrebljava se i »knez«: »od gna. kneza Frane« (Mk 1705); »knezom gn. Franom« (Sk 1709).

koludar m., redovnik (odgovara srpskome »kaluđer«): »ja don Ive Torić, koludar« (Mk 1727).

komad m., parcela: »komad zemlje« (Kupopr 1775).

konat m., račun: »učinihomo konat gaštaldu« (Rn 1818); »dade na-konat . . . . groša 19« ib.).

konte m., knez: »bi kum konte Petar Damaini« (Mk 1767).

kopija f., prijepis: »činim kopiju« (bilj. Mk).

krntana f., krajcar, novčić (60 u forinti): »ovo (t. j. barilo vina) bi po tri krntani (Rn 1820).

krst m., krštenje: »učinih ostale ceremonie od krsta« (Mk 1692), »i prija (= primi) krst od vode« (ib.).

kular m., ovratnik: »kad san pasa oka i kular« (R 1880).

kuminkati = kumnikati

kumnikati glag., pričestiti: »i bi izpovidan i kumiinkan pod vijatik« (Mm 1761), »i bi izpovidam i kumnikam i julijam i duša priporučena« (Mm 1762), »kuminkan« (ib.).

kunfin m., međa: »kunfini iste zemlje« (Kupopr 1775).

kupiti masline sa zemlje, usp. brati.

kurat m., župnik: »od kurata od Tisnoga« (Mk 1692).

kus m., komad, parcela: »dva kusa zemlje« (Kupopr 1775).

kvartuč m., mjera za tekućine (oko 1/4 litre): »bi vina bari usve 34 i sići jedan, kvartuči 5« (Rn 1818).

laštvo v. ulaštvo.

lecencija f., dozvola, dopuščenje: »s lecencion parohijana« (Mk 1698).

levut m., vrsta ribarskog broda: »okur(?) levutu groš 12« (Tr).

libar m., knjiga: »ovi libar . . . kupihomo« (Misalić 1829), »ovo-je libar cerkve . . .« (R 1727); »u ovomu libru upisani« (bilj. Mk).

libra f., novac (oko 50 novčića ili 100 para): »na 23. jenara dade libar 10, dade japno na-konat libar 18« (Rn 1815).

librica f., mjera za težinu (funt): »voska na-debelu librice 2« (bilj. Mk); »kruha libric . . . .« (Tr).

lovar m., lovor, javor: »pod parstenom lovara« (Pov 1688).

luč m., crvena sredina borova drva (palili su ga na lađama svjećaricama): »luča šežnja po« (Tr).

luj m., srpanj: »na 5 dan' miseca luja« (Mk 1660 i dalje); v. agust.

luzarij m., krunica, ruzarij: ». . . od prisvetoga luzaria« (Sk 1709); »skula svetoga ruzarija« (ib.).

ma vez., ali: »verujem da-je ono godišće bi glad, ma ovo godišće isto veći« (R 1729).

madona f., gospoja: »madona Mande žena gna. kneza« (Mk 1674).

magazin m., skladište (zgrada): »f. magazin groš 5« (Tr) (kratica »f« valjda znači »fit« = najam).

Mali Križi, m. pl., Spasovo (blagdan): »za Mali Križi« (Rn 1820).

manjkati glag., nedostajati, faliti: »što–ie ma(ń)kalo tega« (Tr).

marač m., ožujak: »na 26 marča« (Mk 1673 i dalje); v. agust.

matarmonij = matrimonij

mati f., pored nominativnoga, može i akuzativni oblik služiti za nom.: »i mati ńegova« (Mk 1653); »i Antica Torića, mater istoga Ante« (Mk 1763).

matirmonij = matrimonij

matremonij = matrimonij

matrimonij m., ženidba; 2. slog varira: »po–pravomu matrmoniju« (Mk 1651), »matarmoniju« (1660), »matermoniju« (1674), »matrimoniju« (1694), »matromoniju« (1711), »matremoniju« (1712), »matirmoniu« (1829).

matrmonij = matrimonij

matromonij = matrimonij

meštar m., majstor (obrtnik): »od meštra Vicka Milića od Trogira« (Mk 1775).

meštral m., zapad (vjetar i strana svijeta): »od meštrala« (Kupopr 1775).

metnuti glag., postaviti (na položaj): »bih metnut za paroka« (Sk 1727).

milezim m., godina (u datumu): »s ovim milezinom« (Br 1775).

misalić m., mali misal (mrtvački): »ovi libar oliti misalić kupihomo . . .« (Misalić 1829).

misnik m., svećenik: »misnik Dn Anton Zorić od Božave a sada parok previžorij« (Mk 1830), »ja misnik Dn Šimun Šarić karstih« . . . (Mk 1831).

mistonastojnik m., vršitelj dužnosti, pomoćnik: »sprovodjen od mene misnika Dn Sime Sarichia mistonastoinika parrokije od Vergade« (Mm 1833.).

mladiti glag., poravnavati kopanjem kupove, koji su bili iskopani u vinogradu: »na 10. marča . . . . strošihomo vina . . . za mladiti . . . .« (Rn 1820).

mladitva f., poravnavanje kupova (v. mladiti): »za mladitvu« (Rn 1816).

mufa f., pokvareno vino (ciknuto): »mufe bari 8« (Tr).

naditi glag., nadjeti, postaviti ime djetetu: »koi nadiveno e(st) ime Stoše« (Mk 1674 i dalje); usp. nareći, nazvati, postaviti.

nadni plg., v. dan.

najmenik m., nadničar: »Tome najmenik kapitana Marka Torića« (Sk 1743).

najpokojni zadnji: »i primi sakramenat najpokoinoga pomazagna« (zadnje pomasti) (Mm 7. X. 1816.); usp. »najzadnjega pomazanja« (Mm 1833.).

napridak m., budućnost: »u napridak« (Pov 1688), unaprijed, ubuduće.

naravski pridj., naravni, prirodni: »krsti sam u kući vodom naravskom« (Mk 1683).

nareći glag., nadjeti, postaviti ime: »koi narečeno est ime Margarita« (MK 1673 i dalje).

navrnuti glag., cijepiti (djecu protiv boginja): »svimi navrćene brše« (bilj. Mk 1828).

nazvati glag., nareći, nadjeti, dati ime: »kojoj divičici ime nazvah Mandalina« (Mk 1735).

nestera f., sestrina kći, nećakinja: »kuma Kate, nestera istoga paroka a kći kapitana Stipe Torića« (Mk 1722).

nodar m., javni bilježnik, notar: »po ruke puplika nodara« (Kupopr 1775).

nota f., bilješka, zapis: »nota, što dae Barako na–kona(t)« (Tr).

novembar m., studeni: »na 5 miseca novebra« (Mk 1651), »miseca novembra na 5« (Mk 1657), »na 20 i 2 novenbra« (Mk 1661); v. agust.

običajan pridj., običajan biti = običavati: »koja braća i sestre mnoga milosrđa i milos. dila izvaršiti običajna biahu« (Pov 1688).

obitelj f., familja: »od sve moje obiteļi« (Kupopr 1775).

obnoć plg., noću: »na 16 novenbra obnoć .... krstih ...« (Mk 1685).

očitnica f., bludnica: »od Cvite očitnice, prez matrimonija« (Mk 1695).

ognjica f., vrućica, febra: »priminu .... od ognice« (Mm 1829).

ohtubar = oktubar

oko n., (?), nejasna značenja, v. kular.

oktenbar = oktubar

oktubar m., listopad: »miseca oktubra na 6« (Mk 1658), »na 10 dan miseca otubra« (1660), »na 24 miseca oktenbra« (1668), »nadni 20 i 6 miseca ohtubra« (1671), »na 8 oktuvra« (1716), »na 30 otunbra«; v. agust.

oktuvar m., v. oktubar.

oliti vez., ili: »od Ive Kerpetića oliti Hrastina« (Mk 1766).

ot pdlg., od; redovito je »od«, samo u nekoliko slučajeva »ot« (po pravopisnoj tradiciji ili omaškom): »ot Šime Mačukatića« (Mk 1777), »ot Andrije Puševa« (1781), »ot Tome Šipadina« (1782), »ot Jage« (1811).

otubar = oktubar

otunbar = oktubar

papastvo n., papovanje (papinstvo): »1688 papastva našega godišće« (Pov).

parćivati se glag., pripravljati se, spremati se (omaškom mj. paričivati?); v. vinčati se.

parofija = parokija

parofijan = parok

parohija = parokija

parohijal pridj., župni: »ste. crikve parohijale« (Mk 1686), »u crikvi parohijaloj« (Mk 1686).

parohijalski pridj., župni: »crikve parohialske« (Mk 1687).

parohijan = parok

parok m., župnik; varijante: parohijan (Mk 1651), parofijan (1653), parokijan (1655), parhofijan (omaška ?) (1661), parok (1684), – sve u mnogim ponavljanjima.

parokija f., župa; s varijantama: »oba iz istoga mista i parohie« (Mk 1687), »od ove parokije« (1722), »ove parofie« (1722), »ove parovie« (1722).

parokjanski pridj., župni: »u carkvi parokjanskoj« (Mk 1831).

paron m., gospodar: »kumi su bili: paron Šimun . . .« (Mk 1718).

parovija = parokija

pasati glag., proći; v. kular.

pena f., prijetnja kaznom; »pod penu da će poslati stražani« (bilj. Mk 1820).

Petikosti m. pl., Duhovi (Pentekoste, blagdan): »u nedilju 15 po Petikosti« (Br).

pinezi m. pl., novci: »primi ista Anica isti pinezi« (Kupopr 1775).

podijak m., pod–dijak (usp. dijak!): (kumi su bili) »podijak don Mate Torića«, »don Mate podijak Torića« (Mk 1769).

pokopati glag., zakopati, sahraniti mrtvaca: »i bi pokopan pri crikvi svetoga Andrije« (Mm 1761 i dalje).

polak pdlg., pokraj: »polak Svete Marie Velike« (Pov 1688).

poluvirstvo n., šizma: »poluvirstva izkorenjenje« (Pov 1688).

pomoćnik m., kapelan: »ja misnik Dn. Šimun Šarić, pomoćnik carkve s. Trojstva na Vargadi« (Mk 1831); – v. mistonastojnik.

pomožen pridj.; – v. ašišćen.

pop m., svećenik: »ja pop Jerolim Vergada« (Mk 1722).

posluh m., pokoravanje; v. starešina.

posobit pridj., neredovit, provizoran; v. župnik.

postaviti glag., nadjeti (ime): »komu ditiću ime postavih Anton« (Mk 1741); v. naditi.

potverjivati glag., potvrđivati; »potveruje isti Matij Jurišić« (R).

povaljenice f. pl., loze koje se pri obrezivanju vinograda ne odrežu, nego im se sredina zakopa u zemlju tako, da kraj viri iz zemlje; ona sredina u zemlji pusti žile, i nastaje novi trs: »dade za kopati i za povaljenice bari 4« (Rn 1820).

pravoviran pridj., koji ima pravu vjeru: »jedne i druge varste pravovirnih« (Pov 1688).

preša f., žurba: »krsti san ditečce u kući, isti dan, za potribu i u preši« (Mk 1686).

previžorij = provižorij

prez = brez

pričestiti glag., dati pričest (sakrament): »pričešćena« (Mm 1772), »pričešćen« (1773), »nepričešćena« (1777).

pričešćenje n., pričest: »prisveto pričešćenje primiti budu« (Pov 1688).

prijati glag., primiti: »prija krst od vode . . .« (Mk 1692); »a prija ceremonie na 17. setenbra« (Mk 1713); v. i štalac.

priminuti glag., umrijeti: »i priminu« (Mk 1690); »priminu« (Mm 1761).
privat pridj., privatan: »ovo pismo privato« (Kupopr 1775).
privezati glag., nanovo uvezati, ukoričiti: »bi privezan ovi retov(al)« (R 1809).
prošasni pridj., prošli: »od porošasne (!) letine« (Rn 1818), »na 31 jenara prošasnoga« (Mk 1827).
prošćenje n., oprost: »papa Inocencio XI. dopusti prošćeńe« (Sk 1709).
proto m., prvi majstor (na gradnji): »kumi su bili proto Pijero Digani .... i ...« (Mk 1745), »od Pijera Digani, prota iz Parence« (Mk 1742).
provežorio = provižorij
provižorij pridj., privremen, provizoran: »paroko provežorio župnik cirkve s. Troice u Virgadi« (Mk 1829); »ja misnik .... župnik provižorij carkve ...« (Mk 1830), »a sada parok previžorij« (Mk 1830); v. misnik.
pulenat m., jugozapad (strana svijeta, i vjetar): »od pulenta« (Kupopr 1775).
punica f., ženina mati: »punica« (Mk 1736).
punta f., upala pluća: »priminu o-bolesti punte« (Mm 5. V. 1819).
puplik pridj., javni: »put pupliki« (Kupopr 1775); v. nodar.
puporizni pridj., koji reže pupak novorođenčetu (o primalji): »bi mu kuma baba puporizna Mande Banova« (Mk 1686).
reći glag., spomenuti: »mati rečenoga Jerka« (Mk 1769).
rentova m., ritual (knjiga): »ovo-e rentova cerkve ...« (R 1800); v. privezati.
rešto m., ostatak: »rešto je naplati« (Rn 1820).
retoval = rentova
roditelji m. pl., otac i mati: »od roditeljev ...« (Mk 1819).
ruzarij v. luzarij
sadružbenica f., zakonita žena, supruga: »i Kate, prave sadružbenice njegove« (Mk 1735 i dalje); usp. družbenica.
sarpanj m., jul: »deveti sarpnja oliti jula« (Pov 1688).
seljanski pridj., seoski: »ukopana u czimitor seglanski« (Mm 1827.).
sestre f. pl., članice bratovštine: »istoi braći i sestran od prisvetoga luzaria« (Sk 1709).
setembar m., rujan: »na 30 miseca setebra« (Mk 1652), »miseca setembra na 17« (1659), »nadni 2 miseca setenbra« (1671), »na 18 šetembra« (1735), »na 29 šetenbra« (1743); – svaka varijanta dolazi u mnogo ponavljanja.
setenbar = setembar
sežanj v. šežanj
sić m., mjera za tekućinu (vjedro, hamper): »za barilo i dva sića« (Rn 1816), »za šest bari i pet sići« (ib.).
sin m., 1. nečije muško dijete: »karstih .... sina Antonu Karetinu« (Mk 1651 i dalje); 2. pripadnik i pripadnica zajedno: »kumi su bili Ive, sin pokojnoga Mate Peričina, i Kate, žena pokojnoga Mate Peričina, oba sina ove parohije« (Mk 1698 i dalje).

skopati glag., iskopati: »dade za–skopati trsje vina bari 7« (Rn 1816).
skula f., bratovština (crkvena): »1709 kada poče ova sveta skula svetoga ruzarija« (Sk).
sluga m. i f., 1. podvornik: »Ive, sluga gospodinov« (= knezov) (Mk 1793), »bi kum Ive, sluga gospodinova« (ib.); 2. poklonik (u izrazu poniznosti): »nedostojnimi slugami Majke Božje« (Sk 1709); »parok i sluga iste svete crkve« (R 1727).
služba f., sluge i sluškinje (kolektivno): »kumi bihu služba gospo(di)na Zaneta, a to Frane i Dumica« (Mk 1788).
službenica f., sluškinja: »i Dumica, službenica gospodinova« (= knezova) (Mk 1790).
službenik m., župnik: »službenik crikve svete Troice« (Mk 1711).
služitelj m., župnik: »od mene don Mate Torića, služitelja« (Mk 1773).
soldin m., novac (oko 2 i po novčića ili 5 para): »dadoše mi . . . groša dvadeset i jedan soldini 5« (Kupopr 1775).
spasenje n., spas: »na spaseńe duše moje« (R 1699).
spomena f., uspomena; v. vikovnji.
sprovoditi glag., pratiti mrtvaca na pokop; mrtvac je »zsprovođen«, »zprovođen«, »sprovođen«, »spro(vo)jen«, odnosno »zprovođena« (Mm 1761–1777).
stanovati glag., boraviti: »is–Tisnoga a stanue na–Vrgadi« (Mk 1692).
star m., mjera za obujam (vagan): »soli usve stari 20 i 1« (Tr).
starešina m., poglavar: »učinih posluh starešini« (Mk 1711).
stražanin m., stražar, redar: »pod penu da–će poslati stražani« (bilj. Mk 1820).
strošiti glag., potrošiti: »strošihomo za kopati vina bariła 6« (Rn 1818).
subaša v. šumbaša.
sudac m., nadglednik crkvene imovine: »bi svidok sudac Mate Ćulić«, »bihu svidoci isti sudci« (Kupopr 1775) (u ugovoru o kupoprodaji zemlje crkvenoj bratovštini); »dade dosada starin sucun za sedan bari vina« (Rn 1816), »ovo bi pridano novin sucen« (Rn 1819), »u rukah sudac« (Rn 1818).
suma f., zbroj i umnožak: »suma groš usve 40 i 2« (Tr).
svidok m., v. sudac.
svorca f., sila, snaga, vrijednost: »ovo pismo privato . . . . oćemo da–ima sve svorce koliko da–je učinjeno po–ruke puplika nodara« (Kupopr 1775).
šetembar = setembar
šetenbar = setenbar
šežanj m., sežanj (hvat, prostorna mjera): »luča šežań«, »šežńa pô«, »drv šežńi 11« (Tr).
šior m., gospodin: »šior konte Zuvan Damńani« (Mk 1769).
školj m., otok: »na škoļu Vergade« (Pov 1688); »na škoļu pod Pakoštani« (Mm 1764).
škur m., mrak (sezona kad su noći tamne, bez mjeseca, vrijeme povoljno za ribanje): »škur prvi«, »škura drugoga« (Tr).

štalac m., čitalac, lektor (niži crkveni red): »kada ja ..... bih pria (= primio) red štaca« (R 1709).

štimati glag., procijeniti: »ista zemļa bi štimana od meštra Jere Arapova i .....«, »koje zemļe bihu štiman(e) obe groša 21« (Kupopr 1775).

šumbaša m., pristav seoskoga glavara (?): »ovo pisa ja Šime Banov iz Vergade, šumbaša« (Mis 1843).

talir v. tolor

teg m., vrsta pređe (konac od konoplje) za pravljenje mreža: »što–ie ma(ń)kalo tega«, »tega u mr(i)žu« (Tr).

tolor m., talir (novac): »dadoše–mi sva braća od istoga sela tolori 21, velim: groša dvadeset i–jedan, i soldini 5« (Kupopr 1775); »dade .... taliri 10 i po« (Rn 1818).

tovariš m., drug na ribanju (osoblje ribarskog broda bilo je sastavljeno od »gospodara« i četiri »tovariša«): »kupi ribe u tovar(i)šev« (Tr).

tovernarija f., taksa za krčmarenje: »dade dosad za bari 23 i po, i bi naplaćena tovernarija« (Rn 1815), »dade na–konat za–barilo vina, i bi–mu naplaćena tovrnarija« (Rn 1816).

tovrnarija = tovernarija

trsje n., vinograd: »za skopati trsje« (Rn 1816).

učiniti glag., (pod tal. utjecajem upotrebljava se preobilno): »učinih ostale ceremonie od krsta« (Mk 1692), »tada se učini mir, a to kraļi kršćanski s Turčinom« (R 1699), »učinih posluh starešini« (Mk 1711), »kada bih učińen za–paroka crkve prisvete Troice na Vergadi« (bilj. Mk 1727), i t. d.

ulaštvo plg., doći ulaštvo = priženiti se (doći stanovati u ženinu kuću k njenoj obitelji): »ki e doša ulaštvo k hćeri poko(j)noga dobroga Ive Torić« (Mk 1694).

ulijati glag., pomazati svetim uljem umirućega: »bi izpovidan i kumiinkan pod vijatik i julijan i duša priporočena (!)« (Mm 1761), »i julijam« (1762), »i ulijan« (1773), »i bi uliana« (1777).

ultim m., zadnji dan mjeseca: »ditešce .... rojeno na ultim apriļa« (Mk 1674).

unča f., mjera za tekućine (oko 1 deci): »voska na–debelu librice 2 i po, i po unče« (bilj. Mk 1739).

uvit m., uvjet: »i bi odrišen pod–uvit a ne pričešćen« (Mm 1777); usp. at.

varč m., = vrč, mjera za tekućine (polić); v. gazeta.

verovati glag., primati za istinu: »verujen da–je ono godišće bi glad« (R 1728); usp. vira.

viceparokijan m., podžupnik; dolazi u varijantama: »viceparohijan« (Mk 1671), »viceparokijan« (1671), »vicoparohijan« (1670), »vicipar(o)ko« (1810).

vicipar(o)ko = viceparokijan

vicoparohijan = viceparokijan

vijatik m., popudbina (pričest na samrti): »kumiinkan pod vijatik« (Mm 1761).

vikovnji pridj., vječni: »na vikovnju stvari spomenu« (Pov 1688).

vinčati glag., obaviti obred ženidbe: »brez matrimonija, ali se parčivaju za vinčati« (Mk 1827).

vira f., potvrda (»uvjerenje«, svjedodžba): »primih viru u pismu o–kapelana paroka od Zlarina, da je kerstijo ditića« (Mk 1767).

vladalac m., upravitelj župe (župnik): »karstih ja Dn Šime Šarić, vladalac parokije od Vergade« (Mk 1832).

vladika f., kneginja, gospoja: »vladika Mande, žena kneza Nikole Klokočića« (Mk 1673), »i ńegove prave žene vladike Ante« (1717), »i vladika žena gospodina Frane« (1717), »i vladika Juština, hći gn. kneza Frane« (1728).

vlastit pridj., osobni: »njegovo vlastito ime« (Mk 1830).

vojvoda m., visoki časnik (?): »i Franica, žena vojvode Stipana Grgurovića« (Mk 1681).

vrč = varč

vrhu pdlg., povrh: »na Suduimu vrhu sela« (Mk 1687).

zač vez., jer: »zač je kršćena u kući« (Mk 1677); v. ča.

zaručnica f., zakonita žena: »rojena na 2. istoga od Marka Puševa i–Ivanice niegove prave zaručnice« (Mk 1788).

zdrav pridj., nepokvaren: »v(i)na zdravoga bari 2« (Tr), »vina zdrava b. 2« (ib.).

zeminati glag., ispitati: »zeminah istoga žakna i najdoh, da je bila prava materija i furma ka je narejena za sakrament od krsta« (Mk 1701).

zlamenovati glag., krstiti (bez ceremonija): »istoga ditića zlamenova u potribi don Mate Torić u kući vodom« (Mk 1775).

zunj m., lipanj (jun): »miseca zuńa na 20« (Mk 1658 i dalje); v. agust.

žakan m., svećenički pripravnik: »kumi su bili Mihovi, žakan, sin Brne Torića, i Gašparina, mati istoga žakna« (Mk 1679); v. diak.

žena f., supruga; pored naziva »žena« upotrebljava se i »družbenica«, »sadružbenica« i »zaručnica«.

ženidba f., naziv se počinje javljati na početku XIX. v.: »sakramenta ženidbe« (Mk 1813), »po svetomu matrimoniju ženidbe« (1824), »po svetomu sakramentu ženidbe« (1831); v. matrimonij.

župa f., od početka XIX. vijeka: »oba ove župe« (Mk 1813), »oba sina ove župe« (1831); v. parokija.

županija f., župa, parokija: »oba od ove županie« (Mk 1830).

župničija f., župa, parokija: »oboji od ovoga mista iliti župničije« (Mk 1830).

župnik m., parok; prvi put se javlja naziv »župnik« na početku XIX. vijeka (za starije vrijeme v. »ɒarok«), a upotreba mu je ispočetka kolebljiva: »ja Dn Martin Mihić, župnik« (Mk 1813); »župnik sv. Troice« (1820); »ja don Pere Torić namisto paroka župnik cirkve svete Troice u Virgadi« (1829); »paroko provežorio župnik cirkve s. Troice u Virgadi« (1829); »ja misnik Anton Zorić, posobiti župnik carkve svetoga Trojstva u Vergadi« (1830); »ja misnik Anton Zorić, župnik provižorij carkve . . .« (1830).

5. *Popis toponima i njihovih izvedenica*

Pored toponima iz glagoljskih spomenika (uglavnom Matica) uvrstio sam ovamo i one, koji se nalaze u izvorima upotrebljenim za dopunu podataka o pojedinim osobama u Popisu obitelji. Oni strogo uzevši ne bi išli ovamo, ali sam ih donio zato, da se vidi, s kojim mjestima stoji Vrgada u vezi i kolik je krug svijeta dosežan t. zv. višem sloju (popovima, knezovima) na jednom našem otoku u ono vrijeme.

Uz pojedine toponime navodim samo iznimno, gdje se i u kojem obliku spominju. Potpunije se to može naći u Popisu obitelji, pa zato nabrajam prezimena, kod kojih dotični toponim dolazi. Na taj se način vidi, dakako djelomično, kojih prezimena ondje ima i s kojim je obiteljima i mjestima imala Vrgada najviše prometa. – Toponimi iz glag. spomenika štampani su kursivno.

Asiz grad u Italiji. – v. Belin

Bakar grad u Hrv. prim. – U popisu članova Skule g. 1709.: »Martin sin pokoinoga Mihe iz Bakra«.

Banj selo na o. Pašmanu. – v. Kursarov

Bergulje = Brgulje

Betiina = Betina

Betina selo na o. Murteru. – v. Bilić, Ferari, Jadrešić, Jušić, Kapov, Kekić, Magazinović, Naderčićev, Sladin

Biograd n/m v. Lukačić

Bnečanin čovjek iz Mletaka. – v. Rigoni

Boxava = Božava

Božava selo na Dugom otoku. – v. Zorić

Brač otok u Dalm. – v. Damiani, Krpetić

Brgulje selo na o. Molatu. – v. Sabljić

Cosino = Kožino

Dalmacija pokrajina u Hrv. – v. bilj. u Ritualu (str. 94), god. 1651.

Dubašnica predjel na o. Krku. – v. Sabljić

Ezera = Jezera

Far = Hvar

Filipjakov selo sjev.-zapadno od Biograda n/m. – v. Torić (Jakov), Županović

Galovac selo kod Zemunika (zadar. kot.): »od paroka u-Galouczi (?)« (Mm 6. V. 1817.)

grad = Zadar

Han selo u Dalm. kod Sinja: »priminu u Ohamu kod Sinja« (Mm 12. XI. 1783.)

Hvar otok u Dalm. – v. Broskvić

Istra pokrajina u Hrv. – v. Digani

Istrija = Istra

Isum = Iž

Iž otok u zadar. području. – v. Bogdanić, Colmanov

Jamina čestica zemlje na Vrgadi, g. 1775., još i danas.

Jezera selo na o. Murteru. – v. Kovačev, Meštrov, Mišetin

Již = Iž

Kavoistrija = Kopar
Kopar grad u Istri (»Kavoistriia: tal. Capodistria). – v. Digani
Korčula otok u juž. Dalm. – v. Blitvić
Korčulanin čovjek iz Korčule. – v. Blitvić
Kostanj predjel uz more u selu Kukljici na o. Ugljanu, gdje su još ostaci crkvice: »ukopana u Kostagnu od Kuklicze« (Mm 1824.)
Kotar zadarski Ravni kotari; g. 1764: »na Smilčiću u Kotaru«.
Kožino selo sjev.-zap. od Zadra. – v. Belin
Kuin = Tkon
Kukljica v. Kostanj
Kun = Tkon
Labkat = Vrgada
Lapkat = Vrgada
Liv(?) v. Gibalo
Lošinj v. Mihić
Luka selo na Dugom otoku. – v. Colmanov
Lukoran selo na o. Ugljanu. – v. Duničić, Jurišić, Matulov
Mali Iž selo na o. Ižu. – v. Colmanov
Milan grad u Italiji. – v. Becula
Molat selo i otok u zadarskom području. – v. Matulov
Morterka = Murterka
Mulat = Molat
Murter selo i otok u šibenskom području. – v. Gržanov, Kapulić, Lukačić, Matanović, Skračić, Smoljanović, Šimatović, Špadić, Turčinov
Murterka žena iz Murtera. – v. Lukačić
Oham v. Han
Pacostane = Pakoštane
Pakoschane = Pakoštane (zapravo: Pakošćane)
Pakoſchiane = Pakoštane
Pakošćane = Pakoštane
Pakoštane selo na južnom zadarskom primorju, sjev. od Vrgade. – v. Bačkov, Baković, Bungur, Gašparović, Jaričić, Juričin, Kazaija, Krpetić, Lacmanović, Lokić, Ljubanović, Pacić, Proćić, Punoš, Stojanov, Šćilić, Vučkov, Vulin, Vulinović
Papratnica čestica zemlje na Vrgadi; g. 1775.: »komad zemlje u mistu zvanu Papratnicu«; i danas je zovu »Papranica« i »Prapanica«.
Pareica = Parenca = Poreč
Parenca = Poreč
Pasman = Pašman
Pašman selo i otok u zadarskom području. – v. Kolanović, Ljubanović, Matulov, Mazić, Pedisić, Radovanović, Županović
Pervić = Prvić
Peterzanae, Peterzane = Petrčane
Petrčane selo sjev.-zapadno od Zadra. – v. Belin, Duničić
Pirovac = Zlosela
Pirvich = Prvić

Popnat = Pupnat
Poreč grad u Istri (»Parenca«: tal. Parenzo). – v. Digani
Pristeg selo u kot. benkovačkom: »umri u Pristegù« (Mm 1819.)
Prvić otok pred Šibenikom. – v. Grbelja, Livić
Puhnat = Pupnat
Punta Pašmana selo Pašman na o. Pašmanu. – v. Pedisić
Pupnat selo na o. Korčuli. – v. Blitvić
Radosinovac = Radošinovac
Radošinovac selo u općini Stankovci. – v. Torić (Pere)
Radučić selo u općini Knin. – v. Raducić
Rava selo i otok zadar. područja. – v. Mihić
Rijeka grad na Kvarneru. – v. Dervišin, Matulov
Rika = Rijeka
Rim glavni grad Italije; g. 1688.
rimski: Rim; g. 1670.
Rogovo mjesto sjev. od Biograda n/m. – v. Torić (Ive)
S. Philippus et Jacobus = Filipjakov
S. Stefano = Luka
Sale selo na Dugom otoku. – v. Lorini, Piasevoli, Trokin
Sibenik = Sibenik
Sinj grad u srednjoj Dalm.; – v. Han
Skradin grad na ušću Krke (u Dalm.). – v. Matanović
Smilčić selo u Ravnim Kotarima; g. 1764.
Split grad u Dalm. – v. Pletikosić
Srimač = Murter
Ss. Filipo e Giac. = Filipjakov
Sudujam vrh na Vrgadi; g. 1687.
Sukošan selo na obali jugoistočno od Zadra: »ova bi utopglena pod Sukosan« (Mm 1824.)
Sv. Juština crkvica i otočić pred Pakoštanima. – v. Kazaija
Šibenik grad u Dalm. – v. Bakić, Bekalović, Čičin, Dugović, Galiaci, Jurić, Krpetić, Loćika, Marini, Peričin, Špadić
šibenski: Šibenik; g. 1692.
Škrip selo na o. Braču. – v. Damiani
Tcon = Tkon
Teon = Tkon
Tijesno selo na o. Murteru i susjednom kopnu. – v. Mišev, Pavležina, Svidulić
Tisno = Tijesno
Tkon selo na o. Pašmanu. – v. Bogdanić, Brzić, Calović, Ćulić, Grgin, Kolanović, Mušćet, Pletikosić, Pribilović, Radović, Rupčić, Skradinjanović, Smoljanović, Sokić, Šandrić, Torić (Ive, Jakov), Vukojev
Tkuin = Tkon
Tkun = Tkon
Trogir grad u Dalm. – v. Milić
Turanj selo sj.-zap. od Biograda n/m. – v. Pletikosić

Turčin ime naroda; g. 1699.
Ugljan otok pred Zadrom. – v. Belin
Vallis S. Stephani = Luka
Vargada = Vrgada
Venecija grad u Italiji. – v. Krpetić
Vergada = Vrgada
Virgada = Vrgada
Vrana selo u Ravnim Kotarima. – v. Mravac, Torić (Šime)
Vrgada selo i otok u zadarskom području. – God. 1651. i 1652. zove se Lapkat, od 1653. do kraja Vrgada, dolazi u varijantama: Vargada, Vergada, Virgada, Vrgada.
Vurana = Vrana
Zadar grad u Dalm. – v. Bonaldov, Digani, Jerceg, Kolan, Makri, Runčović
zadarski: Zadar; g. 1688. – v. Pletikosić, Priuli
Zlarin otok pred Šibenikom. – v. Boban
Zlosela selo na kopnu pred o. Murterom, poslije g. 1918. promijenilo ime u Pirovac. – v. Gulam, Livajić, Maras, Mejić, Mrkašević, Periša, Šimetić
Žman selo na Dugom otoku. – v. Čabrulić

B. Pučanstvo

1. Brojevi

a) *Broj stanovnika*

Najstariji podatak o broju pučanstva na Vrgadi imamo iz god. 1527., kad je na otoku bilo ukupno 133 stanovnika.[20] Za glagoljaške ere nalazimo, da je njihov broj god. 1754. narastao na 228.[21] Kroz XIX. stoljeće stanovništvo se postepeno povećavalo, tako da je pod kraj stoljeća (god. 1896.) dostiglo broj 486. Prema popisu pučanstva od god. 1948. bilo je na Vrgadi 538 stanovnika. Danas će ih biti nešto više. Porast dobiven radanjem smanjuje se iseljivanjem.

Glagoljske Matice ne sadrže podatke o ukupnom broju stanovnika za pojedinu godinu, nego samo upise novorođenih odnosno umrlih. Prema njima možemo dobiti ovakav pregled:

[20] Ljubić, Commiss. et relat. venetae. MSHSM. I, str. 220.
[21] Bianchi, Zara Christ., II, str. 137–139.

b) *Rađanje i umiranje*

aa) Rođeni. Prema Matici krštenih od 1651.–1832. izrađena je tabela, koja pokazuje, koliko se djece rodilo svake godine:

Godina:	Rođeno: muš.	žen.	ukupno	Godina:	Rođeno: muš.	žen.	ukupno
1651.	1	0	1	1697.	6	1	7
1652.	1	6	7	1698.	5	5	10
1653.	2	3	5	1699.	2	1	3
1654.	1	1	2	1700.	6	4	10
1655.	0	2	2	1701.	5	6	11
1656.	1	4	5	1702.	5	4	9
1657.	3	3	6	1703.	3	1	4
1658.	0	3	3	1704.	4	8	12
1659.	3	4	7	1705.	2	4	6
1660.	1	5	6	1706.	4	4	8
1661.	3	1	4	1707.	4	4	8
1662.	5	3	8	1708.	4	6	10
1663.	2	0	2	1709.	0	1	1
1664.	5	2	7	1710.	6	3	9
1665.	2	1	3	1711.	3	3	6
1666.	1	3	4	1712.	4	5	9
1667.	5	4	9	1713.	5	4	9
1668.	8	0	8	1714.	1	3	4
1669.	1	1	2	1715.	4	1	5
1670.	0	2	2	1716.	3	2	5
1671.	5	1	6	1717.	2	4	6
1672.	1	0	1	1718.	1	4	5
1673.	3	6	9	1719.	2	5	7
1674.	3	5	8	1720.	4	4	8
1675.	6	3	9	1721.	4	8	12
1676.	4	1	5	1722.	2	4	6
1677.	3	1	4	1723.	4	3	7
1678.	3	2	5	1724.	3	4	7
1679.	5	5	10	1725.	2	6	8
1680	2	3	5	1726.	5	1	6
1681.	4	1	5	1727.	3	9	12
1682.	4	5	9	1728.	5	7	12
1683.	4	7	11	1729.	1	2	3
1684.	4	2	6	1730.	2	4	6
1685.	2	2	4	1731.	5	7	12
1686.	5	6	11	1732.	4	2	6
1687.	2	2	4	1733.	5	2	7
1688.	5	3	8	1734.	7	3	10
1689.	2	4	6	1735.	1	4	5
1690.	2	1	3	1736.	3	6	9
1691.	3	4	7	1737.	4	3	7
1692.	4	2	6	1738.	4	3	7
1693.	3	1	4	1739.	3	4	7
1694.	2	4	6	1740.	2	2	4
1695.	3	3	6	1741.	9	1	10
1696.	5	2	7	1742.	3	3	6

Godina:	Rođeno: muš.	žen.	ukupno	Godina:	Rođeno: muš.	žen.	ukupno
1743.	7	2	9	1789.	1	1	2
1744.	4	2	6	1790.	4	4	8
1745.	5	5	10	1791.	2	3	5
1746.	5	3	8	1792.	6	4	10
1747.	4	3	7	1793.	3	2	5
1748.	2	4	6	1794.	6	5	11
1749.	3	3	6	1795.	2	1	3
1750.	1	5	6	1796.	2	1	3
1751.	4	4	8	1797.	2	2	4
1752.	4	5	9	1798.	3	1	4
1753.	4	4	8	1799.	4	2	6
1754.	8	3	11	1800.	5	5	10
1755.	2	1	3	1801.	5	5	10
1756.	5	3	8	1802.	1	1	2
1757.	1	6	7	1803.	2	1	3
1758.	3	3	6	1804.	6	4	10
1759.	3	0	3	1805.	6	3	9
1760.	4	5	9	1806.	3	6	9
1761.	2	4	6	1807.	4	3	7
1762.	6	4	10	1808.	7	3	10
1763.	5	8	13	1809.	5	6	11
1764.	1	0	1	1810.	5	8	13
1765.	2	5	7	1811.	1	1	2
1766.	2	4	6	1812.	1	0	1
1767.	3	0	3	1813.	1	0	1
1768.	3	4	7	1814.	1	0	1
1769.	4	8	12	1815.	1	1	2
1770.	5	5	10	1816.	3	1	4
1771.	3	2	5	1817.	1	3	4
1772.	4	1	5	1818.	0	1	1
1773.	4	6	10	1819.	5	2	7
1774.	5	4	9	1820.	4	3	7
1775.	6	2	8	1821.	0	1	1
1776.	5	3	8	1822.	3	2	5
1777.	6	3	9	1823.	0	1	1
1778.	1	2	3	1824.	3	1	4
1779.	1	1	2	1825.	4	6	10
1780.	4	5	9	1826.	4	0	4
1781.	4	4	8	1827.	3	3	6
1782.	5	3	8	1828.	2	4	6
1783.	1	1	2	1829.	4	2	6
1784.	1	4	5	1830.	5	3	8
1785.	5	2	7	1831.	3	9	12
1786.	0	7	7	1832.	5	3	8
1787.	0	1	1				
1788.	4	1	5	183	599	572	1171

U ovome razdoblju od 183 godine rodilo se ukupno 1171 dijete, od toga 599 muških i 572 ženske. Poprijeko se dakle rađalo između 6 i 7 djece na godinu.

bb) U m r l i. Podatke o umrlima za ono razdoblje, za koje je sačuvana Matica umrlih, t. j. za godine 1761.–1833., prikazuje ova tabela:

(m = muško, ž = žensko, broj znači godine života)

God.	U mjesecu:												Ukupno
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
1761.										m 66			1
1762.		m 74			m 62					ž 72			
		m 74											4
1763.								m 74					1
1764.		m 27	ž 70		ž 50		ž 80		ž 43				
							ž 60		ž 18				7
1765.			m 22					m 11		ž 36			3
1766.		m 75					ž 45	m 77	ž 60	ž 52	m 66	m 82	7
1767.	ž 70	m 77	ž ?										3
1768.								ž 71					1
1769.							ž 72		m 37	m 82	ž 15		
										m 34	m 73		6
1770.	ž 88							ž 53		m 36	ž 22		
								m 63					5
1771.			m 1						ž 1	m 12	m 5		4
1772.		m 1	m 71	m 55			m 1	ž 22	ž 36	ž 41	ž 60	ž 67	
				m 63				ž 45	m 38				
									ž 38				
									m 18				
									ž 75				
									m 35				16
1773.	ž 22			m 1	67		m 65		ž 8	ž 75	m 62		
									ž 3		m 66		9
1774.	m 60		ž 80								ž 83		
			m 40										4
1775.	ž 76		m 62		m 47	ž 33							4
1776.							m 27		ž 75	ž 70			3
1777.										m 14			
										m 30			
										ž 76			
											ž 15		
											m 58		
											m 19		
											m 40		
											m 23		
											m 27		
											m 25		
											m 73		11
1778.												m 71	1
1781.									ž 30		ž 85		
									ž 80				3
1783.	m 70		ž 70		m 40		m 45	m 85	ž 2	ž 2	m 24		
	ž 60		m 40	m 55	m 12		m 3	ž 51					14
1784.			m 49					ž 51	ž 1				3
1785.	ž 0		ž 73			m 45			ž 45				
	m 22								ž 76		ž 35		7
1786.			m 58										
			m 48						m 95		ž 1		4

God.	U mjesecu:												Ukupno
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
1787.			ž 1			m 57		m 56 ž 6 ž 1 ž 2		m 62			7
1788.	ž 85	m 0		ž 90 ž 2					ž 7				5
1789.					ž 0			m 72 ž 15 ž 1					4
1790.	m 78	ž 85					m 49			m 99		ž 23	5
1791.			ž 7	m 0			m 3	m 58 ž 11 ž 3	m 10	m 6 ž 62	ž 65	m 3 m 42	
1792.	ž 72 m 0		m 0	m 2				m 3		ž 19			18 5
1793.	m 0							m 53					2
1794.			ž 3			m 79 m 1	m 0 ž 75		ž 77 m 53				7
1795.	ž 0	7 77	ž 70 m 1 ž 74 ž 1		m 7 ž 1		ž 47 ž 70		m 70		m 5 ž 60	ž 62	14
1796.				m 0									1
1797.		ž 41 ž 25					m 63	ž 60	ž 68				5
1798.			m 59	m 50	m 0								3
1799.	m 58						ž 1	m 48					3
1800.							m 1				m 75	m 75	3
1801.							ž 1 ž 5	m 71 ž 0 ž 2 ž 0 ž 1 m 0					8
1802.			ž 71	ž 70				ž 84		m 25 ž 10	ž 10 m 11	ž 45	8
1803.		ž 85 ž 55	m 14										3
1804.	ž 64	m 54	m 0									m 75	4
1805.						ž 45				ž ? ž 1			3
1806.	ž 0						ž 1 m 3		ž 92 ž 0	ž 56 ž 50 ž 62 m 65	m 56	m 53	11
1807.	ž 75 ž 0		m 46 ž 1	m 42			m 0			ž 77			7
1808.			m 0									ž 1 ž 43	3
1809.			m 2 ž 0		m 42		ž 72					m 56	5

God.	U mjesecu:												Ukupno
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
1810.			ž 0	ž 72			m 6	m 10 m 5 m 17 ž 11 ž 9 m 19 ž 9 m 17 ž 2	m 57	ž 0		ž 41	
1811.		ž 64				ž 1		m 62	m 64				15 4
1812.						ž 65	ž 15						2
1813.				ž 81									1
1814.	ž 70						m 36				ž 61		3
1815.				ž 50	m 77							m 71	3
1816.			m 23	m 72 m 55 ž 80						ž 12 m 8 ž 9	ž 10 ž 9 ž 8 ž 69 m 12	ž 5	13
1817.	ž 53	ž 79	ž 55 ž 58 m 7	ž 67 ž 43 m 44 m 68 ž 1 ž 0 m 39 m 7 ž 1	m 36 ž 60 m 4 ž 33	ž 70		ž 1 m 1	m 53	m 53 m 82		ž 3	25
1818.	m 61		m 57						m 20	m 23	ž 50 ž 70		6
1819.	ž 80				m 44	m 70				m 23 m 1			5
1820.	m 69				ž 0								2
1821.			ž 2 m 1				m 2						3
1822.	ž 30									m 44			2
1823.			m 63						ž 1		m 61		3
1824.	ž 83		ž 24						ž 59			ž 1	4
1825.			ž 67				ž 4			ž 1			3
1826.	m 62 m 56			m 1									3
1827.			m 0	ž 0 m 0				ž 77 ž 79	ž 26	ž 59			7
1828.										ž 74			1
1829.				m 0	ž 66				m 76			m 0	4
1830.	m 29					m 55					ž 3		3
1831.		ž 0		m 1 m 0			m 1				ž 60		5
1832.					ž 1	m 2 ž 1		ž 1	m 1				5
1833.	m 84		m 88		m 1								3
70	31	17	44	33	21	13	30	47	38	42	39	20	375

Kroz navedenih 70 godina umrlo je svega 375 osoba, ili poprijeko 5.36 osoba na godinu.

Najveći pomor pokazuje godina 1817. sa 25 smrtnih slučajeva.

S obzirom na spol, umrla su u tih 70 godina ukupno 183 muška i 192 ženske. Najveći je pomor u mjesecu ožujku (44) i kolovozu (47), i u jesenskim mjesecima: rujan (38), listopad (42), studeni (39 osoba).

Poprječno traje život 37 godina 9 mjeseci i 20 dana, i to kod muških 37 godina 5 mjeseci i 22 dana, a kod ženskih (jednoj nisu zabilježene godine) 38 godina 1 mjesec i 17 dana.

cc) O m j e r p o r o d a i p o m o r a. Omjer između poroda i pomora može se izračunati samo za one godine, koje obuhvataju obje Matice (Matica krštenih i Matica umrlih), t. j. za 70 godina (1761.–1832.). U tom razdoblju bilo je ukupno 442 poroda ili 6.2 na godinu, a smrtnih slučajeva 372 ili 5.2 na godinu. Porast pučanstva kroz to vrijeme iznosi dakle ukupno 70 osoba ili poprijeko 1 osoba na godinu.

Ovi se brojevi ipak ne mogu smatrati kao apsolutno pouzdani, jer treba uzeti u obzir i eventualne propuste učinjene pri upisivanju u Matice.

c) *Bračni moral*

Broj vanbračne djece prema podacima iz glagoljske Matice krštenih izgleda ovako:

U godini 1652. rođeno je dvoje vanbračne djece, a po jedno vanbračno dijete rodilo se god. 1695., 1708., 1710., 1773., 1776., 1801., 1806., 1809., 1816., 1819., 1820., 1822., 1825. i 1827. Kroz 183 godine rođeno je ukupno 16 vanbračne djece, t. j. svake 11. ili 12. godine po jedno. U drugoj polovici XVII. stoljeća rođeno ih je 3, u čitavom XVIII. stoljeću 4, a u prve 32 godine XIX. stoljeća 9. Zbog nedostatka podataka o apsolutnom broju pučanstva za to razdoblje ne može se reći, koliko ovaj porast vanbračne djece u početku XIX. stoljeća treba pripisivati većem broju stanovništva a koliko slabljenju bračnog morala.

2. Imena

a) *Krsna imena*

Djeci su se nadijevala samo svetačka imena. Narodna imena vrlo su rijetka. Koja su imena bila običnija i domaća, vidi se po broju, koliko su puta davana. U Mk upisana su djeci ova imena (broj uz ime znači, koliko je djece dobilo to ime):

a) Muška: Agustin 1, Andrej 1, Andrija 10, Ante 11, Anton 42, Bare 9, Bartu 4, Bartul 2, Bartulomejo 1, Blasu 1, Blaž 2, Bonavintura 1, Bože 4, Brnaba 1, Dujam 5, Dume 1, Filip 3, Frančisko 5, Frane 8, Gašpar 6, Gregorij 1, Grgo 7, Grgur 6, Ilija 1, Ivan 48, Ive 20, Jadre 2,

Jadrij 1, Jakov 24, Jerko 1, Jerolim 19, Joso 1, Juraj 9, Jure 12, Krstofor 2, Krševan 10, Kuzma 1, Lovre 3, Lovrinac 2, Luka 2, Marhijol 1, Marko 29, Martin 11, Mate 30, Matij 27, Miho 15, Mihovi 11, Mihovijo 2, Mihovil 5, Mijat 1, Mikola 1, Mikula 3, Nikola 24, Osip 13, Pava 2, Pere 9, Petar 28, Roko 1, Silvestar 1, Simun 1, Stipan 11, Stipe 6, Šime 33, Šimun 32, Tadija 2, Toma 4, Tomas 1, Tome 10, Vartolomea 1, Vincenco 4, Vid 4.

b) Ženska: Agnija 5, Ana 3, Ane 2, Anica 10, Anastasija 1, Andrijana 1, Antica 10, Antonija 1, Barbara 4, Barica 10, Bartula 2, Božica 12, Cecilija 1, Cvita 13, Dorotija 1, Dumica 1, Elizabeta 1, Filipa 5, Franica 8, Ivana 2, Ivanica 57, Jago 4, Jakovica 3, Jela 1, Jele 23, Jelena 1, Jelina 20, Jerka 19, Jerolima 11, Jurka 1, Juste 1, Justina 5, Juština 2, Katarina 26, Kate 45, Krstina 1, Luca 1, Luce 39, Lucija 27, Mandalina 12, Mande 28, Mare 5, Margarita 8, Marta 1, Matija 56, Monika 1, Nastasija 6, Naštasija 1, Petrica 7, Stane 7, Stoše 22, Stošija 11, Šimica 3, Šimuneta 2, Tomica 11, Ursula 3, Vicenca 1.

b) *Hipokoristici*

Nabrojena imena, iako su točno prepisana iz Matice, ipak ne pokazuju vjernu sliku imena, kako su se govorila u narodu. Popovi su prigodom svečanog obreda krštenja i pri upisivanju u Maticu nastojali pučki izgovor imena »popraviti« i približiti što više službenom crkvenom nazivu. Zato u Matici čitamo i neobičnih imena, koja se jamačno nisu nikada u narodu govorila u tom obliku. Narod je svetačka imena mijenjao na dva načina, prvo tako, da je strani glasovni sistem prilagodivao svomu, drugo tako, da je od potpunih imena pravio skraćena, hipokoristična imena. Ista imena, koja u Matici dolaze u dvije, u tri ili u četiri varijante, u narodu su pretežno živjela u jednoj, hipokorističnoj varijanti. Na pr. za Andrej, Andrija, Jadre i Jadrij redovito se u narodu kaže Jadre; ili Bare, Bartu, Bartul i Bartulomejo bit će sve samo Bare. Iako Anton dolazi u Matici 42 puta, a Ante samo 11 puta, sigurno se u narodu govorilo redovito Ante, a tek izuzetno Anton. Tako i mjesto Juraj – Jure, Stipan – Stipe, Matij – Mate, Šimun – Šime, i t. d.

Jednako je dakako i kod ženskih imena. Mjesto Jela, Jelena i Jelina govorilo se Jele; Anastasija, Nastasija, Naštasija i Stošija – Stoše; Mandalina – Mande; Lucija – Luce; Katarina – Kate, i t. d.

Osim navedenih hipokoristika davanih novokrštenicima, nalaze se kod njihovih roditelja ili kumova i drukčiji (broj u zagradi znači godinu): Jeras (1774), Jere, Jerić (1752) prema Jerolim; Brne (1653): Bernardo; Bareša (1775), Mateša (1651), Grube (1787) i Grubiša (1668) (Gruboša 1664., i *Grubša: dat. sg. Grubši 1667. valjda su omaške u pisanju), *Soko: dat. sg. Soki (1652), ako nije omaška, i t. d. Za ženske hipokoristike usporedi: Dora (1652) pored Dore, Stoja (1743), Šinka (pored Šimica), Tonka (pored Tomica), Žabe (1667) i Žabeta (Elizabeta) i t. d.

c) *Nadimci*

Za onomastički studij vrlo su važni osobni nadimci. Iz njih se mogu objasniti mnogi obiteljski nadimci i prezimena.

U selu se ljudi među sobom rijetko zovu krsnim imenom. Veliki broj istih imena i prezimena ima za posljedicu neizvjesnost, o kojoj se osobi zapravo radi. Da se izbjegne toj neprilici, običaj je svakom čovjeku dati poseban nadimak. Žene se obično raspoznaju po muževu nadimku, ali i one često dobivaju osobit nadimak.

Kako je danas, tako je jamačno bilo i u starije vrijeme, iako nemamo u glagoljskim spomenicima mnogo potvrda za to. U Maticama se navode podaci, po kojima je osobni identitet sasvim zajamčen, pa za nadimke nema mjesta ni potrebe. Ipak je i u Maticu ušlo nekoliko osobnih nadimaka. Zabilježio sam ove: Barak i Barako 1775.: »Ive Mačukati(n) zvan Barak«; 1777.: »Ive Mačukatin zva(n) Barako«; Kaštelan 1730.: »o(d) Luke Turčinova zvana Kaštelan«; Miko 1748.: »Ante Pušev zvan Miko«; Petohljib 1694.: »Šime Boškov koga su zvali Petohljib«; Sure 1748.: »Stipan Banov zvan Sure«; Vuk 1730.: »od Vicka Jeličića zvana Vuk«.

d) Popis obitelji

U popis su uvrštena sva obiteljska prezimena i obiteljski ogranci, s kojima se susrećemo u glagoljskim spomenicima otoka Vrgade, bez obzira na to, da li su obitelji domaće ili strane, da li su na otoku bile stalno naseljene ili samo slučajno i prolazno zatečene. Na taj način našlo se u ovom popisu više stranih nego domaćih obitelji. Za raspoznavanje jednih od drugih, domaće sam obitelji istakao jačim slovima. Domaćima smatram one obitelji, koje su u Vrgadi neko vrijeme živjele i rađale djecu, makar i ne boravile u mjestu mnogo godina.

Svi podaci o podrijetlu obitelji navedeni su u potpunosti, makar se i ponavljali, jer su oni od osobite važnosti.

Uz svako je prezime naznačena i godina, otkad se dokad javlja u spomenicima, a kod sadašnjih je naznačeno, da su do danas u selu.

Prezimena pišu se u Maticama nedosljedno. Ovdje sam navco sve varijante i uz svaku varijantu dodao u zagradi broj, koliko puta dolazi (ovom broju nisu dodani slučajevi iz onog dijela Matice umrlih, što sam dobio naknadno, god. 1959.).

Citate iz Collectio actuum officialium (kratica: Coll.), iz Miscellanea (kratica: Misc.), iz Extraordinariorum (kratica: Extr.) i iz Chione synodorum dioeces. Jadrensis (kratica: Chione) – navodim prema saopćenju Vl. Cvitanovića.

Anđelov v. Anjelov

Anjelov. – »Od Mate i Luce Anjelovih« rođena su dva sina (1675. i 1681.). Njihov boravak u mjestu vjerojatno je u vezi s gradnjom nove župne crkve. Glas *j* stoji po čak. izgovoru mj. đ: Anđelov.

Arap v. Arapović

Arapov v. Arapović

Arapović (1664.–danas): Arapov (57), Rapinov (45), Rapin (7; ili i: Rapina?, uspor.: od Mate Rapina, od Mate Rapine), Arapović (5), Rapov (1), Arap (1).

Bačkov. – U popisu članova Skule: Bare sin pokojnog Marka Bašković iz-Pakošća(n); Ivan sin pokojnoga Mihe Baškovića iz Pakošćan; Tome sin pokojnoga Mihe Baškovića iz Pakošćan; Jago hći pokoinoga Pere Baškova. U Pakoštanima ih zovu: Bačkov.

Bakić: 1800. kuma Mand(e) Bakića o(d) Šibenika.

Bakija v. Baković

Bakin v. Baković

Baković. – Član Skule: Petar sin pokojnoga Mihe Bakovića iz Pakoštani. U Pakoštanima je poznata obitelj Bakija, koju u Vrgadi zovu Bakin, pa bi se to moglo na nju odnositi, ali je vjerojatnije, da Bakovića stoji omaškom mj. Baškovića (usp. gore pod Bačkov!).

Balin v. Smoljanović

Banov (1659.–danas), samo u jednoj varijanti (85). – Jedan ogranak Torića prozvao se Banov, a stara obitelj Vukojev slila se s obitelji Banov u jednu. – U XVIII. vijeku bio je jedan žakan, kasnije pop iz te obitelji: 1781. spominje se kao kum »Jure Banov žakan«, a 1782. dva puta je kum »Jure žakan Banov«, i 1787. jamačno taj isti kao član Skule »don Jure Banov ali Torića«. Umro je 12. I. 1826. u dobi od 62 god. (Mm).

Barin (1811.–danas), u jednoj varijanti (11). – Danas je ta obitelj službeno vezana s prezimenom Torić, te se piše »Torić Barin«. U selu ih zovu Barini (plur.).

Barnin v. Brnin

Basalov (1724.–1825.), u jednoj varijanti (12). – Uspomena na njih živi i danas: jednu nenaseljenu kuću u Vrgadi zovu Basalovi (plur.).

Baškov v. Bačkov

Bašković v. Bačkov

Becula. – God. 1782. spominje se jedamput kao kum »Osip Becula o(d) grada Milana«. Valjda je došao kao majstor iz Italije prigodom gradnje kontova palaca.

Bekalović. – U Matici umrlih 1772. spominje se, da je don Jakov Perićić preminuo »u Šibeniku i primi s. sakramenti od don Mantona Bekalovića«. Taj don Anton Bekalović je bio valjda župnik u Šibeniku, a odakle je rodom, ne vidi se.

Bela v. Belin

Belich v. Belin

Belić v. Belin

Belin (1652.–1809.): Belin (23), Bela (3). – Obitelj Belin pretopila se možda u obitelj Špadić, jer u Matici krštenih g. 1728. čitamo, da se je rodio sin »od Gašpara Belina aliti Špadina«. Vjerojatno je postojala i varijanta Belić, jer je Don Š. Belich iz Vrgade tražio dozvolu za Asiz godine 1777. (Extr. I, 276); među učesnicima diecez. sinoda god. 1664. spominje se Giovanni Belich vice-curato di Peterzane (Coll. 8. IV. 1882., No. 1, str. 8) i 1680. također Joannes Bellich parochus Cosino (ib. IX, 7, str. 52.), ali se ne zna, je li i on iz Vr-

gade. Milčetić u Hrv. glag. bibl. (Starine XXXIII, 358) navodi bilješku, iz god. 1746.: »ča don nikola belić iz uglana učinih ovi libar za moju potribu«.

Bellich v. Belin

Bernich v. Brnin

Bernin v. Brnin

Berzić v. Brzić

Bilić. – Od 14. VII. 1711. do 1. III. 1716. unosi don Miko Bilić kao župnik u Vrgadi upise u Matici krštenih. Series parochorum u vrgadinskoj Anagrafi navodi, da je taj »Michael« Bilić rodom iz Betine (na o. Murteru), ali s upitnikom. Sastavljač redoslijeda nije dakle bio siguran, odakle je.

Birnin v. Brnin

Blasulović. – Iz bilješke u Ritualu znamo, da je don Ivan Blasulović u Vrgadi pio u marču 1651. vino s don Jurom (Smoljanovićem). Ili je došao don Juri u goste ili je bio prije don Jure župnik u Vrgadi, pa su se prigodom primopredaje ureda krijepili vinom.

Blitvić (1751.–1773.). – Iz Korčule se doselio Nikola Blitvić, a njegovi potomci su primili prezime Arapov i u njemu se izgubili. U Matici krštenih podrijetlo mu se navodi više puta: 1751. kršteno je dijete »od Nikole Blitvića iz Korčule«, 1757. »od Nikole Blitvića od Korčule a stanuje u kući Marka Arapova«, 1758. »od Nikole Blitvića iz Puhnata(!) od školja Korčule«, 1760. »od Nikole Blitvića od Korčule a stanujućega u kući Marka Rapinova«, 1763. »od Nikole Blitvića iz Puhnata od Korčule a stanuje u kući pokojnoga Marka Arapova«, 1773. »od hćere Nikole Korčulanina Luce«, 1770. »kuma Luce hći Nikole Blitvića a zvana Arapov«, 1770. »kuma Luce hći Nikole Blitvića i(z)–Popnata(!) od Korčule«, 1773. »i Loce(!) hći Nikole Korčulanina« (kuma).

Boban. – U Matici krštenih spominje se g. 1825. kao kum »Jerolim Boban i(z)–Zlarina«.

Bogdanich v. Bogdanić

Bogdanić. – U Mat. kršt. 1653. kum »Grgo sin Jure Bogdanića iz Tkuna«. U Tkonu na o. Pašmanu i danas ima Bogdanića. Bianchi (Zara crist. II, 139) navodi, da je u Vrgadi »Giovanni Bogdanić paroco nel 1587.«. Prigodom apostolskih vizitacija zatečen je god. 1603. kao župnik u Vrgadi »frater Ioannes Bogdanich de Isum ordinis Sancti Pauli sanctissimi heremitae« (Starine XXXIII, 546). Prema tome, Bogdanići su i u Tkonu i u Ižu.

Bonaldov. – God. 1665. naveden je Marko Bonaldov kao kum sinu kneza Mikule Klokočića na Vrgadi. Valjda je došao iz Zadra u goste knezu ili boravi na Vrgadi u vezi s gradnjom nove župne crkve.

Bošков (1668.–1767.): Boškov (15), Božkov (2). – U Matici umrlih 1761. stoji: »priminu Jerolim Boškov ali(?) Belin«. Po tome bi se moglo zaključiti, da se je obitelj Boškov pretopila u obitelj Belin i kasnije zajedno s njom u obitelj Špadić.

Božkov v. Boškov

Brnić v. Brnin

Brnin (1750.–danas): Bernin (39), Brnin (16), Birnin (2), Barnin (2). Brnić (Bernich) (1). – Očito je ogranak velike obitelji Torić, jer se u početku (1750.–1775) ponavlja na više mjesta »Torić zvan Brnin« ili »Brnin aliti Torić«.

Broskvić v. Broskvić

Broskvić. – God. 1675. zapisani su kao kumovi »Ivan sin Jakova Lisičića i Agnija žena Petra Broskvića, oba iz istoga mista« (t. j. Vrgade). Valjda ovamo spada – ako nije lapsus calami – i varijanta Broskvić; god. 1767. kršten je naime u brodu sin »Brtula Broskvića od Fara«. Više se nigdje ne spominju.

Brzić. – God. 1760. kumuje »Jago hći Ante Berzića is–Kuina«; i u popisu članova Skule je »Jago hći pokoinoga Ante Berzića«.

Bugur v. Bungur

Bugurov v. Bungur

Bukaričin. – God. 1788. kum je »Šime Bukaričin«, a 1807. kršteno je dijete »od Mate Bukaričina«. Bukaričinih više nema u Vrgadi, slili su se s Matanovićima. Samo jednu nenaseljenu kuću nazivaju u selu još i danas Bukaričini.

Bungur. – Među članovima Skule nalaze se: »pokojni Jure sin pokojnoga Tome Bugura iz Pakoštan«, »Šime sin pokojnoga Petra Bugurova iz Pakoštani«, »pokojna Mande žena pokojnoga Jure Bungura iz Pakoštan« i »po(štovani) gn. don Tome sin pokojnoga Jure Bugurova iz Pakoštan«. U mjestu ih zovu Bungur.

Calić v. Calović

Calovich v. Calović

Calović. – God. 1689. kumovala je »Mande Calića iz Kuna« i god. 1692. ista »Mande žena Tome Calovića iz Tkuna«. U latiničkoj bilješki god. 1809. spomenut je »gos. Gereko Calovich od Kuna« (v. str. 95).

Cherpesich v. Krpetić

Chiulich v. Ćulić

Chulich v. Ćulić

Ciolman v. Colmanov

Collomovich v. Kolanović

Colmanov. – Od 26. VIII. 1659. do 10. X. 1660. kao »parohijan od Vergade« unosi Grgo Colmanov upise krštenih. Na 8 mjesta govori, da je »iz Jiža« i 1 put »iz Iža«. U Anagrafi od 1833. navodi Series parochorum krivo »Zotmanov«. Od V. Cvitanovića dobio sam obavještenja, da je obitelj Colmanov iz Malog Iža i da je među učesnicima diecez. sinoda god. 1664. nabrojen »Gregorio Ciolman parroco di S. Stefano« (Coll. 8. IV. 1882, No. 1, str. 8), pa opet na diecez. sinodu 13.–15. X. 1680. također »Gregorius Ciolman« kao župnik »Vallis S. Stephani« (= selo Luka).

Čabrul v. Čabrulić

ČABRULIĆ (1673.–1701.): Čabrulić (10), Čabrulović (5), Čabrulov (1), Čabrul (1), Čaprulić (1). – Ovim vrgadinskim Čabrulićima ne pripada Marko Čabrulić, koji od dospitka veljače 1657. do 20. VI. 1658. upisuje krštenike kao župnik u Vrgadi (god. 1710. je župnik u Diklu – v. Bianchi II 173). Series parochorum u Anagrafi od 1833. krivo navodi, da je rodom iz Vrgade, jer on sam u upisu od 20. VI. 1658. izrijekom kaže: »ja do-Marko Čabrulić iz Žmana parohijan od Vergade«. I Milčetić u Hrv. glag. bibl. (Starine XXXIII, 288) bilježi: »kad priminu don petar čabrulić dragin, parok od Žmana (1728)«.

Čabrulov v. Čabrulić

Čabrulović v. Čabrulić

Čaprulić v. Čabrulić

Čičin. – God. 1803.: »kuma Tonina žena Roka Čičina od Šibenika«. Možda je bio na gradnji kontova palaca.

ĆUBRIĆ (1792.–1806.). – Od jednoga bračnog para, »od Jakova Ćubrića i od Jage«, rodila su se tri sina. Poslije toga Ćubrići se više ne spominju. Valjda su se slili u obitelj Torić, jer u popisu članova Skule god. 1792. nalazi se »Jakov Ćubrića deto Torića«.

ĆUKIN (1775.–danas). – God. 1775. rodio se sin »od Bareše Rapinova zvan Ćukin i Mande«. Više se ne spominju. Ali i danas u Vrgadi Arapoviće zovu nadimkom Ćukini.

Ćuzelin v. Smoljanović

ĆAVASOV (1656.–1697). – U tom razdoblju spominju se Ćavasovi kao roditelji 10 puta i kao kumovi 8 puta. Poslije im nema traga.

Ćubrić v. Ćubrić

ĆULIĆ (1686.–danas): Ćulić (76), Ćulin (26). – Dvaput nalazimo, da se spajaju s Torićima: 1827. »Marto(!) Torich deto Chiulich«, 1829. »Jive Torich deto Chulich«. – God. 1801. kumuje na krstu »Ive Ćulić diak«, a 1806., 1808. i 1809. također je kum isti »don Ive Ćulić«. Ovoga Ivu nalazi Milčetić u bilješki na koricama jednoga glagoljsko-latiničkog kodeksa: »ovo e libar mene ive ćulina od vergade«, a sa lista 28a istoga kodeksa navodi Milčetić bilješku pisanu latinicom: »ovo e libar mone(!) ive huhiha(!) od vergade. pisah isti(?) i moinon(!) rukun u monastiru ss. kuzme i dam(ia)na u Kunu na s. luciu na 13. decenbra« (Starine XXXIII, 369).

Ćulin v. Ćulić

Damaini v. Damiani

Dameni v. Damiani

Damgnani v. Damiani

DAMIANI (1661.–1918): Damnani (37), Domnanović (22), Damjani (12), Damnanović (11), Domnani (4), Damgnani (2), Domlanović (2), Damnanić (1), Damnai (1), Damaini (1), Damniani (1), Dameni (1), Damnanov (1), Damnano (1). – U kons. skupovima *mn* i *ml* treba *n* i *l* čitati kao *ń* i *ĺ*, a u nekim varijantama očite su omaške. – Do konca prvoga svjetskog rata bili su feudalna gospoda u Vrgadi i pisali su se

Damiani. Potječu iz Škripa na Braču, gdje se u župnim knjigama spominju od početka g. 1632. i dalje, ali uvijek kao Domjanović; sada u Škripu ima 5 obitelji Damijanović (A. Jutronić, Naselja i podrijetlo stanovništva na o. Braču, Zbornik za nar. živ. 34, str. 122).

Damjani v. Damiani
Damnai v. Damiani
Damniani v. Damiani
Damnjani v. Damiani
Damnjanić v. Damiani
Damnjano v. Damiani
Damnjanov v. Damiani
Damnjanović v. Damiani
Damodulin v. Medulić
Demedul, Demedulić, Demedulov v. Medulić
Dervissich v. Dervišin
Derviša v. Dervišin
Dervišić v. Dervišin

Dervišin (1653.–1801.): Dervišin (23), Drvišin (17), Dirvišin (3), Derviša (1, »Kate žena pokoinoga Ante Derviše«), Dervišić (1). – God. 1761. je kum na krstu »Sime žakan sin pok. Jadre Dervišina« i 1768. opet kum »Šime žakan sin pok. Jadre Dirvišina«. Ovaj je Don Š. Dervissich iz Vrgade tražio dozvolu za Rijeku god. 1775. (Extr. I, 197).

Didov v. Smoljanović
Digan v. Digani

Digani (1743.–1794.): Digani (2), Digan (2). – God. 1743. rodio se sin »od Pijera Digani prota iz Parence od Istrije i Katice«; 1745. kumi su na krstu »Pijero proto Digani iz Kavoistrije i gospoa Atonia(!) Damnani«; 1765. kumovi su »proto Pijero iz Pareice(!) i Katica žena istoga P.«; 1766. kum je »proto Pijero Digan a kuma Kate žena Nikole Rapinova«. Osim prota Pijera spominje se još jedan istoga prezimena: god. 1794. kum je »Nikola Digan i(z)–Zadra i kuma Barica Jurišića«. Proto Pijero bio je valjda zaposlen na gradnji kontova palaca. Došao je iz Istre; dvaput stoji, da je iz Parence (= iz Poreča), a jedamput, da je iz Kavoistrije (= iz Kopra). Nikola Digan je došao iz Zadra možda samo u goste kontu. Po svršenom poslu oba su se Digana vratila svaki svojoj kući, jer se osim ovdje navedenih slučajeva više ne spominju.

Dirvišin v. Dervišin
Domljanović v. Damiani
Domnjani v. Damiani
Domnjanović v. Damiani
Dragovčić v. Matulov
Drvišin v. Dervišin
Dugović. – U popisu članova Skule navedena je god. 1777. »Dumica Dugovića i(z)–Šibenika«.

DUKIN. – God. 1807. naveden je kao član Skule »Mate Dukin«; osim toga spominje se Mate Dukin dvaput kao kum na krstu (god. 1825. i 1832.). Samo po tome ne bi se još moglo zaključiti, da je obitelj Dukin bila nastanjena u Vrgadi, ali jednu nenaseljenu kuću u Vrgadi zovu do danas Dukini.

Duničić. – Od 7. IV. 1670. do 20. X. 1671. unosi kao »viceparohijan od Vergade« upise u Maticu krštenih, i pritom sam zapisuje, odakle je rodom: »ja don Filip Duničić iz Lukorana«. Kasnije je bio na župi u Petrčanima, jer se među učesnicima diecez. sinoda 13.–15. X. 1680. spominje i Philippus Dunisich kao capellanus Peterzanae (Coll. IX. 7, str. 52).

Dunisich v. Duničić

Ferari. – God. 1762. kum je na krstu »Jakov Ferari iz Betiine«.

Fosich v. Torić (Ive)

FRANKIN. – Samo god. 1807. spominje se kao krsni kum »Tome Frankin«. Inače se Frankini nigdje ne spominju, iako i danas na Vrgadi postoji obiteljski nadimak Frankin i spojeno prezime Livić–Frankin.

Galiaci. – God. 1788. kum »Menigo Galiaci iz Šibenika«. Vjerojatno boravi u vezi s gradnjom kontova palaca.

Gargin v. Grgin

Gašparović. – U popisu članova Skule »Stipan sin pokojnoga Adama Gašparovića iz Pakoštani«.

Gerbelja v. Grbelja

Gergin v. Grgin

Geržanov v. Gržanov

Gibalo (?). – U popisu članova Skule ima »Stana žena Matija Gibala (Hibala?) iz–Liva(?)«.

Girgin v. Grgin

Giurin (= Jurin) v. Lokić

Giurisich v. Jurišić

Giurissich v. Jurišić

Gliubanovich v. Ljubanović

Grbelja. – God. 1808. kum »Marko Gerbela is–Pervića«.

Grbeljin usp. Grbuljin

Grbuljin. – God. 1781. kumovi su »Ive Torića i Jele Gerbulina oba sina ove parokie«. U Matici umrlih spominje se god. 1828. »hchi p. Grge Arapova i p. Jele Grbugline«. Vjerojatno se Jele iz Prvića udala u Vrgadu za Grgu Arapova.

Grdaš v. Radović

GRGIN (1652.–danas): Grgin (49), Gergin (39), Gargin (4), Girgin (1). – God. 1696. kum je »Grgo Grgin deto Mikuličić«. Prezime Grgin živi i u Tkonu na o. Pašmanu od god. 1750. pa dalje.

Grgurović. – God. 1681. kumuju na krstu »Anton Klokočić i Franica žena vojvode Stipana Grgurovića oba iz istoga mista«, t. j. iz Vrgade. Nigdje se više ne spominje nikakav Grgurović.

Gržanov. – God. 1748. bila je na krstu »kuma Kate Geržanova iz Murtera«. I u popisu članova Škule nalazi se »Kate hći po. Martina Gržanova iz Mur(ter)a«. – v. Skračić

Gulam (Gulama?). – Prvi put se spominje god. 1821. u popisu članova Skule »Mati (!, mj. Matija) hić (!, mj. hći) Sime(!) Gulama i(z)–Zlose«. U Matici krštenih (latinički upisi) dolaze 4 puta kao bračni drugovi »Mattia Gulam od Zlo Sella« i »Kerſevan Banov« (god. 1825), »Matija Gulama od Zlosela i Krsevan Banov« (g. 1827), »Matija Gulama rodjena u Zloselim i Krsevan Banov« (g. 1828) i »Matija Gulama rodjena u Zloselim i Karsevan Banov« (g. 1830). Čudno je, što se svaki put navodi njezino djevojačko prezime. Možda su bili nevjenčani.

Gulić. – God. 1788. kršten je sin »od Mate Gulića (?) i Stoše«. Više se nigdje ne spominje. Po svoj prilici treba to čitati »Ćulića«, a ne »Gulića«. Mate Ćulić i Stoše žive u to doba kao bračni par, koji je rodio djecu (osim ovoga slučaja »Gulić«) još god. 1790., 1792., 1794., 1800., 1804., 1806.

Guzelić (1674.–1690.) – Od ove stare obitelji rođeno je u tom razdoblju troje djece, i to: 1674. »od Ive i Luce Guzelić«, 1675. »od Mate i Mande Guzelić« i 1688. »od Pave i Matie Guzilić ili reći Jadrić«, a osim toga spominje se g. 1690. kao kum »Pave zet Ive Guzelića«. Kako se više nigdje ne spominju, po svoj prilici ostavili su svoje prezime i primili prezime Jadrić. – v. Smoljanović

Guzilić v. Guzelić

Hibal(o) v. Gibalo

Hrastich v. Hrastin

Hrastić v. Hrastin

Hrastin (1720.–danas): Hrastin (21), Rastić (10), Hrastić (6), Krastin (1). – Danas se pišu Rastić, ali u narodu su Hrastini. Dolaze i u vezi s drugim obiteljima: 1763. »od Ive Kerpetića Hrastina«, 1766. »od Ive Kerpetića oliti Hrastina«, 1829. »od Marka Livicha detto Hrastich«. – U Ritualu je god. 1800. upisao jednu glagoljsku bilješku Marko Hrastin. Bianchi II 373 navodi, da je god. 1815. bio župnik u Tinju »Marco Krastich da Vergada«. Taj don Marko Hrastić preminuo je 6. V. 1817. u Galovcu u dobi od $35^1/_2$ godina (Mm).

Huhiha v. Ćulić

Imsić(?). – U popisu članova Skule god. 1821. »Jaka hić(!, mj. hći) Ivice Imsić(?)«. Ovo je jamačno neka omaška.

Jadrešić. – God. 1671. kum »Mihovi Jadrešin«, a u popisu članova Skule god. 1880. »Ante Jadrešić od Betinc«.

Jadrešin v. Jadrešić

Jadrić v. Jadrin

Jadrin (1653.–danas): Jadrin (27), Jadrić (25), Jadrinić (1). – S ovom se obitelji slila stara obitelj Guzelić (v.!). Veza Jadrića s Torićima datira od 1690.: »od Mate i Dore Jadrić deto Torić«; u popisu ča-

nova Skule g. 1797.: »Matia žena Mihe Jadrina deto Torića«; g. 1831. kuma je »Mande Torichia Jadrina«. Danas se pišu Torić–Jadrin.

Jadrinić v. Jadrin

Jakovčev v. Smoljanović

Jaričić. – U popisu članova Skule: »Nikola sin pokojnoga Mate Jaričića iz Pakošć(an)«.

Jeličić. – God. 1730. rođena je kći »od Vicka Jeličića zvana Vuk i Anice«, a u popisu članova Skule nalazi se ista »Anica žena Vicka Jeličića«. Inače se nigdje ne spominju.

Jerceg. – God. 1803. je kum na krstu »don Ante Jerceg i(z)–Zadra«.

Juričin. – U popisu članova Skule: »Ante sin pokojnoga Martina Juričina iz Pakošćan«.

Jurić. – God. 1768. kumuje »Frane Jurić i(z)–Šibenika«.

Jurin (1707.–danas): Jurin (25). – U selu ih zovu Jurini, a pišu se službeno Krpetić. Već g. 1694. spominje se kao kuma »Kate žena Grge Krpetića ki se zovu Juri(ni)«.

Jurišić (1662.–danas): Jurišić (121), Jurišin (60). – Među učesnicima diecez. sinoda g. 1664. spominje se Michele Giurissich parroco di Lukoran (Coll. 8. IV. 1882., No. 1, str. 8), ali ne znamo, je li rodom iz Vrgade. Na početku XIX. vijeka u Vrgadi je pop glagoljaš don Mate Jurišić; potpisao se na dva mjesta u Ritualu latinicom: Mattie Giurisich, Don Mattio Giurissich. U glagoljskoj Matici krštenih on se navodi kao kum: »Mate žakan Jurišića« g. 1804., zatim još jedamput iste godine i god. 1806. i 1808., uvijek kao žakan, a 1819. kao svećenik. Mladu misu pjevao je g. 1814. (Extr. II, 305). Kao župnički zamjenik ili pomoćnik upisuje prigodice u Maticama god. 1830., 1839., 1840., 1841.

Jurišin v. Jurišić

Jusich v. Jušić

Jušić. – God. 1830. rođen sin »Jakoma Juſichia rodjena u Betini i Matte Chiulich«.

Kanzija v. Kazaija

Kapov. – God. 1830. upisani su kao roditelji »Antica Kapova rodjena u Betini i Tome Hrastin«.

Kapulica v. Kapulić

Kapuličić v. Kapulić

Kapuličin v. Kapulić

Kapulić (1655.–1817.): Kapulić (33), Kapuličin (2), Kapuličić (2), Kapulica (2), Kapurić (1). – Neki su podrijetlom iz Murtera: g. 1794. rođeno je dijete »od Ante Kapulića od Murtera i Ivanice«, a g. 1800. i 1804. »od Ante Kapulice i Ivanice«.

Kapurić v. Kapulić

Kareta v. Karetin

Karetić v. Karetin

Karetin (1651.–danas): Karetin (68), Karetić (45), Kareta (12). – Danas se službeno pišu Karetić.

Karpetić v. Krpetić
Karpetin v. Krpetić
Kaštelan v. Kaštelanov

KAŠTELANOV (1659.–danas): Kaštelanov (16), Kaštelan (6). – U XVIII. vijeku Kaštelan je bio nadimak Luki Turčinovu. Danas nadimak Kaštelanovi nosi jedan ogranak obitelji Livić–Frankin.

Katragin v. Katrgin

Katrgin(?). – God. 1708. kod krsta je »kuma baba Anica Katragina(?)«; g. 1719. rođena je kći »od Ive Katrgina(?) i Ivanice«, a 1722. »od Ive Katrgina(?) i Petrice«. Nejasno prezime, možda pogrješno pročitano zbog nerazgovijetna pisanja. – v. Matešin

Kazaija. – God. 1764. bilježi Matica umrlih, da je Jago Karetina »pokopana pri crikvi s. Juštine na školju pod Pakoštani i primila je svete s. sakramente u Pakoštani od paroka don Pere Kazaije«. U Vrgadi je postojao prije 4–5 decenija osobni nadimak Kanzija (usp. tur. gazija = borac).

Kekich v. Kekić

Kekić. – God. 1829. kum je na krstu »Tome Hrasttin, kuma Franica (Ivanica?) Kekicha iz Betine«.

Kerpeta v. Krpetić
Kerpetich v. Krpetić
Kerpetić v. Krpetić
Kerpetin v. Krpetić
Kirpetin v. Krpetić

Knežević. – God. 1827. priminu »Czvita xena Pere Jurisicha hchi p. Mihe Lokicha od Pakoschan i Jele Knexevicha od Vrane« (Mm).

Kolan. – God. 1660. kumuje na krstu »Barica Kolanova i(z)–Zadra«, a g. 1664. i 1671. kumuju »Jure Kolan i Barica Kolanova«. Vjerojatno je boravio u mjestu prigodom gradnje nove župne crkve.

Kolanov v. Kolan

Kolanović. – Od 13. VI. 1735. do 9. I. 1742. župnikuje u Vrgadi. Odakle je rodom, vidi se iz ovoga upisa: »1740. na 16 luia ja don Nikola Kolanović od Pašmana, a parok crikve prisvetoga Troistva na Vergadi« ... Poslije je bio župnik u Tkonu, kako se vidi iz njegova sudjelovanja god. 1750. u parnici proti zadarskom kaptolu za pravo glagoljskog bogoslužja u katedrali (Misc. c. 62, str. 72–75; tu su imena krivo zapisana: Collomovich don Nicolò paroco di Teon).

Korčulanin v. Blitvić

KOVAČEV. – God. 1704. i 1706. rođeno je dvoje djece »od Ive Kovačeva i Mande«; 1701. kumuje »Martin sin pokojnoga Mate Kovačeva«, a 1705. kumuje »Pavc sin pokojnoga Mihe Kovačeva iz Jezer«.

Krastich, Krastin v. Hrastin
Krpeta v. Krpetić

KRPETIĆ (1657.–danas): Kerpetić (49), Krpetić (41), Krpetin (25), Kerpeta (21), Kerpetin (19), Karpetin (16), Karpetić (6), Krpeta (6), Kirpetin (1). – Jedan ogranak Krpetića zovu se Jurini, a drugi ogranak

Hrastini. Kao »parohijan od Vrgade« upisuje u Matici krštenih don Mikula Karpetin od 1. V. 1661. do 20. X. 1669. Poslije je bio parohijan u Pakoštanima, kako se vidi iz upisa g. 1681.: »krsti ga e don Mikula Krpetić iz Vrgade a parohijan budući na Pakošćani budući se namiri tada na Vrgadi isti don Mikula«. Naveli smo na str. 95 njegovu bilješku u Ritualu, kako se učio pisati, i u kojoj kaže, da je iz Labkata (Lapkata?). Spominje se i među učesnicima diecez. sinoda g. 1664.: Nicolò Kerpetich parroco di Vergada (Coll. 8. IV. 1882., No. 1, str. 8). – U parnici protiv zadarskog kaptola za pravo glagoljanja u katedrali sudjeluje g. 1750. klerik Petar Krpetić (Misc. c. 62, str. 72–75; krivo napisano ime Cherpesich Pietro chierico). Nalazi se u popisu članova Skule g. 1746. »Pere žakan sin pokoinoga Jere Kerpe(ti)ća«, a g. 1747. kumuje »žakan Pere Kerpeta«. U Matici krštenih sam piše svoje prezime u dvije varijante, i to isti dan: »1769. na 7 otubra ja don Pere Krpetić« i »1769. na 7 otubra ja don Pere Kerpeta« . . . U Matici umrlih u razdoblju između g. 1769. i 1775. zabilježeno je u 7 upisa, kako daje sakramente na samrti ili obavlja sprovode. God. 1775. zatražio je dozvolu za Brač (Extr. I, 198), a 1776. dozvolu za Veneciju na godinu dana (ib. 231). – God. 1733. spomenut je kao član Skule »Šime sin žakan Ive Kerpetina«. – Osim ove trojice glagoljaša spominje se g. 1804. kao kum »don Marko Kerpeta«; g. 1807. zatražio je don Marko Karpetin iz Vrgade dozvolu za Šibenik na godinu dana (Extr. II, 222).

Krpetin v. Krpetić

Kursarić v. Kursarov

KURSAROV (1652.–1686): Kursarov (4), Kusarov (8), Kusar (2). – Kursarovi su bili nastanjeni u Vrgadi i prije navedenog razdoblja. U glagoljskoj Matici krštenih u Banju na o. Pašmanu zapisana je g. 1613. kao kuma na krstu Katarina Kursarova iz Lapkata (= Vrgade), a g. 1617. kao kum Jadrij Kursarić iz Lapkata (po bilj. V. Cvitanovića).

Kusar v. Kursarov

Kusarov v. Kursarov

Lacmanović – U popisu članova Skule nalazi se »Jure sin pokojnoga Mihe Lacmanovića i(z)–Pakoš(ćan)«.

Lazaina v. Lazanja

Lazajnin v. Lazanja

LAZANJA (1652.–1744.): Lazana (5), Lazaina (1), Lazajnin (1), Lazanjin (1).

Lazanjin v. Lazanja

Linardi – God. 1677. kumovi na krstu »Erelim (!) Čavasov i Margarita žena pokoinoga Frane Linardi oba iz istoga mista«, i još jedan put iste godine »Ive Torić i Margarita Linardina oba iz istoga mista« (t. j. Vrgade). Ni prije ni poslije toga više se ne spominje. Možda je Frane bio zaposlen na gradnji nove župne crkve.

Linardin v. Linardi

Lisičić – God. 1675. kumovi na krstu »Ivan sin Jakova Lisičića i Agnija žena Petra Broskvića oba iz istoga mista« (t. j. Vrgade). Nigdje se više ne spominju. Ima ih u Tisnomu.

Liubanović v. Ljubanović

Livaić v. Livajić

Livain v. Livajić

Livajić – God. 1708. kumovi su na krstu »Grgo sin pokojnoga Pere Livaića i Cvita nepoznivajući ona ista drugoga imena žena istoga Pere oba i(z)–Zlose«. I u popisu članova Skule nalazi se »Grgo sin pokojnoga Petra Livaina i(z)–Zlose«.

Livic = Livić, v. Lukačić

Livich v. Livić

Livić (1829.–danas). – Od bračnog para Marko Livić i Cvita rođeno je samo jedno žensko dijete god. 1829. Upis je u dvjema Maticama; u glagoljskoj Matici krštenih stoji (latinicom), da je »Boxica« rođena »od Marka Livicha detto Hrastich i Cvitte«, a u latiničkoj Matici od 1825. dalje stoji, da je »Boxica« rođena »Cvitton Hrasticha i s Markon Livichen rodien u Pirvichu a sada naselien kod Cvite u Virgadi«. I u popisu članova Skule nalaze se Livići na pet mjesta. Livić je dakle došao iz Prvića i priženio se (došao ulaštvo) obitelji Hrastić. Obitelji prezimena Livić više nema u Vrgadi, ali ima još službeno Livić–Frankin.

Loćika – U popisu članova Skule: »Antica hći Mate Loćike i(z)–Šibenika«. Inače se nigdje ne spominju.

Lokich v. Lokić

Lokić – God. 1815. (?) kum na krstu »Mate Lokich od Pakos.« (= Pakoštana). Kao djevojačko ime dolazi tri puta u Maticama. U glagoljskoj Matici krštenih u upisu latinicom zapisano je, da je 1831. rođen sin »od Mihe Jurina i Anice rodjena Lokina u Pakoſchianih«. U latiničkoj Matici rođenih uneseno je isto rođenje riječima »Anica Lokichia rodjena u Pakoſchianih a nas. o. i Miho Jurin«; i prije toga, god. 1829., rodio se sin »Anicon Lokicha iz Pakosttani i Misinon Giurinim«. U popisu članova Skule nalaze se: »Martin sin pokonoga Mate Lukića iz Pakošćani«, »Mate sin Martina Lukića iz Pakoštani«, »Nikola sin pokojnoga Marka Lukića iz Pakoštan« i »Mande hći pokonoga Loke is–Pakošćan«. – U Vrgadi nema toga prezimena, ali postoji kao osobni nadimak.

Lokin v. Lokić

Loko v. Lokić

Lorini – God. 1712. kum je na krstu »Ivan Lorini iz Sali«. U Salima na Dugom otoku ima ih i sada.

Lučin v. Smoljanović

Lukacic v. Lukačić

Lukačić – U popisu članova Skule nalazi se »Ivanica Lukacica Livica«. Bit će to ista, koja je u tome popisu pod god. 1891. navedena kao »Ivanica Morterka šl. k. Liv.« Bila je valjda sluškinja kod Livića, a došla je iz Murtera. Lukačića ima u Biogradu n/m.

Lukić v. Lokić

Ljubanović – U glag. Matici krštenih dodan je naknadno na str. 6. upis, u kome stoji, da je »don Jure Liubanović parokian crikve ste. Marie u Pašmanu« god. 1834. (?) krstio u Pašmanu ćer Bare Torića. – Među učesnicima diecez. sinoda 13.–15. X. 1680. nalazio se Joannes Gliubanovich parochus Pasmani (Coll. IX. 7, str. 52). – U parnici protiv zadarskoga kaptola za pravo glagoljanja u katedrali god. 1750. sudjeluje i Gliubanovich don Nicolò par. di Pakoštane e vicario foraneo (Misc. c. 62, str. 72–75).

Mačukata v. Mačukatić

MAČUKATIĆ (1734.–danas): Mačukatin (34), Mačukatić (25), Mačukata (6).

Mačukatin v. Mačukatić

Magazinović – God. 1808. kuma je na krstu »Keka Magazinovića iz Betinc«.

Makoš v. Makošev

MAKOŠEV (1654.–1692): Makošev (4), Makoš (1). – U tom razdoblju od dva bračna para rođeno je troje djece i jedan je Makošev 2 puta kum. Inače se ne spominju.

Makri – God. 1768. kuma na krstu »Jerka žena Ive Makri i(z)–Zadra«. Vjerojatno su došli kontu ili u goste ili na gradnju njegova palaca.

Maras – Kao djevojačko ime u latiničkoj Matici rođenih dolazi dvaput: g. 1826. roditelji »Petricza Marasa od Zlosel i Bare Barin«, i god. 1830. isti: »Petrica Margaſeua rodjena u Zloseliman i Bare Barin«.

Margaseu = Margasev?, = Marasev?, v. Maras

Marini – Kao kum na krstu spominje se g. 1806. »Zaneto Marini« (glag.) i opet g. 1817. isti »Zaneto Marini od Sibenika« (lat.). Vjerojatno je bio zaposlen na gradnji kontova palaca.

Markov v. Skračić

Mascheta v. Mušćet

Mataina v. Matanović

Matan v. Matanović

Matana v. Matanović

Matanin v. Matanović

Matanov v. Matanović

MATANOVIĆ (1662.–danas): Matana (48), Matanović (15), Matanov (8), Matan (6), Mataina (3), Matanin (1). – Veze s drugim obiteljima: g. 1726. rodio se sin »od Stipe Matane zvana Vergade«, a g. 1752. »od Ive Puševa«, ali je iznad »Puševa« dodano »Matane«; tako i g. 1812. »od Ante Puseva« prekriženo je kasnije »Puseva« i napisano iznad toga »Mattanovichi«; god. 1807. »od Mate Bukaričina« kasnije

je iznad »Bukaričina« dodano »Matanovich«. Prema tome Bukaričini i Puševi uzeli su prezime Matanović. – U Ritualu je god. 1833. pokušao upisati jednu bilješku »Matte Mattana«. Za podrijetlo obitelji usporedi u popisu članova Skule: »Nikola sin pokojnoga Bare Matane izrimča« (mj. i–Srimča, iz Srimča = iz Murtera). – U Matici krštenih čitamo upis: »1775. na 13. agusta ja Matij Matana parok od Skradina krstih« .... – Kao župnik na Vrgadi upisuje krštenja don Jakov Matanović od 23. IV. 1780. do 26. VII. 1810. U prvim upisima (od 23. IV. 1780. dalje) piše se »ja don Jakov Matan parok cerkve s. Troice na Vergadi«, a od 18. XII. 1786. dalje uvijek »ja don Jakov Matanović«. Mladomisnik je bio god. 1778. (Extr. I, 289). Umro je 12. IX. 1810. na Vrgadi u dobi od 57 god. (Mm).

Matešin – Između 1661.–1665. susrećemo ovo ime kod šest krštenja, gdje pet različitih osoba vrši funkciju kumovanja. Inače ih nigdje drugdje ne nalazimo. Ovamo će ići i sumnjivo prezime »Katrgin«, koje treba po svoj prilici čitati »Matešin«. Zaključujem to po tome, što se god. 1664. nalazi kao kumovski par jedan put »Mare Matešina i Šime Matešin«, a drugi put iste godine »Šime Katrgin i Mare Matešina«.

Mattana v. Matanović

Mattanovich v. Matanović

Matul v. Matulov

Matulich v. Matulov

Matulić v. Matulov

MATULOV (1652.–danas): Matulov (70), Matul (1: »od Mate Matula«). – Danas se službeno pišu Matulić. Spominju se već 1651. u jednoj glagoljskoj bilješki (u Ritualu). Izvan Vrgade ima Matulića i Matuljića u ovim područjima: god. 1598. za biskupskih vizitacija u Lukoranu je Pre Donat Matulić iz Lukorana, kojemu je tada 49 godina života (Chione, str. 29); god. 1642. spominje se kao oporučitelj »Šimun sin pok. Ivana Matulova«, a sastavljač oporuke je »Do–Mikula Dragovčić, parohijan od Mulata« (Milčetić, Hrv. glag. bibl., Starine XXXIII, 458); god. 1818. don Pet. Matulich iz Molata traži dozvolu za Rijeku na 3 mjeseca (Extr. II, 320); god. 1820. don Grgo Matulich iz Pašmana rekao je mladu misu (ib. 330); god. 1834. (?) kod krštenja u Pašmanu »kumi su bili gin. don Jive Matuljić i Mande Matuljića, od Pašmana oba« (Matica krštenih u Vrgadi, str. 6).

Matuljić v. Matulov

Mazić – God. 1718. na krstu je »kuma Marta žena Šime Mazića iz Pamana« (= Pašmana?).

MEDULIĆ (1658.–1677.): Demedul 3, Demedulov 3, Damodulin 1, Demedulić 1; v. str. 106–107. Martin i Mate Medulić došli su jamačno u vezi s gradnjom nove župne crkve.

Meich v. Mejić.

Mejich v. Mejić

Mejić – Kao djevojačko ime bračnog druga spominje se u latiničkoj Matici rođenih dva puta: 1826. »Matija Mejicha od Zlosela«, 1829. »Matija Meicha rodjena u Zloselim«. U glagoljskoj Matici umrlih upisano je, da je god. 1803. preminula Ivanica ž. pok. Meića u dobi od 85 godina.

Merkašević v. Mrkašević

Meštrov – Kum na krstu 1703. »Pave sin pokojnoga Mihe Meštrova iz Jezer«.

Mihich v. Mihić

Mihić – Kao župnik u Vrgadi upisuje krštenja u Matici od 13. XI. 1810. do 9. VIII. 1829. don Martin Mihić. Do 13. (14.?) V.(?) 1811. piše glagoljicom, a od 1. VI. 1812. prelazi na latinicu. Prvih godina piše se kao »parok crikve s. Trojice u Vrgadi«, a od 11. VIII. 1820. kao »xupnik svete Troicze«. Odakle je rodom, vidi se iz upisa 1819., gdje je zapisan kao kum »gospodin Dn. Martin Mihich od Rave, parok od mista«, i g. 1825. kao kuma »Marija Mihicha od Rave« (valjda njegova majka ili sestra). Mladu misu rekao je 1802. (Extr. II, 43). Tražio je dozvolu za Lošinj na 6 mjeseci god. 1805. (ib. 126).

Mikleuš v. Mikleušev

MIKLEUŠEV (1706.–1723.): Mikleuš 3, Mikleušev 3.

Mikuličić v. Grgin

Milić – Rođen 1775. sin »od meštra Vinka Milića od Trogira i Kate njegove«. Vjerojatno je bio zaposlen na gradnji kontova palaca.

MIŠETIN (1718.–1752.) – Rođena djeca: 1718. »od Martina Mišetina iz Ezer i Matie«, 1750. »od Mihe Mišetina iz Jezer i Antica«, 1752. »od Mihe Mišetina ki stanuje u istom mistu (= Vrgadi) i Antice«. Inače se ne spominju.

Mišev – U popisu članova Skule 1787. »Kate žena Grube (?) Mišev is–Tisnog«. Glagoljska Matica umrlih bilježi, da je 1791. umrla »Kate žena Grube Miševa is–Tisnoga« u dobi od 65 godina, a god. 1793. umro je »Mate Mišev od Tisnoga« u dobi od 53 godine; oboje su i pokopani u Vrgadi.

Morterka v. Lukačić

Mravac – God. 1755. rođen je sin »od Tome Mravca iz Vrane i Mande«.

Mrkašević – G. 1762. kum na krstu »Vid sin Jure Merkaševića i(z)–Zlose«.

Muschiet v. Mušćet

Mušćet – G. 1825. dobio je kćer bračni par »Boxizza Muſchiet od Tkuna« i »Giacov Torich«; g. 1828. dobili sina »Boxicza Mascheta rojena u Tkunu i Jakov Torich«. Vidi se, da je djevojačko ime drugi put krivo zapisano ili krivo pročitano (Mašćet ili Mašćeta mj. Mušćet).

Naderčićev – G. 1745. rodio se sin »o–Tome Naderčićeva iz Betine i Barice«, i 1747. »od Tome Naderčićeva i Barice«.

Pacić – U popisu članova Skule: »Jure sin pokojnoga Grge Pacića iz Pakoštani« i »Mate sin pokojnoga Grge Pacića iz Pakošća(n)«.

Palasanov v. Smoljanović

Papalin – God. 1675. kumovi na krstu »Martin Karetin i Margarita žena Frane Papalina oba iz istoga mista« (= Vrgade). U Vrgadi se nigdje ne spominje osim taj put. Vjerojatno je bio zaposlen kod gradnje nove župne crkve.

Pavležina – God. 1768. rodio se sin »od Ivke Pavležine is–Tisnoga«.

Pedisić (1690.–1727.): Pedisić (15). – Obitelj se stopila s obitelji Torić, jer u upisu g. 1724. čitamo, da se rodila kći »od Ive Pedisića dito Torić i Luce«. Podrijetlo je označeno na više mjesta: među članovima Skule su »Ante sin Dunata Pedisića is–Pa(šmana)«, »Kate žena Dunata Pedisića is–Pašmana«, »Šimuneta hći Dunata Pedisić is–P.«; kao kumovi na krstu g. 1691. »Mikola Pedisić is–Punte Pašmana i Žabe žena Ive Torića«, g. 1694. »Šime Boškov koga su zvali Petohlib i Mate žena Mikule Pedisića ki e doša ulaztvo k hćeri pokonoga dobroga Ive Torić«.

Perchina v. Periša

Peričić v. Peričin

Peričin (1659.–danas): Peričin 41, Peričić 19. – U popisu članova Skule »Jakov sin Ive Peričina žakan«; g. 1730. kum na krstu »Jakov Peričin žaka(!)«; g. 1765. dano je bolesniku sveto ulje »od don Jakova Peričića«; »1772. na 14. aprila priminu don Jakov Peričić .... od godišt 63 u Šibeniku .... a bi pokopan u Vergadi u crikvi prisvetoga Troijestva« ... (v. Periša).

Perisa v. Periša

Periša(?) – God. 1827. zabilježen je bračni par »Margarita Perisa od Zlosel i Jure Jadrin«, a g. 1830. »Mare Perchina rodjena u Zloseliman i Jure Jadrin«. Očito je »Margarita Perisa« i »Mare Perchina« ista osoba, premda se ne slaže ni ime ni prezime. Gdje je pogrješka, ne da se ustanoviti, a i latinički pravopis dopušta različna čitanja.

Piasevoli – God. 1757. kuma na krstu »gospoja Marija žena Šime Pijaževuli i–Sali«. I danas ima u Salima obitelj Piasevoli.

Pijaževuli v. Piasevoli

Plesnin(a) v. Skračić

Pleticossich v. Pletikosić

Pletikosa v. Pletikosić

Pletikosić – Kao župnik u Vrgadi spominje se u glagoljskoj Matici krštenih don Petar Pletikosić od 20. VIII. 1698. do 10. V. 1711. Rodio se 1670., a umro 26. VII. 1748. Iz bilješke u Ritualu (vidi ovdje str. 95.) znamo, da je g. 1699. ušao u 30. godinu života. U popisu članova Skule upisan je »parohijan pop Petar sin pokojnoga Tome Pletikosića is–Kuna«. Odakle je rodom, zabilježeno je još na nekoliko mjesta: g. 1705. kumuje na krstu kontovoj kćeri »gn. don Pere Pletikosić is–Kuna«; g. 1698. obavlja krštenje »don Jakov Torić s lecencion parohijana don Petra Pletikosića is–Tkuna«; bilješka u upisniku članova Skule kaže, da je Skula počela g. 1709. pod ... »parohijan po-

pom Petrom Pletikosićem is–Kuna« (vidi ovdje str. 100.). Pored Pletikosić piše se i Pletikosa: u glagoljskoj Matici krštenih na dnu str. 7. zabilježeno je »karsti dite Stipe Torića ia do–Pere Petikosa Pletikosa 1700«; g. 1728. na krstu je kum »don Petar Pletikosa parok u Tkunu«; i Milčetić (Starine XXXIII, 289) je našao bilješku »ja don Pere Pletikosa ovo dajem u ime . . . .«, ali ako je napisana onoga datuma, koji je naznačen na početku »u Tkunu na 21. luja 1816«, onda je to neki drugi don Pere Pletikosa; g. 1827. dobio je kćer bračni par »Matija Pletikose od Tkuna i Jive Periçin« (latinička Matica rođenih). Još jedan don Petar Pletikosić župnikuje u svome rodnom mjestu Tkonu god. 1812. U župnoj crkvi u Tkonu uzidana je desno od oltara kamena ploča, na kojoj latinicom piše: Prisli (= prisvitli) i priposni (= pripoštovani) gn | Visko Zmaievich | Arkib. Zadarski | Posfeti ovu crikvu | Na VIII Lvja | MDCCXLII | bi parochian | D. Petar Pleticossich. – Druga je osoba i onaj Don Petar Pleticossich iz Turnja, koji je g. 1770. molio dozvolu za Split (Extr. I, 21). Među učesnicima diecez. sinoda 13.–15. X. 1680. bio je još jedan pop istoga prezimena, Hieronymus Pleticossich parochus Tconi (Coll. IX, 7, str. 52).

Prekin – God. 1831. kum je na krstu »Tome Prekin«. Službeno se nitko ne piše tim prezimenom, ali u selu Rastiće i danas zovu Prekini.

Pribilović – God. 1689. obavio je u Vrgadi jedno krštenje »don Pere Pribilović i(z)–Kuna z dopuščenijen parohijana«. U parnici proti zadarskom kaptolu za pravo glagoljanja u katedrali god. 1750. sudjeluje Pribilović don Antonio da Tcon« (= Tkon) (Misc., c. 62, str. 72–75). Pribilovića ima i sad u Tkonu.

Priolius v. Priuli

Priuli – God. 1709. osnovana je Skula »pod prisvi(t)lin gn. arhibi(skupom) Vitorijem Priuli« (v. ovdje str. 100). Viktor Priuli (Priolius) bio je zadarski nadbiskup 1688.–1712.

Proćić – U popisu članova Skule: »Ante sin pokojnoga Mate Proćina iz Pakošćan« i »Tome sin pokojnoga Jure Proćića iz Pakoštani«. U Matici krštenih: »1718. na 15. agusta ja don Jure Proćić o(d)–Pakoštan namisto parohiana don Mihe Torića od Vrgade sve(te) Troice kristi divičicu« . . . Ovo je jamačno isti onaj, koji je u popisu članova Skule upisan kao »Jure žakan sin pokojnoga Pere Proćića iz Pa(koštani)«.

Proćin v. Proćić

Puneš v. Punoš

Punešev v. Punoš

Punoš (1652.–danas): Punošev 35, Punoš 11, Punešev 2, Puneš 1. – U selu ih zovu samo Puneševi, a pišu se službeno Punoš. God. 1692. rodio se sin »od Ivana i Mare Radovanić Punoševih«. U popisu članova Skule je »Lovre sin pokojnoga Vida Punoševa iz Pakošćani«.

Punošev v. Punoš

Pusev = Pušev, v. Matanović

Pušev (1690.–danas): Pušev 61. – U selu ih zovu Puševi, službeno se pišu Matanović.

RADOVANIĆ (1672.–1748.): Radovanić 20, Radovanović 1. – U popisu članova Skule: »don Marko sin Ive Radovanić«. Radovanići su u Vrgadi bili naseljeni i prije 1672., jer je prema saopćenju Vl. Cvitanovića u glagoljskoj Matici vjenčanih I. (1582.–1613.) u Pašmanu upisan g. 1609. kao kum neki Radovanović iz Lapkata. Danas postoji u Vrgadi nadimak Radovanić.

Radovanović v. Radovanić

Radović – God. 1731. kum je na krstu »Nikola Radović iz Kuna«. Kao parok na Vrgadi upisuje u Maticu krštenih i u Maticu umrlih don Pere Radović od 7. XII. 1773. do 29. IX. 1775., a g. 1775. napisao je kupoprodajni ugovor (priopćen ovdje na str. 100). Drugoga jednog popa glagoljaša istog prezimena našao je Milčetić zapisana na jednom listu u bilješki: »u Tkunu na 21. luja 1816. Računi: dah Agustinu Grdašu l(ibar) 4, dah don Tomi Radovića li(bar) 14 i t. d.« (Starine XXXIII, 289).

Raduca v. Radučić

RADUCIĆ (1673.–1700.): Radučić 2, Raduca 1. – God. 1673. rođen je sin »od Tomasa i Ele Radučić« i g. 1700. kći »od Šime i Anice Raducića (?)«; u popisu članova Skule: »Jere sin pokojnoga Tomasa Raduce«. To je sve. O njima više nigdje ništa. Na projektiranoj želj. pruzi Knin–Zadar predviđena je postaja u selu, koje se zove Radučić.

Radučić v. Radučić

Rapin v. Arapović

Rapina v. Arapović

Rapinov v. Arapović

Rapov v. Arapović

Rastić v. Hrastin

Rigoni – God. 1730. kum je na krstu »Nadal Rigoni Bnečanin«. Vjerojatno je došao radi gradnje kontova palaca.

Rubčić v. Rupčić

Runčović – God. 1807. kum na krstu »don Trife Runčović od Zadra«.

Rupčić – U popisu članova Skule »Stane hći Stipana Rubčića iz Kuina« (= iz Tkona na o. Pašmanu).

Sabbich, Sabić v. Sabljić

Sabglich v. Sabljić

Sablich v. Sabljić

Sabljić – U glagoljsko razdoblje ne pripada don Ive Sabljić, kojega nalazimo na župi u Vrgadi između 1842.–1844., ali će biti dobro upozoriti na njega, da ga ne bi pobrkali s drugim, glagoljašem istoga imena i prezimena. U Knjigu rođenih III, 1831. – unosi od 15. XII. 1842. do 3. IX. 1843. don Martin Mihić krštenja, koja je obavio »Dn Ive Sabić pomoć.«, a od 20. X. 1843. do 3. III. 1844. upisuje sam »Dn Ivan Sabbich capelan« i od 15. III.–10. I. 1844.(!) »Dn. Ivan Sabbich namisto parocha«. U Maticu vjenčanih 1831. – upisuje vjenčanja od 6. II.–15. V. 1843. »Dn. Jive Sabglich pomoch.«, a u vjenčanju 2. I. 1844. zapisan je Sablich, ali nije umio svojom rukom. Na str. 94.

priopćili smo bilješku u Misalu, datiranu 23. IV. 1843., da se u Vrgadi nalazi »Don Jvan Sablich iz Bergul«. Taj Don I. Sablich iz Brgulja pjevao je mladu misu god. 1816. (Extr. II, 310). Ovaj don Ive Sabljić, koji je bio 1842.–1844. u Vrgadi, ne može biti identičan s piscem glagoljašem Ivom Sabljićem, kojega spominje Milčetić i za kojega kaže, da je »možda rođen u Dubašnici, jer ovdje ima Sabljića« (Starine XXXIII, 308).

Iz Brgulja je i glagoljaš Don Ante Sablich, koji je g. 1770. tražio jednu dozvolu od ordinarijata (Extr. I, 16).

Saladin v. Sladin

Skračić – U popisu članova Skule nalazi se »Jele žena Luke Sračina izrimča« (= iz Srimča = iz Murtera). Ovo »Sračin« odgovarat će jamačno starom murterskom prezimenu Skračić. Iz glagoljske Matice krštenih u Murteru zabilježio sam pod god. 1662.: »krstih ja don jadrij skračić parohijan od Srimča«. Pored Skračić govori se u Murteru i Skračin; tako imam iz murterske glagoljske Matice krštenih zabilježen zadnji, zaključni upis na kraju knjige: »1706. na 26. aprila bi kršćena Jakovica hći Jadre Skračina i Luce žene ńegove po svetomu matrimoniju. Kum Grgo Gržanov, kuma Matija Plesnina. Krstih ja pop do–Mikula Markov u crikvi svetoga Mihovila u Srimču«.

Skračin v. Skračić

Skradinjanović – God. 1759. kod krštenja bila je »kuma hćer Stipe Skradinanović od Kuna«. – Valjda su doseljenici iz Skradina.

Sladić v. Sladin

Sladin (1652.–1689.): Sladin 5, Saladin 2, Sladić 2. – I u popisu članova Skule »Sinka Sladina od Betine«.

Smlanović v. Smoljanović

Smolanovi v. Smoljanović

Smolanović v. Smoljanović

Smolnovi v. Smoljanović

Smolnović v. Smoljanović

Smoljanović – Glagoljsku Maticu krštenih na Vrgadi počeo je voditi parohijan don Jure Smoljanović. On unosi krštenja od 5. XI. 1651.–25. XI. 1656. Za sitnije pogrješke u pisanju nije bio osjetljiv, pa ni kod svojega prezimena, koje piše redovito Smolanović, ali ima i Smlanović, Smolanovi, Smolnović, Smolnovi. Rodom je iz Tkona. Poslije je službovao u Murteru i ondje počeo također voditi glagoljsku Maticu krštenih. O svojem dolasku na župu u Murter napisao je ovu bilješku: »1658. na 4. marča kada ja g. don Jure Smoljanović dojdoh u–Srimač služiti parvo godišće po–kugi i B(og) nas začuvaj unapridak i Divica Marija i si–sveti b(ožji). Amen«. Za usporedbu s njegovim upisima u Vrgadi, evo par njegovih upisa iz Murtera: »1658. na 14. miseca marča kada ja don Jure Smoljanović i–parohijan bih u–Srinču karstih sina Mihovila Juri Čuzelina (?) i ńegove parave žene Mare po–parvomu (?, zamrljano, = pravomu) matrmoniju. Kumi Mikula Lučin i Mare Stojanova«. Možda Čuzelina = Guzelina; v. Guzelić.

Još jedan: »1658. na 22. miseca marča kada ja don Jure Smolanović bih parohijan u Srinču karstih hćer Jelinu Gargi Palasanovu i ńegove parave (!) žene Kate po–pravomu matrmoniju. Kumi Aton (!) Balin, kuma Kate Jakovčeva«. Zadnji upis don Jure Smoljanovića u murterskoj Matici: »1659. na 23. miseca novebra kada ja don Jure Smolanović karstih sina Mikulu Peri Didovu i ńegove prave žene Mare po pravomu mtrmoniju. Kumi Mate Grbinov(?) i ženun«.

Soćić v. Sokić

Sokić (1710.–1772.): Sokić (13), Soćić (1). – U Matici umrlih upisano je, da g. 1772. »priminu Kate žena Andrije Sokića . . . od godišt 22. . . . a pokopana bi u crikvi svetoga Tome u Tkuinu«.

Spadić v. Špadić

Spirov v. Špirov

Sračin v. Skračić

Stojanov – God. 1827. kum na krstu »Sime Stojanov od Pakoschan«. – v. Smoljanović.

Svidul v. Svidulić

Svidulić. – Na krstu kumuju: g. 1673. »Vid Svidul iz Tisnoga«, g. 1676. »Grgo sin Vida Svidulića i Elina žena istoga Vida oba iz Tisnoga«, g. 1680. »Vid Svidulić i žena ńegova Elina oba iz Tisnoga«. Godine 1692. rodio se sin »Tomi sinu Grge Svidulića is–Tisnoga a stanue na Vrgadi«.

Šandrić. – God. 1796. kum na krstu »Duiam Šandrić od Kuna«.

Šarić. – Don Šime Šarić došao je na župu u Vrgadi 14. III. 1831., upise u glagoljskoj Matici krštenih unosi od 7. V. 1831. do 18. X. 1832., t. j. do kraja knjige. Tu piše latinicom, ali hrvatski. U novim knjigama (Matica umrlih 1825. –, Matica vjenčanih 1831. –, Knjiga rođenih III, 1831.) upise bilježi na talijanskom jeziku. Zadnji njegov upis (Knjiga rođenih III, 1831.) bio je 10. IX. 1839. Sebi daje naslov najprije »pomochnik Carkue S. Trojſtva na Vargadi« i skraćeno »pomlich«, »pomnik« (7. V. 1831.–18. II. 1832.), a poslije »vladalaz Parrokie od Vergade« (4. V.–18. X. 1832., do kraja knjige). Postao je župnik u Zemuniku god. 1840. (Bianchi II 386) i odatle suplirao u Škabrnju god. 1846. i opet 1854.; rodom je iz Pašmana (Bianchi II 341). God. 1863. nalazimo ga kao župnika u Grue–Briševu (Bianchi II 393).

Šćilić. – U popisu članova Skule: »Jure sin pokojnoga Mihe Šćilića iz Pakoštani« i »Martin sin pokojnoga Filipa Šćilića i–Pa(koštani)«.

Šepin. – U selu jedan ogranak Jurišića zovu Šepini, ali službeno nitko ne nosi to prezime. Kako je to zapravo nadimak, u Matici nije zabilježen.

Šimatov v. Šimatović

Šimatović – U popisu članova Skule: »Ive sin Mate Šimatovića«, »Mate sin pokojnoga Tome Šimatova« i »Šime sin Mate Šimatov i(z)–Srimča«.

Šimetić – God. 1696. kum na krstu »Ivan sin Šime Šimetića i(z)–Zlosel«; u popisu članova Skule »Ivan sin pokojnoga Šime Šimetić i(z)–Zlose«.

Šoškin – U popisu članova Skule g. 1853. »Ivanica kćer Pere Jurišić Šoškin«. Jedan ogranak Jurišića zovu u selu Šoškini. Kao službeno prezime ne postoji.

Špada v. Špadić

Špadić (1674.–danas): Špadić (55), Špadin (24), Špada (9), Spadić (1). – Službeno se zovu Špadići, pučki Špadini. Došli su jamačno iz Murtera, jer u Matici krštenih čitamo g. 1683., da se rodio sin »od Grge Špadina i(z)–Srinča«, a g. 1685. drugi sin »od Grge Špade i(z)–Srinča«; u popisu članova Skule nalazi se »Jure sin pokojnoga Grge Špade i(z)–Srimča« i »Šime sin pokojnoga Grge Špade i(z)–Srimča«. Sa Špadićima se stopila obitelj Belin (v.!) – U popisu članova Skule upisan je pod g. 1804. »don Bare Špadin«. Isti »don Bare Špadić« kum je na krstu g. 1804., 1805., 1806., 1809., a g. 1809. zapisan je kod kumovanja kao »poštovani gospodin don Bare Špada«. Ovaj don Bare unio je u glagoljsku Maticu krštenih prvi upis latinicom: »1810. na 9. setenbra. Ja Don Bare Spadich z–dopuschien (!) Don Jakova Matanovichia Paroka Cerkve S. Troice kerstih« ... Ali poslije toga u oba svoja upisa, što ih je još unio vršeći župničku službu, služi se glagoljicom: »1810. na 12. otubra ja don Bare Špadić viciparko (!) cerkve svete Troice na Vergadi kerstih« ...., i 21. X. 1810. Godine 1807. tražio je dozvolu za Šibenik na godinu dana (Extr. II, 215). Bianchi II 386 navodi, da je 1815. bio župnik u Zemuniku »Bartolomeo Spadich«.

Špadin v. Špadić

Špirov – God. 1831. rodila se kći »od Tome Spirova i od Marie«. Špirovi su ogranak Jurišića.

Tavelin – God. 1809. rodila se kći »od Ive Tavelina i Stoije«, a 1818. priminu Ive Tavelin u dobi od 57 god. U popisu članova Skule upisane su »Jivanicza Tavelina« i »Zvita Tavelina«. Tavelini su ogranak Jurišića.

Tomasov – God. 1725. rođen je sin »od Anice hćere Šime Tomasova i Micka« (Vicka?). Više se nigdje ne spominje.

Torich v. Torić

Torić (1653.–danas): Torić (304), Torin (26). – S Torićima su se slile neke stare i neke doseljene obitelji, a neki su se njihovi ogranci odvojili i nose posebno prezime ili dvojno prezime (Torić–Barin, Torić–Jadrin). O tome u spomenicima govore ovi podaci: g. 1690. rodio se sin »od Mate i Dore Jadrić deto Torić«, g. 1830. »od Jure Torichia reçeni Jadrin«, g. 1797. u popisu članova Skule: »Matia žena Mihe Jadrina deto Torića«; g. 1724. rodila se kći »od Ive Pedisića dito Torić«; g. 1750. kći »od Jere Torića zvana Bernin«, g. 1752. »od Jerića Torića zvana Bernin«, g. 1753. »od Jere Torića zvana Bernina«, g. 1758. »od Jerolima Torića zvana Bernina«, g. 1770. »od Ante To-

rića zvana Bernina«, g. 1774. »od Ante Brnina aliti Torića«, g. 1775. »od Šime Torića zvan Brnin«, g. 1766. »priminu Vicenco Torić zvan Bernin«; g. 1774. »od Krševana Torića zvan Banov«, g. 1808. »od Marka Banova Toricha«; g. 1827. otac »Marto (!) Torich deto Chiulich«, g. 1829. »Jive Torich deto Chulich«; g. 1792. član Skule »Jakov Čubrića deto Torića«. – U glagoljskim spomenicima na Vrgadi susrećemo se s ovim Torićima glagoljašima:

a) Andrija Torić, v. niže pod Jadre.

b) Ante Torić. – G. 1756. i 1762. kum na krstu »Ante žakan Torića«, g. 1759. »Ante žakan sin Ive Torića«. Njegovu bilješku u Ritulu v. na str. 95. Umro je 13. V. 1783. na Vrgadi u dobi od 40 god. (Mm).

c) Ive Torić. – U Matici krštenih i u Matici umrlih kao župnik (»parok«) upisuje od 29. VII. 1742.–13. X. 1773. U popisu članova Skule pod g. 1727. »Ive žakan Mate Torića sin«. God. 1750. sudjeluju u parnici protiv zadarskoga kaptola za pravo glagoljanja u katedrali »Fosich don Zuanne paroco di Vergada« (Misc. c. 62, str. 72–75). Njegova je smrt ubilježena u Matici umrlih god. 1774. na 3. novembra.

Ne će biti ista osoba, iako ima isto ime i prezime, onaj fratar, koji se spominje u Matici krštenih u upisu (napisanu rukom don Jer. Vergade): »1727. na 16. novenbra ja don Ive Torić, koludar, z dopušćenem paroka kestih (!) jednu divicicu«.... U istoj Matici zapisan je g. 1728. kao kum »Ive žakan Torić«, i to je svakako onaj prvi, jer se ovaj drugi (fratar) već g. 1727. oslovljava kao »don Ive Torić«, dakle više nije bio žakan. Milčetić je u jednom fragmentu Misala, koji je pripadao Rogovu, našao ovu glagoljsku bilješku: »To pisa ja don Ive Torić (Turić?) iz Vrgade. Bih u to doba koluda na Tkunu. 1726. (?), u isto doba kako zgora na istoi karti.« (Starine XXXIII, 135. Velika slova i interpunkciju dao sam ja). U zagradi je Milčetić iza Torić dodao Turić s upitnikom, jer mu se ime Torić činilo neobično. Tako je i u registru ličnih imena na str. 615. Bianchi II 366 navodi, da je Ive Torić iz Vrgade bio župnik u Vrani god. 1742.

d) Jadre Torić. – U Matici krštenih zapisan je kao kum g. 1704. »Andrija žakan sin Šime Torića«, g. 1707. »gn. don Jadre Torić«, g. 1728. »don Jadr. Torić zvan don Miho« i g. 1732. »don Andrija Torić«. U popisu članova Skule »poš(tova)ni gn. don Andrija Torić«. Ima u Matici krštenih i jedan upis, u kojemu se spominje: »1727. na 28. otubra (?) ja don Jadre Torić z dopušene (!) paroka kistih (!) jednoga ditića u kući za potribu od Jure Kerpetića i Kate, družbenikov, rojeno isti dan, i nadih mu ime Šime. Ostale ceremonije učinih ja don Jere Vergada, parok iste s. crkve s. Troice na Vergadi na 9. novenbra«....

e) Jakov Torić. – Prije nego što je došao za »parohijana« na Vrgadu, bio je na župi u Filipjakvu, jer je među učesnicima diecez. sinoda g. 1664. i Giacomo Torich veceparroco dei Ss. Filippo e Giac. (Coll., 8. IV. 1882., No. 1, str. 8). U glagoljskoj Matici krštenih u Vrgadi njegovi upisi počinju 3. IV. 1672., a svršavaju 1698. Ove godine (1698.) još je

obavio dva krštenja (20. i 22. VIII.) »s lecencion parohijana don Petra Pletikosića is Tkuna«, novoga župnika. Naveden je među učesnicima diecez. sinoda 13.–15. X. 1680. i Jacobus Torich parochus Vergadae (Coll. IX, 7, str. 52).

f) Jere Torić. – Spominje se u jednom upisu Matice krštenih: »1788. na 6. luija ja don Jere Torić po dopuščeniu gospo(di)na parokijana« ... Vidi Jure Torić!

g) Josip Torić. – God. 1775. kum je na krstu »don Osip Torić«. Iste godine dao je sakramente bolesniku na samrti. Bianchi tvrdi, da je »Giuseppe Torich paroco nel 1821.« Zapravo nije nikada bio župnik u Vrgadi, samo je u zamjeni župnika unio tri glagoljska upisa o krštenju g. 1790.–1794. i jedan upis latinicom g. 1816. Umro je 11. I. 1820. u dobi od 69 god. (Mm).

h) Jure Torić. – God. 1781. i 1782. zapisan je kao kum »Jure žakan Torića«. Možda je Jere Torić, naveden pod f), krivo napisan mjesto Jure Torić. Vidi i Banov! Bianchi II 359 navodi, da je god. 1815. bio župnik u Pristegu.

i) Mate Torić. – Mladu misu imao je g. 1771. (Extr. I, 44). Prije toga zapisan je kao kum na krstu: g. 1759. i 1768. »Mate žakan sin pok. Jure Torića«, g. 1761. i dvaput g. 1766. »Mate žakan Torića«, g. 1762. »Mate žakan Torić«, g. 1769. »podijak don Mate Torića« i »don Mate podijak Torića«. Kasnije je kumovao: g. 1772., 1783. i 1807. »don Mate Torić«, g. 1774. i 1775. »pošt(tova)ni gosp. don Mate Torić«. God. 1772., 1773. i 1774. napisano je u Matici umrlih na 8 mjesta, da je davao sakramente na samrti ili sprovodio mrtvaca. God. 1773. upisuje u Maticu krštenje »na misto paroka«. Kao »parok crikve s. Troice na Vergadi« unosi upise u Maticu krštenih i u Maticu umrlih od 1. III. 1776.–20. I. 1780. Poslije toga obavio je s dopuštenjem župnika po jedno krštenje g. 1798. i 1811.

j) Miho Torić. – U Matici krštenih navedeni su g. 1683. kao kumovi »don Miho sin Brne Torića i Gašpara mati istoga don Mihe«.

God. 1704. zapisan je kao kum na krstu »Miho žakan sin Mate Torića«. Ovaj je umro kao žakan, jer se u popisu članova Skule nalazi »pokojni Miho žakan sin Mate Torića«.

O trećem don Mihi čitamo u Matici krštenih upis: »1708. na 26. ohtubra ja don Miho Torić budući namisto parokijana krstio sam ditešce« ..., a kum je na krstu g. 1710., 1713. i 1715. Kao župnik (»viceparokijan«) unosi u Maticu krštenja od 19. VI. 1716 –31. III. 1726. Iduće godine nije više župnik, kako se vidi iz upisa 6(?). IX. 1727. »ja don Miho Torić z dopuščenem parohiana kerstih jednu divicicu« ... (rukopis don Jerolima Vergade), ali živi i dalje na Vrgadi: »1735. na 13 juna« krsti don Šime Torić »z dopuščenen poštovanoga gna. parokiana don Nikole Kolanovića ne budući ga u selu, a dopusti mi don Miho Torić crikve svete Troice« ... Povrh navedenih slučajeva fungirao je kao kum još g. 1721., 1722., 1742., 1743. i 1746.

k) Pere Torić. – Kao kum na krstu spominje se g. 1801. »don Pere Torić«. S tim se ne slaže podatak, da je g. 1802. pjevao mladu misu Don P. Torich iz Vrgade (Extr. II, 57), jer prije mlade mise ne bi dobio apoziciju »don«. Kad je postao župnik u Vrgadi, nije više bila u praksi glagoljica, pa i on u Matici krštenih i u Matici umrlih piše latinicom. Prvi njegov upis nalazimo 25. X. 1829. Evo kako se je titulirao: »na 25 ottubra 1829. ja Don Pere Torich namisto paroka xupnik cirkve Svete Troice u Virgadi kirsttih ditticha« ... Zadnji mu je upis 10. XII. 1829., i tu je »Paroko provexorio xupnik cirkve s. Troice u Virgadi«. Njegova smrt i biografija u latiničkoj Matici umrlih glasi: »Dn Pere Torich, (Dob:) 55, katolik, pop illi misnik. U Vrgadi rodjen a iza nikoliko godina bi parok u Radoſinovac, poslije opet naseljen u Vergadi na B. 31. (Roditelji:) Ante Torich otac, Franica mater, (Umro:) na 18. VI. 1830. u Vergadi u svojoj kuchi. (Pokopan:) Na 19. VI. 1830. u cimitoriju seljanskomu. Bolest kronika, i intrepixia. Bio je naredjen sa svetiman sakramentiman. Nije bjio pokodjen od likara zasto nije ga u ovom selu.« U Radošinovcu je župnik god. 1815. (Bianchi II 360).

l) Stjepan Torić. – U Extr. I, 513 zabilježeno je, da je god. 1797. pjevao mladu misu Don Stj. Torich iz Vrg. U glagoljskim spomenicima ne susrećemo ga nigdje. God. 1810. bio je župnik u Škabrnju (Bianchi II 341).

m) Šime Torić. – Kao kum na krstu spominje se g. 1727. »Šime žakan Torić« i g. 1729. »Šime Torić žakan«, a g. 1734., 1737. i 1741. »don Šime Torić«. God. 1734., 1735. i 1742. unosi u Maticu krštenih upise o krštenju »z dopušćenen poštovanoga gna. parokiana«. God. 1750. sudjeluje u parnici protiv zadarskoga kaptola za pravo glagoljanja u katedrali »Torich don Simon paroco di Vurana« (Misc. c. 62, str. 72–75). Poslije župnikovanja u Vrani vratio se pod starije dane u Vrgadu, pa g. 1764. i 1767. daje zadnje sakramente bolesniku odnosno obavlja sprovod mrtvaca. O njegovoj smrti zapis u Matici umrlih pod 1773. na 19. maja (vidi str. 103).

Torin v. Torić

Trokin. – U popisu članova Skule: »Frane Trokin i(z)–Sali«.

Trošić. – U popisu članova Skule g. 1880. »Antica Jurišić Trošić (Frane ?)«. Zadnja riječ nije jasno napisana, pa ovo prezime možda i ne postoji.

Turčinov (1717.–1808.). – Od jednoga bračnog para rođeno je troje djece: g. 1717. kći »od Luke Turčinova i Erke«, g. 1721. sin »od Luke sina Pere Turčinova i Erke« i g. 1730. kći »o(d) Luke Turčinova zvana Kaštelan i Jerke«. God. 1762. »priminu Luka sin pokoijnoga Pere Turčinova iz Murtera«. God. 1808. kum na krstu »Ante Turčinov iz Murtera«.

Turić v. Torić
Ukojev v. Vukojev
Vargada v. Vrgadin
Vargadin v. Vrgadin
Vergada v. Vrgadin
Vergadin v. Vrgadin
VICIN (1781.–danas): Vicin (5). – Vicini se službeno pišu Brnin.
Virgada v. Vrgadin
Vokoev v. Vukojev
Vrgada v. Vrgadin
Vrgadić v. Vrgadin
VRGADIN (1664.–danas): Vrgadin (25), Vergadin (22), Vergada (12), Vrgada (8), Virgada (3), Vargada (2), Vargadin (1), Vrgadić (1). – Kao službeno prezime danas ne postoji, nego se pišu Brnin. I ogranak Matanovića dobio je to ime: g. 1726. rodi se sin »od Stipe Matane zvana Vergade«. Glagoljaši toga imena:

a) Jere Vrgada. – Prvi put se spominje g. 1708. kao kum na krstu »Ere žakan sin Mate Vrgadina«. Iduće godine (1709.) primio je »red štaca« (v. njegovu bilješku iz Rituala na str. 95.). Kao kum na krstu g. 1712. zapisan je »Erko Vargadin«, ali je kasnije netko drugi – jamačno on sam kad je postao župnik u Vrgadi – iznad »Erko« pripisao »don Jerolim«, a od »Vargadin« prekrižio je dočetno –in i iznad toga napisao –a, da izađe »Vargada«. I g. 1714. je kum »don Jere Vargada«. U prvom upisu u Matici krštenih stoji: »1715. na 25. febrara ja don Jere Vergada službenik svete crkve svete Troice na Vergadi krstih ditića« . . . . , ali tada još nije bio župnik. God. 1723. opet je krsni kum »don Ere Vrgada«, a još jedno krštenje obavlja »1726. na 20. zuna ja pop Jerolim Vergada z dopušćenen« . . . Župnikom je postao 3. V. 1727., kako sam zapisuje u dvije bilješke: jedna na str. 5. Matice krštenih (v. str. 105.) i druga u popisu članova Skule (v. str. 101). Redovito unosi upise u Maticu krštenih od 26. V. 1727. do 6. X. 1734. Iza toga slijede još četiri upisa za obrede izvršene od don Šime Torića »z dopušćenen poštovanoga gna. parokiana don Jere Virgade«. Njegovu bilješku o gladu priopćili smo na str. 95. Upis njegove smrti u Matici umrlih v. na str. 102.

b) Šime Vrgada. – Spominje se g. 1765. i 1769. kao kum na krstu »Šime žakan Vergadin«, a g. 1774., 1778., 1781. i 1788. također kao kum »don Šime Vrgada« odnosno »Vergada«. Kod naređenja bolesnika na samrti i sprovodu sudjeluje god. 1774. i 1775. Ima i upis jednoga njegova krštenja: »1775. na 29. setebra ja don Šime Virgada z dopušćenen . . . paroka cirikve s. Troice kerstih« . . . . Prema tome nije bio nikad župnik na Vrgadi.

Učkov. – U popisu članova Skule je »Luce žena pokoinoga Pere Vuškov is–Pakošćan«.

Vukoev v. Vukojev

Vukoević v. Vukojev

Vukoiev v. Vukojev

Vukoijev v. Vukojev

Vukoj v. Vukojev

VUKOJEV (1651.–1781.): Vukoev (30), Vukojev (26), Vukoiev (4), Vukoijev (4), Vukoević (2), Vukoj (2). – U današnjem izgovoru Ukojev, plur. Ukojevi. Veza s obitelji Banov: kao kumovi g. 1690.: »Ivan Banov deto Vukoev«, g. 1695. »Ivan Vukoev Banov«, 1704. »Ive Banov sin pokojnoga Jakova Vokoeva (!), kuma Ivanica žena istog Ive«. – Pleme Bogdanić–Vukojev živi u Tkonu od g. 1600. do danas.

Vulin. – U Brevijaru se je god. 1775. potpisao kao vlasnik knjige Don Ivan Vulin iz Pakoštana. U Matici krštenih unesen je g. 1798. kao kum »Dn Ivan Vulin parok od Pakoschan«.

Vulinović. – U popisu članova Skule nalazi se »Barica žena pokojnoga Miše Vulinovića i–Pakošt(ani)«. To je jamačno ista pakoška obitelj, koju smo spomenuli pred ovom (Vulin).

Vuškov v. Vučkov

Zmaievich v. Zmajević

Zmajević v. Pletikosić

Zorich v. Zorić

Zorić. – U Matici krštenih navode se g. 1830. kao kumovi »Giune (?, = Giiue = Jive?) Zorich i Mane Zoricha oba od ove xupanie«. Iste godine upisan je kao kum »Dn Ante Zorich rodjen u Boxavi i sada parrok previxorij u Vergadi« i »Misnik Dn Anton Zorich od Boxaue a sada Parok proviſorij u istomu selu od Vergade«. Njegovi se upisi u Matici krštenih počinju 4. VI. 1830., svršavaju 27. II. 1831., a u Matici umrlih svršavaju 8. II. 1831.

Zotmanov v. Colmanov

Zuppanovich v. Županović.

Županich v. Županović

Županovich v. Županović

Županović. – Poslije glagoljske ere služio je u Vrgadi kao župnik Šime Županović. Njegovi se upisi (u Matici rođenih III, 1831.) počinju 26. III. 1853., a svršavaju 6. XI. 1853. (u Matici vjenčanih svršavaju 15. II. 1854.). Knjige vodi na talijanskom jeziku. Prvi put se piše »Dn Simeone Županovich«, a dalje »Xupanovich«. Series parochorum u Anagrafi od 1833. navodi kao njegovo rodno mjesto »S. Philippus et Jacobus«. Bianchi II 393 navodi, da je god. 1852. bio župnik u Grue–Briševu »Simeone Zuppanovich«. – Davno prije njega, g. 1598., spominje se za biskupskih vizitacija u Filipjakovu Pre Nikola Županich iz Pašmana, tada od 45 godina života (Chione, str. 29).

Xupanovich v. Županović

3. *Društveni odnosi*

Feudalna gospoda:

a) Kroz mijene povijesti

Iz doba hrvatskih narodnih vladara imamo o Vrgadi sačuvanu ispravu, izdanu pod konac XI. vijeka, u kojoj se govori o daćama, što ih je Vrgada bila obvezana davati zadarskim priorima i biskupima odnosno samostanu sv. Krševana. Godine 1096. zadarski prior Drago ustupa samostanu sv. Krševana u Zadru one služnosti, koje su od davnine uživali zadarski priori u Vrgadi. Odnosno mjesto u ispravi glasi u latinskom tekstu ovako:

»Et idcirco ego Dragus, Iaderensis prior, ... consiliatus omnibus nobilibus nostris, flagitante domno Madio abbate cenobii sancti Chrisogoni martiris cum confratribus suis, concessi eis omnia illa seruicia, quę antiquitus priores nostri in castro Lubricata habuisse manifestum est, id est sal, quem incolę illius loci per unaquamque domum nouem modia colligentes omni anno, et duas piscaciones deseruiebant absque illa, quę nostro episcopio debentur.« .....[22]

Iz isprave se vidi, da su zadarski priori a odsad samostan sv. Krševana dobivali iz Vrgade po svakoj kući devet mjera soli na godinu i pravo na dva ribolova. Ovim se aktom ne diraju obveze, što ih je povrh toga imala davati Vrgada zadarskim biskupima; kolika su bila biskupska podavanja, o tome ova isprava ne govori.

Kakve je promjene kasnije donijela bura povijesti, o tome se kod Bianchija nalazi ovaj kratki pregled:

»Nell' acquisto che fece della Dalmazia nel 1409 la Repubblica Veneta, questa (t. j. Vrgada) fu una di quelle isole su cui estese assoluto dominio la Serenissima, che poi nel 1430 la diede in affittanza al patrizio zaratino Nicolò de Sloradis. Più tardi, cioè nel 1479 l'accordò in feudo a Giacomo Farina, e poscia alla nobile e benemerita famiglia Clococea di Zara, che la tenne sino al 26 Maggio 1673; dopo di che fu dalla stessa Repubblica donata in feudo ereditario ai nobiluomini Nicolò e Francesco Damiani nel 1682 per ricompensa degli utili servigi prestati al Governo. Questa famiglia, che sussiste tuttavia in Zara, assunse col tempo il titolo del feudo, e cominciò appellarsi Damiani de Vergada«.[23]

Slično Bianchiju, i Grgur Biokovac piše: »Gospoštinu pako Vrgade skupnovlada podieljivaše odličnijim plemićkim obiteljim, zaslužnim u državnoj službi. God. 1409, imaše ju zadarski plemići Zloradiš–i; god. 1477 Tarini (!); god. 1674. Klokočići, a god. 1682 današnji naslovni knezovi Damiani–Vergada i to pro meritis.«[24]

[22] Rački, Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia, Mon. spect. VII, str. 175.

[23] Bianchi, Zara cr. II, 137–138.

[24] Grgur Biokovac, Na Poringradu, Nada I. Split 1883, str. 17. bilj. 3.

Podatke Karla Bianchija odnosno Grgura Biokovca treba ispraviti prema objavljenim dokumentima. U dukalu od 21. svibnja 1416., koji se odnosi na najam otoka Vrgade obitelji Zloradis, kaže se: Thomas Mocenigo dei gratia dux Venetiarum etc. Nobilibus et sapientibus viris Johanni Lauredano de suo mandato comiti Jadre etc. scribit, quod intellectis iuribus et specialiter privilegio de die VIIII novembris 1397. indic. VI Nicole de Sloradis Jadrensis, eidem annis singulis assignet 150 libras parvorum ex incantu insule Vergate »pro utilitate et fructu duorum terciorum ville Radoconas, quousque per commune Jadre eidem de dictis duobus terciis fuerit persolutum ....«. »Data in nostro ducali palacio die XXI maii, indictione VIIII. MCCCCXVI.«[25]

Zakup otoka Vrgade obitelji Zloradis ubilježen je i u Zadarskom katastiku od 18. X. 1421.:

Item una insula vocata Vergada, posita in aquis Jadrensis districtus versus orientem, super qua sunt terrena arratoria, pasculatoria, et vineata; que affictata est ser Nicole de Sloradis nobili civi Jadrensi pro libris ducentis quinquaginta una parvorum omni anno persolvendis in festo sancti Michelis: de quibus vigore litterarum ducalis dominationis debent sibi defalcari omni anno libri centum quinquaginta parvorum pro utilitate duarum partium ducatorum 500 auri, olim mutuatorum communi Jadre pro pretio cujusdam sue ville sibi accepte per dictum commune.[26]

Nije dakle obitelj Zloradis dobila u zakup Vrgadu istom god. 1430., kad o tome imamo potvrdu već u dukalu od god. 1416. i u katastiku od 1421.

I glede Farinija imamo dokumenat, iz kojega se vidi, da je dobio Vrgadu više od četvrt stoljeća prije nego što tvrdi Bianchi. Pod 17. travnja 1453. navodi se ovakav sadržaj dukala: Jacobo Farini conceditur vita durante insula Vergada ob multa sua merita, quum »et modo nuper precipuam sue fidelitatis virtutem demonstraverit, quando quidem mensibus proxime exactis sua opera et intercessione conspirationem, que gerebatur de castro Aurane Jadrensis agri contra statum prefati illustrissimi ducalis dominii Venetiarum, patefecerit et distraxerit.« Subscripti: »Laurentius Lauredano comes, Benedictus de Mula capitaneus Jadrae, Nicolaus Basadona orator ad partes Corbavie, auctoritate consilii rogatorum;« ....[27]

Prema tome, Farini je imao Vrgadu već god. 1453., a ne 1477. odnosno 1479.

[25] Ljubić, Mon. spect. XII, str. 223.

[26] Antoljak Stj., Zadarski katastik 15. stoljeća, Starine knj. 42, Zgb 1949, str. 384. – Katastik ili zemljišnik je na osnovu naredbe dužda Tome Moceniga načinio gradski kancelar Teodor de Prandino i datirao ga pogrešno 18. X. 1420. mjesto 18. X. 1421.

[27] Ljubić, Mon. spect. XXII, str. 5.

b) Knezovi Kločići

Nije točno što tvrdi Bianchi, da su Klokočići držali Vrgadu kao feud do god. 1673., ni ono što tvrdi G. Biokovac, da su je dobili godine 1674. Boravak Klokočića u Vrgadi možemo pratiti u glagoljskoj Matici od 26. V. 1652. do 1. II. 1681. Jesu li došli na otok i prije 1652., ne možemo iz Matice ustanoviti, jer Matica počinje tek od predzadnjeg mjeseca godine 1651. Kroz navedeno razdoblje spominju se u Matici knezovi Klokočić na ovim mjestima:

a) Kao kumovi na krstu: 26. V. 1652. »kum Mikula Klokočić i Kate Torića«, 24. VI. 1653. »kumi Mikula Kolokočić i mati njegova Mika«, 12. – (?). 1653. »kumi mišer Lovrencin, kuma Marica Girgina«, 25. XI. 1656. »kumi Mikula Kolokočić i Dijana Kolokočića«, 28. XII. 1659. »kumi biše Ive Torića i Mande Klokočića«, 5. VII. 1660. »kumi biše Ive Torića i Vicenta Klokočića, ti su svi iz Vrgade«, 2. VII. 1662. »biše kumi Mande gospodinova i Anton Karetin«, 28. XI. 1662. kuma »vladika Mande«, 7. I. 1671. »kum bi gospodin Mikula Klokočić a kuma gospoja Mande Klokočića«, 7. V. 1671. »kum bi Brne Torin i kuma gospoja Mande Klokočića«, 12. II. 1673. »kumovi su bili Erolim Makošev i vladika Mande žena kneza Mikule Klokočića«, 14. V. 1674. »kumovi su bili Martin Karetin i madona Mande žena gna. kneza Mikule Klokočića, oba iz istoga mista«, 23. II. 1676. »kumovi su bili Erolim Ćavasov i vladika Mande žena kneza Nikole Klokočića, oba iz istoga mista«, 11. IX. 1677. »kumovi su bili gn. knez Mikula Klokočić i Mande vladika žena istoga kneza, oba iz istoga mista«, 15. VII. 1679. »kumi su bili gn. Mikula Klokočić i vladika Mande žena istoga gna. Mikule, oba iz istoga mista«, 25. V. 1680. »kumovi su b(i)li gn. Anton Klokočić i Franica sestra njegova, oba iz istoga mista«, 1. II. 1681. »kumi su bili gn. Anton Klokočić i Franica žena vojvode Stipana Grgurovića, oba iz istoga mista«.

b) Kao roditelji: 20. VI. 1658. »krstih hćer Katu Mikuli Klokočića i njegove prave žene Mande«, 30. XI. 1659. »krstih hćer Mikuli Klokočića i Mnde prave žne njegove«, 2. VII. 1661. »karstih hćer go. Mikuli i prave žene njegove Mande«, 6. XII. 1665. »karstih sina gospodinu Mikuli Klokočiću i njegove žene Mande«.

U ovome razdoblju od nepunih 29 godina bio je dakle na Vrgadi feudni gospodin Mikula Klokočić. Bračnom paru Mikuli i Mandi rodilo se na otoku četvero djece. Osim ovih spominje se Mika, mati kneza Mikule. Ostali članovi obitelji Klokočić: mišer Lovrencin, Dijana, Vicenta, Anton i sestra mu Franica, udata za vojvodu Stipana Grgurovića, ili su braća odnosno sestre kneza Mikule ili su djeca kojega njegova brata.

Kumovske veze s narodom bile su dosta česte. Gospodin Mikula bio je kum seljačkoj djeci 6 puta, a njegova žena vladika Mande 10 puta; po 2 puta kumovali su brat i sestra Anton i Franica, a po 1 put stara gospoja Mika, mišer Lovrencin, Dijana i Vicenta.

c) Knezovi Damiani

Prvi put se spominju u Matici krštenih 2. VI. 1661., kad je »gospodin Mikula Domnanović« bio kum na krstu jednome djetetu. Poslije ovoga datuma opet im nema spomena sve do god. 1697. Iz činjenice, što su knezovi Klokočići držali otok do godine 1681. i što stalni boravak knezova Damiani na Vrgadi možemo pratiti istom od 1697., možemo zaključiti, da je »gospodin Mikula Domnanović« došao g. 1661. na Vrgadu po svoj prilici samo radi izviđanja. Kad su knezovi Damiani stupili g. 1697. u posjed otoka, nije više bilo gospodina Mikule Domnanovića. Glava kuće je sada knez Frane. Spomenuti su u Matici prvi put 12. V. 1697. kao kumovi »gnь. knez Frančisko sin Ivana Damnanića iz Brača i Antonija žena istoga gna. kneza Frančiska, oba iz istoga mista Vrgade«. Iste godine krste i svoje dijete: 8. IX. 1697. »ja don Jakov Torić parohijan na Vrgadi krstih sina gnu. Frani Damnani, u kući, komu narečeno est ime Ivan Kuzma Fračisko.« Na Vrgadi su ovome bračnom paru rođena odnosno krštena još ova djeca: 25. VII. 1700. sin Ivan, 9. X. 1701. kći Stošija, 8. XII. 1703. kći Cecilija, 8. II. 1705. kći Ane Justina, i 23. IX. 1717. kći Luce. Osim ovih šestero na Vrgadi, rodila su im se neka djeca u Zadru. U Matici se na pr. spominju kao kumovi Petar, Dume i Marija, a oni nisu rođeni na Vrgadi.

Knez Frane je god. 1731. bio mrtav, kako vidimo iz jednoga upisa krštenja te godine, kod kojega su bili kumovi »gn. Petar Damnani i gospoja Ante žena pokoinoga gna. Frane Dan.«. Čini se, da je Petar poslije očeve smrti preuzeo ulogu glave obitelji, jer njegovo ime najčešće susrećemo u Matici, izuzevši ženske članove, a to znači, da je stalno boravio u mjestu.

U popisu članova Skule nalaze se gotovo svi članovi obitelji, zato ga ovdje donosim bez promjena (osim velikih slova): »gn. Frane knz sin gna. Ive Damna(ni) kneza«, »gsn. Frane Damn(ani) sin pokoi(no)ga Kuzme«, »Frane gosn. sin Pere Damnani«, »gn. Ive knez sin Antona Damnani iz Brača«, »Ante valadika (!) žena gna. Frane Domnanovića«, »Cice hći gna. Frane Damnano«, »Kake (!, = Kate) žena Kuzme Damnani«, »Danijela hći kne(za) Pijera«, »Juste hći gna Frane Damnanova«, »Dume hći gna Frane kneza Damnanovića«, »Lucijeta hći pokoinoga gosna. Frane Damnani«, »Marija hći pokoinoga Frane Damnani«, »Maria gospoja žena konte Piera Dameni (!)«, »Nastasia hći gna Frane Damnanović«, »Perina hći gna. Frane Domnani«, »Tonina hći konte Zaneta«.

Jedan od sinova kneza Frane bio je svećenik. U Matici je g. 1725. upisan kao kum jednom djetetu »gospodin don Ive Domnanović, kuma Cice sestra istoga don Ive«.

Podrijetlom je obitelj sa Brača, kako se vidi iz navedenih upisa. Poznato je i mjesto na Braču, odakle su došli. God. 1701. upisan je kao kum na krstu »gn. Frane sin gn. Ive Domnanovića iz Brača od Škripa«.

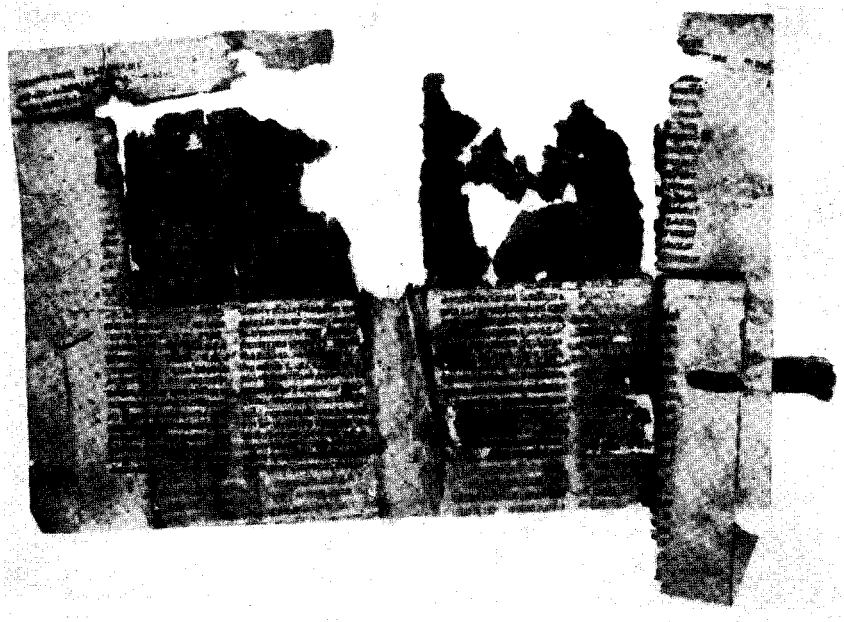

Glagoljski pergamentni dvolist iz Brevijara

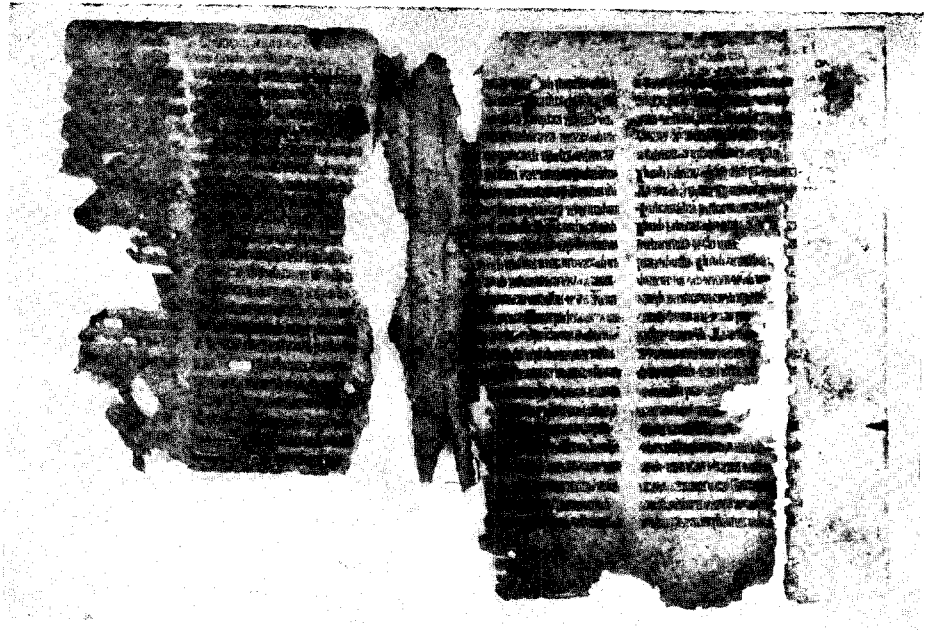

Glagoljski pergamentni dvolist iz Traktata o sedam smrtnih grijeha

Glagoljski natpis na kamenu u prizemlju Kontova palaca

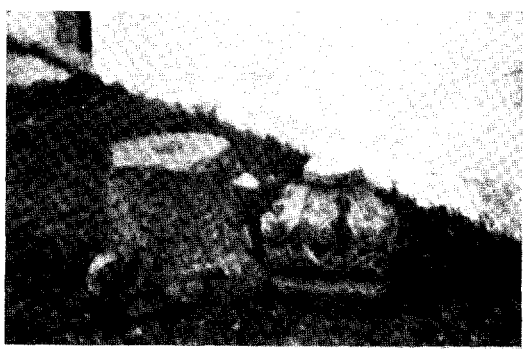

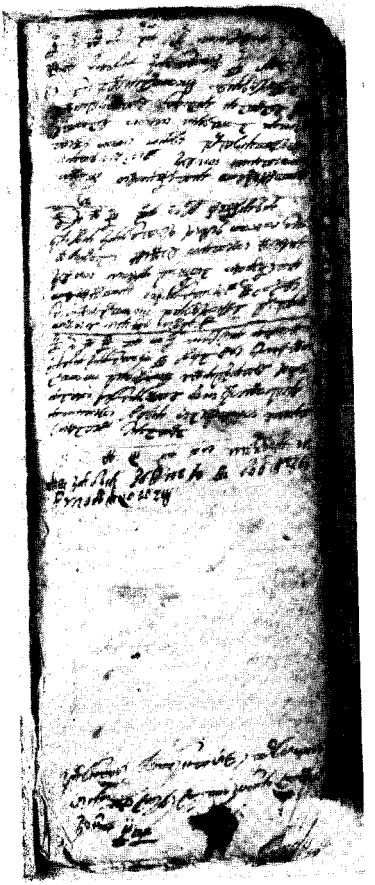

Početak glagoljske Matice krštenih iz god. 1651.

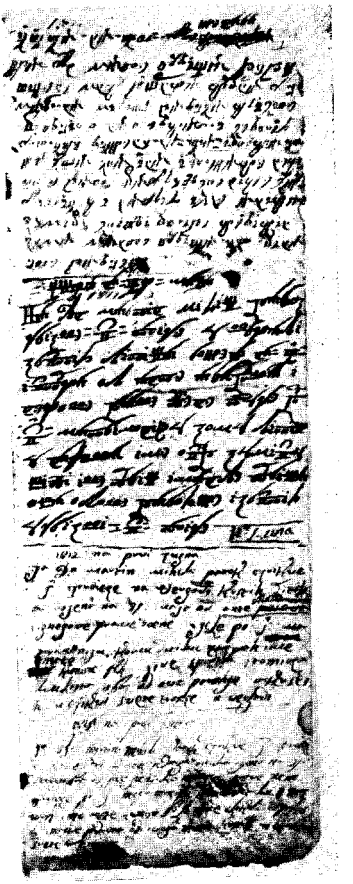

Glagoljska Matica krštenih. prijelaz na latinicu god. 1812.

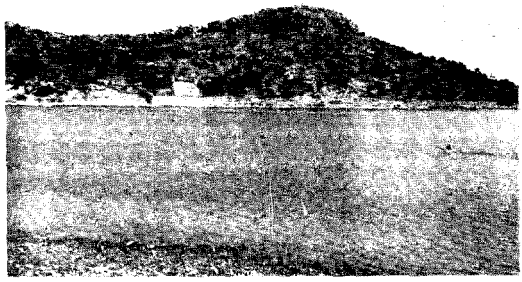

Položaj crkve Sv. Andrije
(u grobištu kraj mora, na podnožju Gradine)

Crkva Sv. Andrije izvana (današnje stanje)

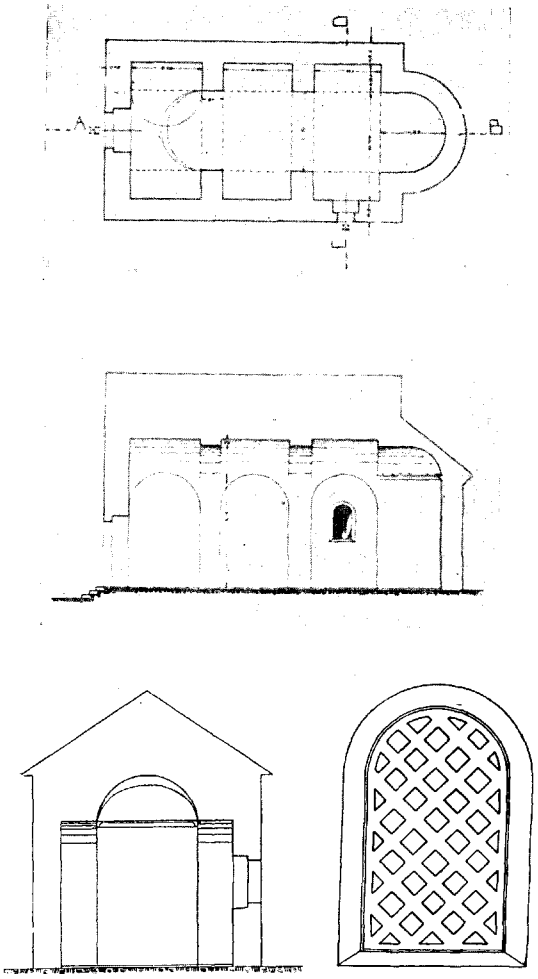

Tlocrt, uzdužni i poprečni presjek crkve Sv. Andrije i prozorska tranzena (po Ć. Ivekoviću)

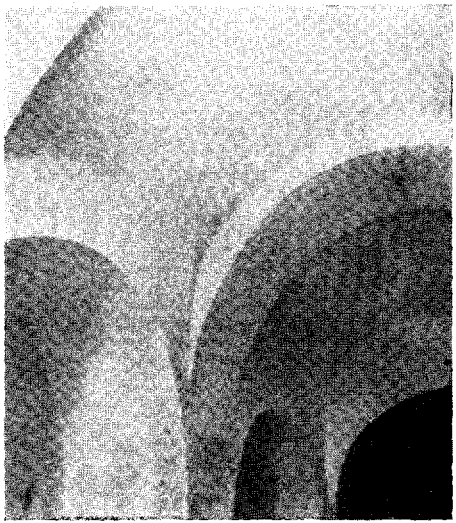

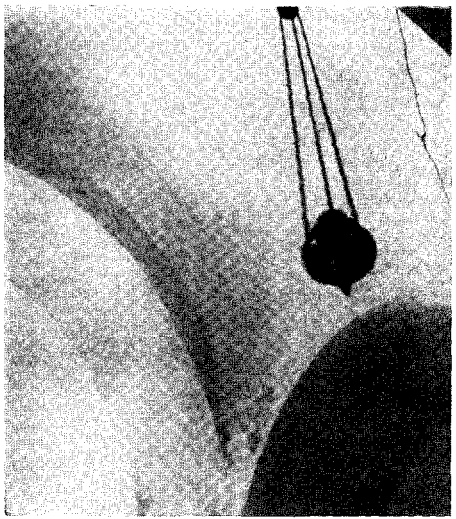

Iz unutrašnjosti crkve Sv. Andrije (današnje stanje)

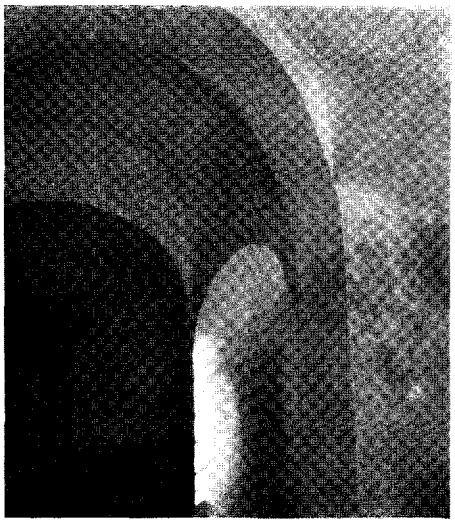

Tvrđava na Gradini, sjeveroistočna kula

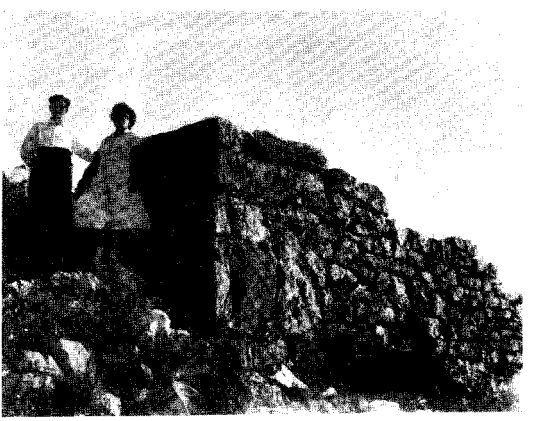

Tvrdava na Gradini, sjeveroistočni zid (početak)

Tvrdava na Gradini, sjeveroistočni zid (sredina)

Kuća na Luki, negda kontovo vlasništvo
(ona s bolotarom i svodom ispod bolotare)

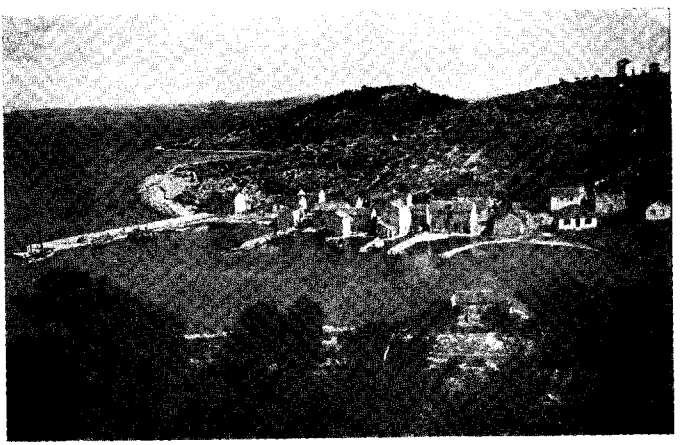

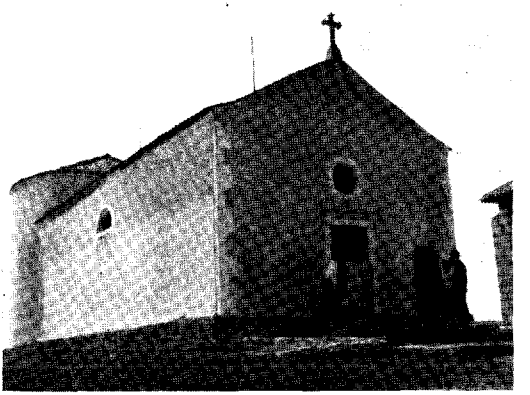

Crkva Sv. Trojice, pogled sa sjeverozapada

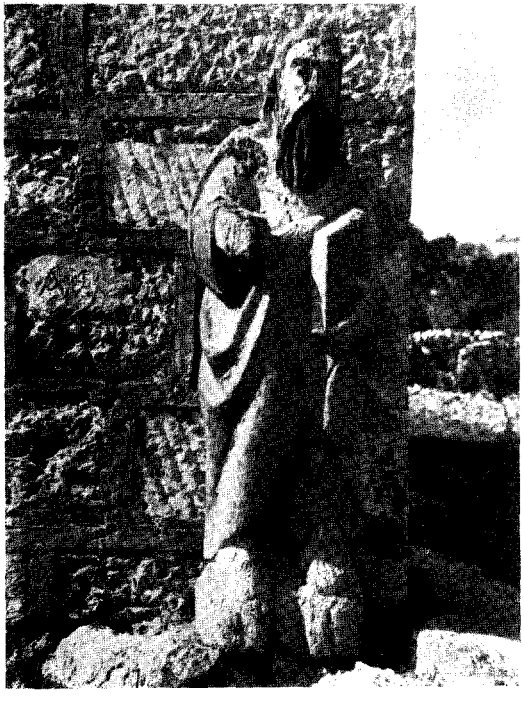

Stari drveni kip Sv. Andrije (radi trošnosti uklonjen s oltara u crkvi Sv. Andrije, sada je na tavanu crkve Sv. Trojice)

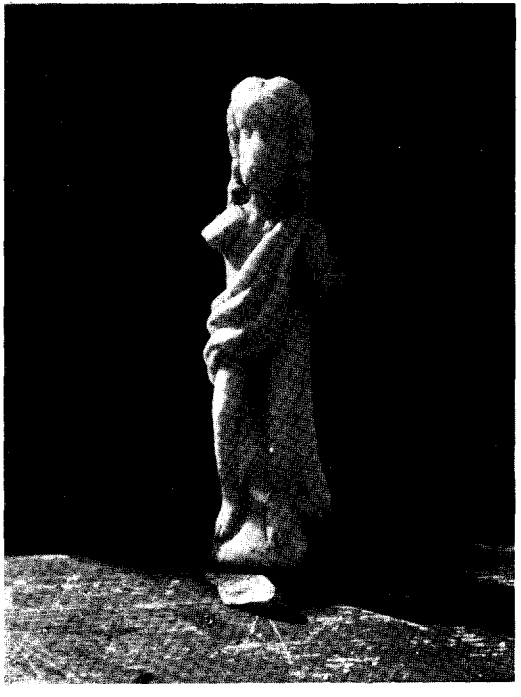

Kipić od alabastera na tabernakulu u crkvi Sv. Trojice

Kontov palac, pogled s jugozapada

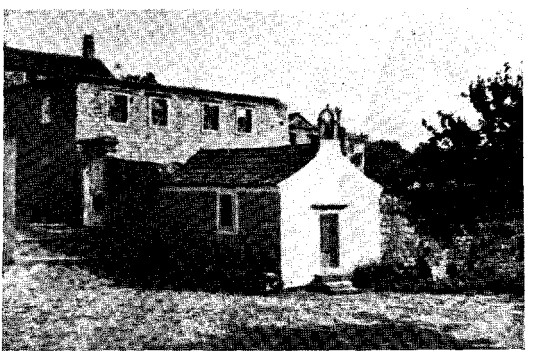

Kontov palac s dvorskom kapelom Gospe od zdravlja

Kontov palac, uličnо pročelje

Kontov palac, dvorišnо pročel

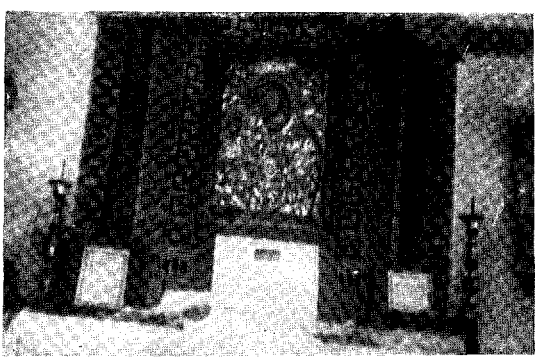

Slika Gospe od zdravlja (srebrni oklop je skinut)

Srebrni oklop sa slike Gospe od zdravlja

Kumovske veze sa selom izgledaju ovako (broj uz ime znači, koliko je puta upisan kao kum na krstu): Mikula 1, Frane (Frančisko) 3, Antonija (Ante) 15, Cice (Cicilija) 14, Juste (Jušte, Justina, Juština) 20, Nastasija (Naštažija) 3, Marija (Marijeta) 10, Lucija (Luce, Lucijeta) 13, Pere (Petar) 8, Duma (Dume) 2, Katica (Katina) 4, Frane (Frančisko) 2, don Ive 1, Zuvan 1, Keko 1. Ukupno kroz 110 godina 97 kumovanja (bez onoga iz g. 1661.). Kako se vidi, uglavnom je šest članova obitelji Damiani bilo od naroda pozivano za kumstvo i odazivalo se tim pozivima, a to su gospoja Ante, njene kćeri Cice, Juste, Marija i Luce i sin Pere.

Klokočići su pripadali staroj zadarskoj aristokraciji, ali čini se, da im je držanje bilo demokratskije od Damianija, koji su do nedavna bili pučani. To se da izvesti iz postupaka prigodom krštenja njihove djece na Vrgadi. Svoje četvero djece krstili su Klokočići u župnoj crkvi, kao i ostali seljani. U Matici bar nigdje ne piše, da su krštena u kući. Kumovi djece bili su im u tri slučaja seljački parovi, a samo je četvrtom djetetu kumovao jedan stranac s jednom domaćom seljakinjom. Knezovi Damiani svoju djecu ne nose u crkvu na krštenje, nego ih krste u kući. Od šestero njihove djece za četvero njih je u Matici zabilježeno, da su krštena u kući, a jamačno je i ostalih dvoje kršteno u kući, samo to u Matici nije posebno istaknuto. Ni kumove ne uzimaju kao obični mještani. Kod krštenja je inače redovito dvoje kumova, kum i kuma, ali kod njihove djece ih je samo u jednom slučaju dvoje, a i tu je kum mjesni župnik, ne obični seljak. U četiri slučaja na krstu im je samo kuma, i to kod prva dva »baba« (primalja). Kod zadnjeg djeteta nema čak ni toga – g. 1717. bilježi župnik u Matici: »i karstih u kući brez ceremonie i bez kumov«! Zanimljivo je i to, da poslije ove godine ni jedno njihovo dijete nije kršteno u selu. To znači, da su samo kroz prvih dvadeset godina krstili djecu na Vrgadi, a od tada su djecu krstili jamačno u Zadru.

Knezovima Damiani selo je bilo obvezano davati četvrtinu zemaljskog priroda (grožđa, maslina i t. d.), za vrtove se je plaćalo u novcu, a od zaklanog praseta pripadao im je »zelebrnjak«, i t. d. Selo je bilo obvezano prevesti brodom kontovu obitelj iz Zadra u Vrgadu.

Tako je ostalo do svršetka prvoga svjetskog rata, t. j. do godine 1918. Seljaci su tada uskratili sva podavanja. Uzalud su ih nastojali prisiliti sudskim parnicama, feudalni odnos nije se više obnovio.

C. Kulturni spomenici

1. *Crkvica sv. Andrije.*

U uvali Sv. Andrije na sjeverozapadnom kraju otoka, udaljena od sela, nalazi se kraj mora crkvica Sv. Andrije, pučki Sv. Jadre. Prije je to bila župna crkva, a sada je kapelica, oko koje je seosko groblje. Akademik arh. Ćiril M. Iveković pripisuje joj veliku važnost. »Ta je crkvica

svakako starija od X. stoljeća, jer je građena po uzoru ostalih predromanskih crkava u Dalmaciji.«[28] Iveković je uzima kao uzorak takvoga načina gradnje i provodi paralelu između nje i južnofrancuske crkvice de Molléges. Iz takvoga načina gradnje se kasnije razvio romanski slog u sjevernoj Francuskoj. Jednaki prirodni i društveni uvjeti u Provenci i kod nas doveli su nezavisno do jednake arhitekture. »Početak ovoga načina gradnje autohton je i zavisan je o materijalu, iz kojega je dotična gradnja izvedena. ..... Izgradnja je primitivna i malo ima znakova, da bi taj način bio ikada pod rimskim utjecajem. Najstariji primjer toga tipa bila je zacijelo crkvica de Molléges (sl. 7, 8, 9 i 10), na vlas slična crkvici Sv. Andrije na otoku Vrgadi ispod Biograda na moru (sl. 11, 12, 13, 14 i 15). Kao da su obje od iste ruke izrađene, a sigurno je, da su i iz istog vremena. Ni o jednoj ni o drugoj nemamo nikakvih vijesti o postanku, već se to mora zaključiti iz raznih opažanja na samom spomeniku. Sv. Andrija na Vrgadi ima četvoran i bačvastim svodom presvođen prostor, kojemu je ulaz na zapadu, a apsida, isto tako presvođena, na istoku. Široka je 2.80, a 5.80 m duga do apside. Dvjema ćemerima razdijeljena je prostorija po duljini na tri polja, koja imadu s obje strane u glavnim zidovima po jednu 30 cm duboku udubinu, a isto su tako presvođene punim lukom kao što i crkvica. Sagrađena je iz običnog kraškog sitnog i nepravilnog kamena, ožbukana izvana i iznutra, sa jednim malim prozorom u desnome zidu tik do apside, u kojemu se sačuvala vizorna transena. Crkvica de Molléges ima iste dimenzije, tačno je na isti način građena. Obje su pokrite kamenim neobrađenim pločama, samo što su u crkvice de Molléges uglovi, oko prozora i oko vrata, pa i ćemeri u unutrašnjosti, izrađeni iz klesanca kamena, i što je čitava prostorija razdijeljena samo jednim ćemerom po srijedi u dva jednaka polja. Prozori se nalaze iznad glavnog ulaza na zapadu i po srijedi apside. De Molléges ima na četiri glavna ugla izbočinu kao kakve potpornjake, što Sv. Andrija nema, ali zato ih imaju slične crkvice iz onoga doba, kao crkvica Sv. Luke na Uzdolju i mnoge druge u Dalmaciji.«[29]

Prije prijelaza na slikovni materijal crkve Sv. Krševana u Zadru donosi Iveković četiri slike crkvice de Mollégesa i pet slika (11–15) Sv. Andrije na Vrgadi, i to: tloris, rasjek, prosjek, prozorsku kamenu transenu i opći pogled izvana.

Danas više nije Sv. Andrija u prvobitnom obliku. To je ustanovio Iveković, kad se poslije dva decenija opet svratio na Vrgadu: ..... »smo se iskrcali u uvali Sv. Andrije i to upravo pod samom crkvom, koju sam prvi put obašao i snimio već godine 1908. Seljaci su je međutim tako temeljito »popravili«, da od stare one i lijepe originalne crkvice nije ostalo ništa do kostura. A i taj je kostur izobličen, jer se htjelo dobiti

[28] Iveković, Najstariji samostani na dalmatinskim otocima, Rad J. a. knj. 242, str. 222.

[29] Iveković, Crkva i samostan Sv. Krševana u Zadru, hrvatska zadužbina iz X. stoljeća (Djela J. a. knj. 30. Zagreb 1931.), str. 6.

više prostora, te su zato lukove iznutra okresali tako, da je ostala samo dubljina ovih značajnih udubina. Bio sam sretan, što sam tu crkvu snimio onda, kad je bila još posve netaknuta!«[30]

Ako je ispravno zaključivanje Ćirila Iveković, da je crkvica Sv. Andrije starija od X. vijeka, onda iz toga i iz podataka u glagoljskoj Matici izlazi, da je, iako vrlo malena, služila kao župna crkva oko 800 godina, t. j. do sagrađenja nove crkve Sv. Trojice god. 1687., a titularno još i daljih 10 godina, jer su župnici u Vrgadi nosili naslov parohijana sv. Andrije sve do godine 1696.

Stari drveni kip sv. Andrije, koji je stajao na oltaru crkvice početkom ovoga stoljeća, dospio je na tavan župne crkve Sv. Trojice.

2. *Tvrđava i pavlinski samostan.*

Iznad uvale Sv. Andrija i uvale Luka diže se brdo Gradina, visoko 63 m, na kojemu su ostaci stare tvrđave. Strateška važnost za sjevernu Dalmaciju bila joj je vrlo velika: »Biograd, koji stoji nasuprot otoku Pašmanu na desnoj strani tijesnog ulaza u Zadarski konal, bio je dakle ne samo ključ već upravo i vrata svakome koji bi htio ući u Zadarski konal ili prijeći u sjevernu Dalmaciju. U stara rimska vremena bijaše prvo takvo mjesto na jugu od Biograda Pakoštani luka ne samo zaklonište već i prolaz u čitavu sjevernu Dalmaciju: u ravne Kotare i zelenu Bukovicu. ..... Za obranu toga čitavog položaja podigao je Bizant utvrde na suprotnom otoku Vrgadi, nekadašnjoj Lumbrikadi, za koji piše Konstantin Porfirogenit da je jedino naseljeni otok u liburnijskom arhipelagu. Kao najjužniji od arhipelaga čuva ujedno i ulaz u Zadarski konal, bilo to sa otvorenog Jadrana, bilo sa južne Dalmacije.«[31] ..... »No najznamenitije je ostrvo Vrgada, udaljeno kojih 10 kilometara od Biograda i tako smješteno između Pašmana i otočja od Mortera, a potpuno zatvara prolaz ne samo do Biograda već i za čitavi Zadarski konal. Stoga je razumljivo, da je istočno carstvo podiglo na tom ostrvu dobru obranu za svoju temu, a osobito za glavni njezin grad Zadar.«[32]

Ostaci tvrđave sačuvani su do danas: »Na vrhuncu se nalazi maleni zaravanak, opasan sa sviju strana jako dobrim zidom, koji je na uglovima i na izloženijim mjestima pojačan velikim komadima okresana kamenja. Iz položaja se vidi, da to bijaše utvrđeno mjesto, koje je branilo nekoliko kuća iza svojih zidina; kako se priča, bio je ovdje i samostan eremita Sv. Đorđa sve do XV. stoljeća«.[33]

Samostan na Gradini dovodi Iveković u vezu s crkvicom Sv. Andrije: ... »na kamenitom humku vide se ruševine nekadašnjeg samostana pa-

[30] Iveković, Istraživanje starina u Biogradu na moru i u njegovoj okolini (Ljetopis J. a. za g. 1930/31. sv. 44. str. 146–157). str. 157.
[31] ib., str. 147.
[32] ib., str. 157.
[33] ib., str. 157.

vlinaca. To su ruševine samostana sv. Jurja, koji su eremiti morali napustiti oko godine 1410. Ali crkvica sv. Andrije, koja je pripadala tome samostanu, nalazi se na južnom podanku toga brdašca kraj mora« . . . .[34] Samostan spominje i Bianchi: »Esisteva in questa parochia nei prischi tempi un convento di Eremiti di s. Paolo con chiesa dedicata a s. Giorgio m. i quali furono soppressi nel 1411.«[35]

Više detalja donosi fra Stj. Ivančić u vezi sa sudbinom samostana na Školjiću kod Prekoga: »Na malešnom ali ubavom otočiću, kojih 5 km. daleko od Zadra tik otoka Ugljana uz mjesto Preko, diže se crkva i samostan sv. Pavla. Kažu da su tu u staro doba stanovali sljedbenici sv. Pavla nazvani Remeti ili Pavlinci, po kojima se pak i crkva prozvala sv. Pavla. Negdje koncem četrnaestoga stoljeća ovi se redovnici preseliše u Ugarsku, a otočić ostane u posjedu zadarskoga plemića Bartula Milanje (de Milano). Nije se dalo ovomu pobožnomu plemiću sasma zapustiti to samotno i ugodno prebivalište, a starodavnu crkvu lišiti svakog bogoslužja. On se stoga svakojako skrbio da tu naseli opet kakve redovnike, koji bi to nabožno mjesto oživili. Godine 1410. on je uz pristojne uvjete nudio školjić i crkvu fr. Stjepanu iz Bijača, fr. Krstu i Fabijanu iz Hrvatske Pavlincima, koji su jošter bili u starom samostanu sv. Jurja na školju Vergadi zadarske Nadbiskupije. Za njegova života ova se njegova želja ipak ne ispuni. Nu pošto su se pomenuti Pavlinci morali iz Dalmacije seliti, ...«[36]

U prilozima svoje knjige donosi Ivančić i tekst ugovora između vrgadinskih pavlina i zadarskog plemića Bartula Milanje: »1410., ind. 3. dana 16. mjeseca jula,

Religiosi viri D. Frater Stephanus de Biach, D. Fr. Christophorus de Sacri, D. Fr. Fabianus de Croatia, omnes Heremitae promiserunt et convenerunt cum Ser. Bartolo de Milano Nobile Cive Jaderae ire ad standum et abitandum toto tempore vitae eorum ad quemdam Scopulum dicti Ser. Bartoli positum poenes Insulam Sancti Michaelis vocato Galle super quo edificata est Aecclesia Sancti Pauli, et in dicta Aecclesia Missas, et alia divina Officia celebrare pro Anima ipsius Ser. Bartoli et suorum defunctorum; . . . . . (dalje se navodi, što Bartul za to njima daje).

Actum Jadrae in Statione Ser. Jacobi Draperii praesentibus Zannetto Draperio qn. Zannetti, et Jacobo qn. Magistri Civibus Jadrae testibus vocatis sub poena quarti.

Ego Donatus de Fanfogna Judex Examinatorum Jadrae Loco D. Pelegrini de Pumo Judicis Examinatoris defuncti me subscripsi.«[37]

Ugovor ne spominje Vrgadu kao boravište spomenutih redovnika; Ivančićeva tvrdnja, da su oni »jošter bili u starom samostanu sv. Jurja

[34] Iveković, Najstariji samostani na dalm. otocima, Rad 242, str. 221.–222.
[35] Bianchi, Zara crist. II., str. 139.
[36] Ivančić, Povjestne crte, str. 204.–205.
[37] ib., Prilozi, str. 3.

na školju Vergadi zadarske Nadbiskupije«, potječe iz nekih drugih nama nepoznatih izvora, kojima vjerodostojnost ne možemo ocijeniti.

Pitanje pavlinskog samostana na Vrgadi nije dakle dovoljno osvijetljeno podacima navedenih pisaca, pa smo tako i glede opstanka samostana i glede njegova odnosa prema crkvi Sv. Andrije upućeni na razumsko domišljanje.

Ne čini se vjerojatno, da je na Vrgadi bio ikada građen poseban samostan, pogotovo ne na Gradini, na najneprikladnijem i najnepristupačnijem položaju. Lakše je pretpostaviti, da se u kojoj od ruševnih zgrada napuštene tvrđave smjestilo par redovnika sklonih pustinjačkom životu. Za obavljanje svojih dnevnih pobožnosti mogli su u toj zgradi kakvu prostoriju urediti kao kapelu i posvetiti je sv. Jurju. Ukoliko su trebali crkvene obrede obavljati za seljane, morali su silaziti dolje k seoskoj crkvi Sv. Andrije.

Pavlinski je red osnovan u XIII. vijeku, a u našim se krajevima proširio u XIV. v. Ako je crkva Sv. Andrije starija od X. vijeka, znači, da je ona mnogo starija i od pavlinskoga samostana na Vrgadi. Ona je od svog početka morala biti župna crkva, a ne samostanska. Ne će dakle biti ispravna Ivekovićeva tvrdnja, da je crkvica Sv. Andrije pripadala pavlinskom samostanu na Gradini. Nije mu mogla pripadati ni po svom položaju, jer se nalazi izvan samostana – ona je dolje na morskoj obali, a samostan gore na vrletnom brdu. Osim toga, samostan je bio posvećen sv. Jurju, a ne sv. Andriji. Za pretpostavku, da je crkvica u ono doba nosila ime Sv. Jurja, pa poslije prekrštena u Sv. Andriju, nemamo nikakva uporišta. Vjerojatno je dakle samo to, da su pavlinski redovnici, kroz vrijeme dok su boravili na otoku, bar prigodice obavljali župničke funkcije u crkvi Sv. Andrije. I poslije, kad više nije bilo pavlinskog samostana na Vrgadi, nalazimo pavlina kao župnika u selu: apostolski vizitator god. 1603. našao je na Vrgadi župnika glagoljaša fra Ivana Bogdanića iz Iža, redovnika sv. Pavla.[38]

3. *Nova župna crkva.*

Prvi glas o novoj župnoj crkvi nalazi se u glagoljskoj Matici u upisu krštenja od 15. IX. 1687. (v. str. 107). Crkva je dakle te godine bila već gotova i u njoj su se počeli vršiti crkveni obredi. Ali župnik se i poslije toga piše »parohijan s. crikve s. Andrie apla«. U upisu od 18. VII. 1688. naziva se doduše »parohijan s. crive (!) ss. Troistva na–Vrgadi«, ali već u slijedećem upisu (5. IX. 1688.) opet je »parohijan s. crikve s. Andrie apla. na–Vrgadi«, i tako se potpisuje i dalje. Istom od 19. X. 1696. počinje se redovito pisati »parohijan s. crikve s. Troice na–Vrgadi«. To znači, da je istom tada Sv. Andrija definitivno i formalno prestao biti župnom crkvom i da je tu funkciju posve preuzela nova crkva sv. Trojice, koja je i danas župna crkva.

[38] Horvat K., Starine XXXIII, 546.

Pogrješna je Bianchijeva obavijest: »Per quanto dicesi, dovrebbe essere stata eretta nel decimosesto secolo.«[39] Ne u XVI., nego pod konac XVII. vijeka ili točno godine 1687. bila je crkva dogotovljena.

Njen opis dao je Bianchi ovako:

»Ha la forma d'un quadrilatero, lungo m. 21, largo m 7.50. La cappella maggiore è rotonda, ed accenna ad un'età, a noi più vicina. La sua fronte è rivolta a maistro; è intitolata alla Ss. Trinità, a cui è consacrato l'altar principale, la cui mensa e tabernacolo sono di fini marmi e di squisito lavoro. Le colonne di cotesto altare, che poc'anzi erano di legno dorato, e sdruschite, ora sono anche di marmo, a merito dell'attuale suo cappellano, ed a spese, in parte dei villici, ed in parte del fondo ecclesiastico. Vi sono altri due altari, il primo dedicato alla B. V. del Rosario, il secondo al Suffragio: ambi di marmo con pale di non comune pennello.«[40]

Prema tim informacijama, nova župna crkva na Sudujmu imala je ispočetka glavni oltar od drva s pozlaćenim stupovima. Drveni oltar je oko polovice XIX. vijeka bio već trošan, pa je uklonjen i zamijenjen novim mramornim oltarom s mramornim stupovima i mramornim tabernakulom. Od mramora su i dva manja pobočna oltara: desno (gledajući od ulaza) oltar Duša od čistilišta s uljenom slikom, lijevo oltar Gospe od Luzarija s drvenim kipom.

Koji su bili graditelji nove crkve, ne kažu izrijekom glagoljski spomenici na otoku. S obzirom na siromaštvo sela, koje nije moglo najednom smoći potreban kapital, vjerojatno se crkva gradila na prekide kroz nekoliko decenija. Prelistamo li u glagoljskoj Matici upise krštenih kroz vrijeme od 20–25 godina prije dovršenja crkve, naći ćemo u njoj ova prezimena, koja su inače u selu strana: Anjelov (1675, 1681), Bonaldov (1665), Kolan iz Zadra (1660, 1664, 1671), Linardi (1677), Medulić (1658–1677) i Papalin (1675). Jamačno će među njima trebati tražiti graditelje nove župne crkve.

4. *Kontov palac.*

Najraskošnija i najljepša zgrada, što je ikad građena na otoku Vrgadi, bio je sigurno t. zv. kontov palac, dvor knezova Damiani. Leži na dominantnom mjestu u Selu, s pogledom na sjeverozapadni dio otoka i na more do o. Pašmana i do Pakoštana. Visoki zid u obliku pačetvorine zatvarao je palaču, dvorsku kapelu, prostrano dvorište i vrt s egzotičnim nasadima.

Na početku XX. stoljeća dvorac je već bio trošan, ali su za ljetnih mjeseci ipak boravili u njemu članovi obitelji Damiani. Poslije god. 1918. sve je pretvoreno u ruševinu i pustoš. Još stoje ostaci vanjskih zidova palače, ali se i oni naglo raznose. Sačuvana je jedino kapela,

[39] Bianchi, Zara crist. II, str. 138.
[40] ib.

koja je i danas u uporabi. Na njenu oltaru nalazi se uljena slika Gospe od zdravlja, bizantinskoga stila, prekrivena srebrnim relijefom tako, da se vidi samo glava Djevice i glava Djetića.

Kada je dvor građen i koji su ga majstori gradili, moglo bi se ustanoviti jedino iz obiteljskog arhiva Damiani, ako je gdje sačuvan. Budući da su Klokočići bili u Vrgadi do 1681., dvor je mogao biti građen samo poslije te godine.

Oslanjajući se na našu glagoljsku Maticu, trebalo bi vrijeme gradnje prenijeti u XVIII. vijek. U tom se naime vijeku susrećemo u Matici s prezimenima ljudi, koji nemaju trajan boravak u mjestu, pa se moraju dovoditi u vezu s daljnjim izgrađivanjem kontova palaca ili s obnovom župne crkve. Evo tih prezimena i godina, kad se javljaju: Becula iz Milana (1782), Čičin iz Šibenika (1803), proto Digani iz Parence ili Kavoistrije (1743–1794), Galiaci iz Šibenika (1788), Makri iz Zadra (1768), Marini iz Šibenika (1806), Milić iz Trogira (1775), Rigoni iz Mletaka (1730). Teško bi bilo drukčije objasniti pojavu ovakvih imena na otoku.

Gdje su stanovali knezovi Klokočići i knezovi Damiani – ako su boravili na Vrgadi i prije izgradnje Kontova palaca –, ne bih znao reći. U vezi s tim pitanjem treba napomenuti, da su tri brata Jurišića kupili od kneza Damiani prije sedamdesetak godina jednu njihovu kuću na Luki, koja je bila u ruševnom stanju, i da su je popravili. Pristanište ispred te kuće, ograđeno sa dva u suho građena mulića, zove se i danas Gospodinov mu. Prema položaju na Luki, odakle se lakše može roba izvesti, moglo bi se pomišljati, da je ta zgrada bila kontov magazin; ali kod običnog skladišta ipak bi bilo preraskošno izvana graditi lijepo kameno stubište za ulaz na kat i bolotura sa svodom ispod nje. Možda su u toj zgradi na Luki boravili knezovi Klokočići i Damiani prije izgradnje Kontova palaca.

ILUSTRACIJE

O važnijim predmetima spomenutim u ovoj radnji nastojao sam prikupiti fotografske snimke, koje donosim u prilogu. Zahvaljujem napose direktoru Konservatorskog zavoda u Zadru prof. Grgi Oštriću i ing. Vici Raki, koji su mi stavili na raspolaganje svoje snimke. Žao mi je, što nam nije uspio pokušaj snimiti dvije uljene slike na platnu, od kojih se jedna nalazi na glavnom oltaru (oltaru Sv. Trojice), a druga na desnom oltaru (oltaru Duša od prgatorija) u župnoj crkvi Sv. Trojice. Pala na glavnom oltaru predstavlja sv. Trojicu (Otac, Sin i Duh Sveti) i crkvene oce, koji valjda međusobno raspravljaju o toj vjerskoj tajni. Druga slika (na desnom oltaru) prikazuje skidanje Isusa s križa. Obje su nepoznatih autora. Slika na glavnom oltaru veća je od oltarske niše, u koju je smještena, zato je platno slike podvinuto odzada, te se taj dio slike ne vidi. Nisam insistirao na tome, da još i te dvije slike moraju biti uvrštene među ove ilustracije, jer ovoj radnji nije svrha raspravljanje o umjetničkim spomenicima na Vrgadi, nego upozorenje da oni postoje, a na stručnjacima je, da ih detaljnije proučavaju.

REGISTAR

Uvod, 85
Transkripcija, 86

Tekstovi,

1. Fragmenti na pergameni, 88
2. Slova na posudicama za sveto ulje, 93
3. Napis na kamenu, 93
4. Bilješke u obrednim knjigama, 93
5. Ribarski troškovnik i računi crkvenoga gospodarstva, 96
6. Kupoprodajni ugovor, 99
7. Imenik članova Skule sv. Ruzarija, 100
8. Ostatak Matice umrlih, 102
9. Matica krštenih od god. 1651.–1832., 104
   a) Staro ime otoka – Lapkat, 105
   b) Medulići u Vrgadi, 106
   c) Nova crkva i novi patron župe, 107
   d) Razno, 107
   e) Prvi upis latinicom, 110
   f) Zadnji glagoljski upis, 110
   g) Prijelaz na latinicu, 110

Izvodi,

A. Matice, 111

1. Vođenje župnih matica, 111
2. Popovi glagoljaši u Vrgadi, 111
3. Redoslijed župnika i njihovih zamjenika, 117

   I. Stari glagoljaši, 117
   a) prema glagoljskoj Matici (1651.–1832.), 117
   II. Razdoblje prekida, 119
   b) prema knjizi III (1831.–1882.), 119
   c) prema knjizi IIIA (1883.–1941.), 120
   III. Novi glagoljaši, 120
   d) prema Matici rođenih 1941.–1948., 121
4. Jezik i pravopis, 122
   a) Grafija, 122
   b) Rječnik, 124
5. Popis toponima i njihovih izvedenica, 136

B. Pučanstvo, 139

1. Brojevi, 139
   a) Broj stanovnika, 139
   b) Rađanje i umiranje, 140
   c) Bračni moral, 145
2. Imena, 145
   a) Krsna imena, 145
   b) Hipokoristici, 146
   c) Nadimci, 147
   d) Popis obitelji, 147
3. Društveni odnosi, 173
   Feudalna gospoda:
   a) Kroz mijene povijesti, 173
   b) Knezovi Klokočići, 175
   c) Knezovi Damiani, 176

C. Kulturni spomenici, 177

1. Crkvica sv. Andrije, 177
2. Tvrđava i pavlinski samostan, 179
3. Nova župna crkva, 181
4. Kontov palac, 182

Ilustracije, 183